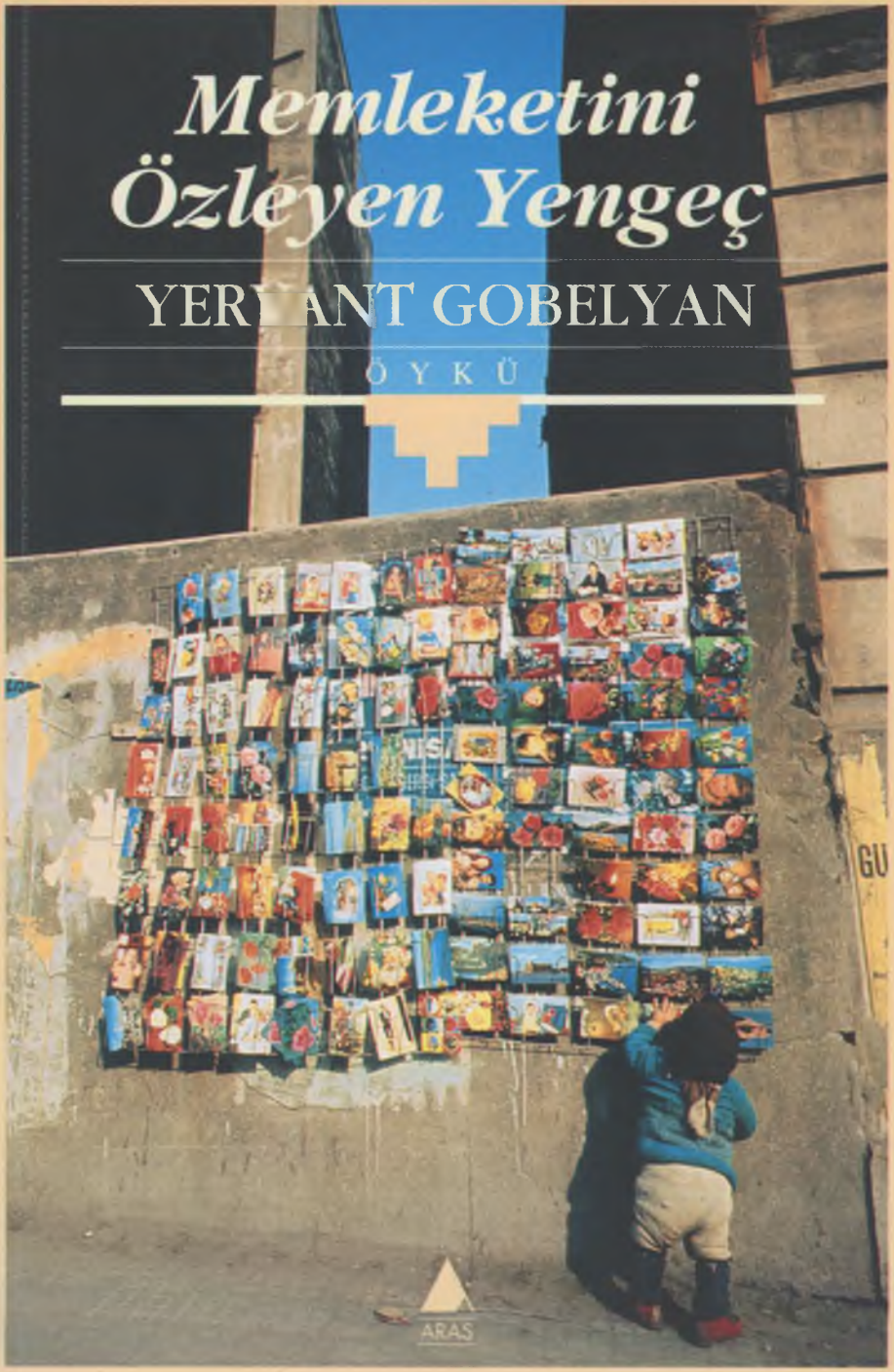
Memleketini Özleyen Yengeç

YERVANT GOBELYAN

ÖYKÜ

ARAS

usul gereği

Elinizdeki kitap, yazarın bugüne kadar
çeşitli yayınevlerince veya kendi çabalarıyla
yayınlanmış Ermenice kitaplarından derlenen
18 öykünün çevirisinden oluşmaktadır.
Bu kitap, aynı zamanda yazarın Türkçe'ye çevrilip
basılan ilk yapıtı olmaktadır.
Bu çeviride, Ermeni alfabesinden Latin alfabesine yapılan
transkripsiyonlarda özellikle Ermenice'ye aşina okurlar
dikkate alınarak, telaffuz ağırlıklı bir yazım tercih edilmiştir.
Türkçe yazımda da Adam Yayınları'nın Eylül 1997 basımlı
Ana Yazım Kılavuzu'na uyulmaya çalışılmıştır.

yayıncının notu

MEMLEKETİNİ ÖZLEYEN YENGEÇ

Aras Yayıncılık
İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 465/Z
80050 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02
Fax: (0212) 252 65 19
arasyayincilik@superonline.com

Kapak Tasarımı
Vartan Paçacı

Kapak Fotoğrafı
Ara Güler

Dizgi
Aras Yayıncılık

Baskı
Mart Matbaacılık Ltd. Şti.
Tel: (0212) 212 03 39

1. Baskı: İstanbul .....Kasım 1998
2. Baskı: İstanbul .....Ekim 2000

ISBN 975-7265-17-9

MEMLEKETİNİ ÖZLEYEN YENGEÇ

ÖYKÜ

YERVANT GOBELYAN

ÇEVİREN
HAGOP GOBELYAN

ARAS

Fotoğraf: Manuel ÇITAK

Yervant GOBELYAN

(doğ. 1923 İstanbul)

Yervant Gobelyan

Yervant Gobelyan, İzmit Bardizag (Bahçecik) kökenli bir Ermeni ailenin dört çocuğundan biri. 1923'te İstanbul Rumelihisarı'nda doğdu. İlk eğitimini önce semtin Tateosyan Okulu'nda, daha sonra Taksim Esayan Okulu'nda aldı; 1937'de mezun oldu ve bir daha hiç okula gitmedi. Bakkal çıraklığı, oto tamirciliği, marangozluk, nikelajcılık gibi birçok işlerde çalıştı. Dayısının kişisel kütüphanesinden yararlanarak kendini sürekli geliştirdi.

İkinci Dünya Savaşı sırasında dört yıl askerlik yaptı. Askerde, yeni Ermeni şiirinin öncülerinden Haygazun Kalustyan'la tanıştı. Bir diğer öncü şair Garbis Cancikyan'la daha önce Samatya'da, üyelerinin çoğu Ermeni gençler olan Hilal Bandosu'nda tanışmış, dost olmuşlardı. 1940'larda İstanbul'da ilerici bir akım büyük bir hızla tüm edebiyat çevrelerini etkilemekteydi. Taksim'deki Eptalofos Kahvehanesi ise onların buluşma yeriydi...

İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle birlikte, 21 Temmuz 1945'te İstanbul'da Ermenice olarak yayınlanmaya başlayan haftalık *Nor Or* [Yeni Gün] gazetesi yeni ve ilerici bu edebiyat akımına yer vermekte, ona öncülük etmekteydi. Ancak ülkedeki siyasi koşullara eşlik eden tutuklamalarla birlikte gazete de kapatıldı. *Nor Or* yazı işleri müdürü ve yayın yönetmeni Avedis Aliksanyan 1947'de hapisten çıkınca *Aysor* [Bugün] adlı haftalık gazeteyi yayınlamaya başladı. Yervant

Gobelyan'ın yanı sıra, kalem arkadaşları Haygazun Kalustyan, Yetvart Ağamyan, S. K. Zanku, Nurhan Altunyan, Keğam Sevan, Zaven Biberyan ve Aram Pehlivanyan'ın şiir ve öyküleri de büyük ilgi görmekteydi. Gazete 1948'de kapanınca Yervant Gobelyan'ın şiir ve öyküleri bu kez, 1947'de Haçik Amiryan tarafından yayınlanan *Carakayt* [Işın] adlı haftalık gazetenin sayfalarında yer almaya başladı.

Gobelyan'ın şiirlerden oluşan ilk kitabı, *Yerani Te* [Keşke] adıyla yayınlanır (1948) ve bunu yazarın sorgulanması izler; bu yüzden *Carakayt* gazetesinden ayrılmak zorunda kalır. Aynı yıl Hagop Sıvaslıyan'la birlikte Çakmakçılar Yokuşu Sümbüllü Han'da Onnig Aktaryan Matbaası'nda *Luys* [Işık] adlı haftalık gazeteyi çıkarmaya başlarlar. Bu gazete de parasızlık nedeniyle ancak bir buçuk yıl yayınlanabilir. O günlerde askerden yeni dönen Rupen Maşoyan ile birlikte Babıali'de, Reşit Efendi Han'daki Hagop Aprahamyan Matbaası'nda, başyazarlığını Gobelyan'ın üstlendiği *Tebi Luys* [Işığa Doğru] haftalık dergisini çıkarırlar (1950). Bu dergi de bir buçuk yıl sonra parasızlıktan kapanır. Bu kez *Gırung* [Turna] adlı aylık dergiyi, ancak birkaç sayı çıkarabilirler. Bunun üzerine yukarıda adı geçen yazarların birçoğu yurtdışına göç ederler.

Yervant Gobelyan o sırada yeni kurulmakta olan *Ayk* [Şafak] günlük gazetesinden aldığı davetle 1953'te Beyrut'a giderek gazetenin yayın yönetmenliğini üstlenir; Beyrut'taki Ermenice dergilerde öyküleri yer alır.

1954'te İstanbul'a geri dönerek *Marmara* gazetesinde çalışır, 1957'de tekrar Beyrut'a döner. Uzun süre *Ispürk* [Diaspora] haftalık dergisinin ve *Sevan* yayınevinin yayın kurulunda yer alır.

1965'te Avrupa'ya gitmek üzere geldiği İstanbul'da kalarak *Marmara* gazetesinin yazı işlerinde görev alır. Hagop Sıvaslıyan'ın çıkardığı *Baykar* [Mücadele] haftalık gazetesinin de başyazarlığını üstlenir.

Gobelyan, gazeteciliğinin yanı sıra 1970'te Gobel Yayınevi'ni kurar. *Portsank* [Bela] haftalık mizah dergisini dokuz sayı yayınlar. İzleyen yıllarda iki yıl *Jamanak* [Zaman] gazetesinde, daha sonra yine *Marmara* gazetesinde çalışır.

Yervant Gobelyan yazmayı sürdürmekte, Ermenice ve Türkçe yazı ve araştırmaları haftalık *Agos* [Çığır] gazetesinde yayınlanmaktadır.

Gobelyan'ın Eserleri

Yerani Te [Keşke]
Şiir
Tebi Luys Yayını No. 2, İstanbul, 1948

Khıcanıgarner [Mozaikler]
Öykü
yazarın yayını, İstanbul, 1968

Aşkharhi İnnerort Hıraşalikı [Dünyanın Dokuzuncu Harikası]
Öykü
Gobel Yayınevi, İstanbul, 1972

Yeraz Çunetsoğ Martig [Düşsüz Yaşayan İnsanlar]
Öykü
Rışduni Karakızyan Edebiyat Dizisi No. 2, İstanbul, 1984

Menk Anunı "Hay Dzağig" Tırink [Ermeni Çiçek Dedik Adına]
Öykü
Nork Yayınevi, İstanbul, 1991

Hoğov Mıgırdıvadzner [Toprakla Vaftiz Edilenler]
Öykü
Nork Yayınevi, İstanbul, 1992

Yotn Orı Heğ Mı [Yedi Günde Bir]
Değinmeler
Nork Yayınevi, İstanbul, 1995

Giyanki Lusantsken [Yaşamın Kenarından]
Öykü
Aras Yayıncılık, İstanbul, 1998

Memleketini Özleyen Yengeç

Her ziyaretinde bizimkilerin memleketinden söz açılır, eski anılar anlatılır ve o da mutlaka memleket ziyaretlerinden birinde yaşanmış olaylar anlatırdı. Bunlardan hiçbiri olmazsa bile, yeni ve ilginç bir buluntu günün konusu olur, konu da bir açıldı mı gizli acılar ve gün yüzü görmemiş acı tatlı hatıralar birbirini kovalardı.

Bu sefer de konu bir yengeçti; daha doğrusu, son ziyaretinde bizim memleketimizden getirdiği bir yengeçten bahsetmeye başlamıştı.

Bir yengecin hikâyesi... Ne kadar basit ve sıradan, çekici olmayan bir konu değil mi? Ne var ki bu konu hakkında yarım saatten fazla konuştuk, hikâye bittikten sonra ise uzun süre sessiz kaldık. Hikâyeyi size de anlatayım. Çoğunuz bizim memlekette doğmuş olmasanız da, sonuçta hepinizin, dayımın hikâyesindeki yengeç gibi bir memleketi vardır. Hikâyeyi anlatayım ve bakalım siz memleketini özleyen yengecin hikâyesi bittikten sonra hemen yeni bir konuya geçebilecek misiniz?

"Bir zamanlar bize ait olan meyve bahçelerinden geçiyordum..."

Hikâyesine böyle başlamıştı dayım, o gün.

"Hayal meyal, sisler ardından hatırlıyorum, ancak hiçbir zaman unutmadım. Şimdi ne babamın diktiği ağaçlar, ne atalarımızın diktiği geniş gövdeli ceviz ağacı, ne de sık gövdeli fındık ağaçları var tabii. Ama –hatırlıyorum– o topraklardan bir su geçerdi ve bugüne kadar hep aynı berraklıkta kaldı ve nereye gidersem gideyim, hangi sulara kulak verirsem vereyim, kulaklarımdan hiç eksilmeyen o aynı tatlı şırıltıyla akmaya devam etti. İşte şu son ziyaretimde de akıyordu; ama sanki öksüz ve sahipsiz kalmış gibiydi.

Suyun yukarısına doğru yürüdüm. Kıyıdaki çakılların üzerinde güneşin ılık ışınlarını korkusuzca ve telaşsızca, doğanın temiz ve güzel ıssızlığında içen ve bundan sarhoş olacak kadar memnun görünen bir yengeç gördüm. Oldukça yaklaştım ona, o ise karnı güneşe dönük halde sıcacık çakılların üzerinde yatmaya devam ediyordu. Memleketin suyunu içmiş, havasını solumuş canlı bir anı olarak onu yakalayıp buraya getirmek geldi aklıma. Her seferinde bir şeyler getiriyordum zaten. Bir avuç toprak, birkaç meyve, çeşit çeşit taşlar, hatta bir seferinde memleketin mahsulüdür diye babanın mezarına koymak için çiçekler getirmiştim; ama hiç canlı bir şey getirmemiştim. O yüzden bu defa Bardizag'tan* canlı bir hatıra olsun diye yengeci alıp getirmek istedim. Yengeçler birkaç saat susuz yaşayabilirler..."

Bir süre dalgın boşluğa baktı, sonra devam etti.

"Bir kutuya koyup eve getirdim. Evde genişçe bir kaba aktardım, temiz su doldurdum, yemek olarak da ekmek kırıntısı ve et parçacıkları koydum. İstediği kadar yesin dedim. Bizim 'hemşeri' dağ başında daha iyisini mi buluyordu sanki?

Ertesi sabah baktığımda ekmeklerin ve et parçacıklarının olduğu gibi durduğunu gördüm. Kendisi de kabın kenarına asılmış duruyor! Elinden gelse dışarı çıkacak, başını alıp gidecek!...

Şu yaramazın yaptığına bak, dedim kendi kendime. Avuç dolusu yemek verdim, aklı hâlâ kaçmakta... Ancak bizim 'hemşeri'nin ekmeği ve eti sevmemiş olabileceğini düşündüm ve o gün çarşıdan

---

Bardizag: İzmit'in 20 km. kadar güneybatısında, günümüzde Bahçecik. Yüzyıl başında Ermeni yoğun bir yerleşmeydi. Nersesyan-Şuşanyan okulunda bin dolayında öğrencisi, çeşitli dergileri, tiyatro temsilleriyle kültürel bakımdan gelişmiş bir merkezdi.

balık aldım, eve getirip ayıkladım, ufaladım, 'ye şimdi yiyebildiğin kadar' dedim. 'Al sana taze balık eti! Artık arayan da bulamıyor, çatlayana kadar ye!'

Ertesi sabah ilk işim yanına gitmek oldu. Baktım, balıklar da ekmek ve et gibi aynen duruyor ve yengeç de kabın kenarına yapışmış durumda, devamlı kaçma çabasında...

Herhalde balık etini de sevmedi diye düşündüm ve aynı gün gidip karides aldım, eve getirip temizledim ve bu müşkülpesent yengeci memnun etmek için başka bir çaba göstermeye karar verdim. Nasıl olsa sonunda bütün gün yiyecek başka bir şey bulamayınca yemek zorunda kalacağını düşünerek karidesleri kabın içine attım.

Günler geçti ve yengeci görmek için kabın yanına her gittiğimde hayvanı hep delice bir dışarı çıkma ve kaçma telaşı içinde, yiyecekleri ise hiç dokunulmamış halde buldum.

Sonunda bir gün, kabın kenarından oldukça yukarıya tırmanıp orada hareketsiz kalmış olduğunu gördüm. Tam zamanında yetişmiştim; çünkü eğer biraz daha geç kalmış olsam, büyük olasılıkla dışarı çıkıp bir kediye yem olacak veya bir köşede aç susuz kaybolup gidecekti.

Ama tuttuğumda kurtulmaya çalışmadı, hareket de etmedi. Parmaklarımla ayaklarını hareket ettirmek istedim. Gevşek ve hareketsizdiler yengeç ölmüştü...

Üzgündüm, ancak ne pahasına olursa olsun ondan ayrılmamaya da niyetliydim. Onu alıp alkol dolu bir kavanoza koydum, ağzını da kapattım. Şimdi, ne zaman bakacak olsam, canlıymış gibi geliyor; ama kavanozda öylece hareketsiz duruyor. Ne kaçmaya çabalıyor, ne de yiyecek bir şeyler bulmaya..."

Dayım, memleketini özleyen yengecin hikâyesini bitirmişti. Bir süre hepimiz sessiz kaldık, sonra –sadece annem– uzun uzun iç geçirip sessizliği bozdu.

"Acıyı dağlara vermişler, dağlar taşıyamamış. İnsana vermişler, katlanmış... acıya da, kedere de..."

Hayvan, toprağının, doğum yerinin özlemine dayanamamıştı. Zavallı, ne yapabilirdi... İnsan değildi ki...

Menk Anuni "Hay Dzağig" Tırink

Yama

Utanmak için hiçbir sebebim yoktu. Tembel değildim, hırsız değildim, ahlaksız değildim; ama gene de kaçtım. Evet, hiçbir zarar vermediğim, hiçbir zarar görmediğim Noyemi'den kaçtım...

Benim iyi günlerimi görmüştü Noyemi. Okulda yanımda otururdu ve hepsi de iyi kalite olan kalemlerimi, defterlerimi, kurutma kâğıtlarımı ve silgilerimi ne kadar cömertçe kullanıp ona buna dağıttığımı bilirdi.

Noyemi, hademe kadına en iyi bahşişi verenlerden olduğumu, herkesten iyi giyindiğimi ve okul parasını aybaşından önce getirdiğimi de bilirdi.

Noyemi, bana ve kız kardeşime yaptığı, halk arasındaki tabirle domuz derisi gibi dayanıklı ayakkabılar için ayakkabıcı Boğos Usta'ya kaç para ödediğimizi de bilirdi. O iki çift ayakkabının fiyatı, arkadaşlarımın giydiği sıradan ayakkabıların fiyatının üç katıydı.

Noyemi, parlak siyah okul önlüğüm ve beyaz düğmeleri konusunda ne kadar titiz olduğumu ve kumaş parlaklığını biraz yitirir yitirmez hemen yenisini aldığımı da bilirdi.

Noyemi tüm bunları bilirdi; herkesten de iyi bilirdi.

Şimdiyse Noyemi'den kaçıyordum; çünkü tüm bunları hatırlıyordu. Bana ne olmuştu? Ne yapmıştım ki yıllardır görmediğim ve özlediğim Noyemi'den kaçıyordum.

Henüz on bir on iki yaşlarında bir öğrenciydim. Esayan Okulu'na* gidiyordum ve Rumeli Hisarı'ndan okula olan yolculuğumu önce vapur, sonra tramvayla yapıyordum.

Noyemi, Hisar'daki okuldayken sınıf arkadaşımdı ve okulun sınıfları yetersiz olduğundan eğitimimizin geri kalanına kentte devam etmek zorundaydık.

* * *

Galata Köprüsü'nde, iskelede rastladım Noyemi'ye. Okulda üç sene yan yana oturmuş ve iyi dost olmuştuk. Fena kız değildi. Onların da durumu iyiydi, babası tüccarmış.

Noyemi'nin bu rastlantıdan memnun olduğu aşikârdı. Benimse memnuniyetimi belirtmeme gerek bile yok... Az önce söylediğim gibi, onu özlemiştim.

Ordan burdan konuştuk. O da Esayan Okulu'na gidiyormuş. Esayan büyük okuldur. Sınıflar da karma değildir. Böylece ancak bir yıl sonra bu rastlantıyla karşılaştık.

Benim vapurum dört buçuktaydı, Noyemi'ninkiyse beşte. Beşe kadar da kalıp eski sınıf arkadaşımla konuşmak istiyordum; ancak benim bir sonraki vapurum altıdaydı, neredeyse gece vakti. Evimizin yolu da oldukça karanlıktı ve benim yaşımdaki çocuklar için korkutucu olabilecek sokaklardan geçiyordu.

Noyemi, iskelenin kapısına yaslanmış, benimle konuşuyordu. Ben kapının dış tarafındaydım. Karşılaşmanın ilk sevinci geçip de üzerimdeki eski giysilerimi, yıpranmış, solmuş önlüğümü ve boyasız ayakkabılarımı hatırlayınca içimde bir tür eziklik hissettim. Eski günler geride kalmıştı ve okulda parasız okuyordum.

Pantolonumu bir arkadaşım vermişti. Ona küçük geliyormuş. Ben

---

Esayan Okulu: 1895'te Mıgırdiç ve Hovhannes Esayan kardeşler tarafından İstanbul Taksim'de kurulan, birçok Ermeni aydınının yetişmiş olduğu, günümüzde de ilköğretim ve lise düzeyinde eğitim veren Taksim'deki Ermeni okulu.

sınıfın en küçük öğrencisiydim. Pantolon oldukça yıpranmıştı ama gene de benimkinden iyiydi. Buna rağmen çok geçmeden onun da arkası yamandı ve diğerine benzedi. Diğerinden tek farkı dizlerinde yama olmamasıydı ve bu da ona "yeni pantolonum" demem için yeterliydi.

Noyemi'ye rastladığımda bu "yeni pantolon"umu giymiştim. Oradan, buradan, arkadaşlardan konuştuk. Noyemi'yle çok konuşacaklarımız vardı. İyi dosttuk ve ikimizin de öğrencilik yaşamında oldukça önemli olaylar olmuştu.

Vapurun saati yaklaşıyordu, dakikalar sayılıydı. Noyemi'ninki daha sonraydı. İnsanlar acele etmeye başlamışlardı. Kıştı ve açıkta oturmak mümkün değildi. İnsanlar bir an önce vapura binip iyi bir yer kapmak için acele ediyorlardı. Geminin kalkacağını haber veren çan çaldı. İki dakika vardı. İnsanlar daha aceleci oldular, adımlarını hızlandırdılar.

Noyemi vapurumu hatırlattı. Acele etmeliydim. Bir sonraki vapur oldukça geç saatteydi. Karanlık bastıktan oldukça sonra... Akşamın bu saatinde gecikmiş olmamı, karanlık ve ürkütücü sokakları ve ailemin endişelenmesini göz önüne alırsak, benim yaşımdaki bir oğlan çocuğu için oldukça sevimsiz bir durumdu...

* * *

Noyemi bir kez daha hatırlattı vapurumu.

"Hoşça kal" demeye ve ayrılmaya hazırlandım. Çantamı sağ elimden sol elime geçirdim. Tam Noyemi'ye uzatacakken sağ elim aniden yanıma düştü.

Yama!...

O lanet olası yama tüm hayal dünyamı kapladı. Bir yama, büyük bir yama... O kadar büyük ki bütün bir dünyayı rezil etmeye, mahkûm etmeye yetecek bir yamaydı benim çocuksu aklım için...

* * *

Çan sustu.

Görevlinin, kapıların kapanacağını hatırlatan uzun ve acı düdüğü duyuldu. İnsanlar koşu ve atlama şampiyonlarına dönüştüler; bir anda çığlık, gürültü, küfür ve kahkaha birbirine karıştı...

Noyemi bir kez daha, bu sefer telaşlı ve endişeli bir şekilde, vapurun kalkacağını hatırlattı:

"Vapurun... Kaçıracaksın vallahi... Karanlıklara, gece yarılarına kalacaksın."

"Babamı bekleyecektim zaten" dedim aklıma gelen ani bir fikirle. "Babamla beraber olacağıma göre fark etmez; bir vapur sonra olsun, geç olsun, gece olsun fark etmez..."

* * *

Noyemi benden önce gitti... Yamayı görmeden. Onunkinden oldukça sonra benim vapurum da geldi ve ben tek öğrenci olarak tersane işçileri, balıkçılar ve telefon idaresinin gece işçileriyle birlikte vapura bindim.

Gece geç vakit eve vardım. Çok endişelenmişlerdi. O zamana kadar hiç böyle bir şey yaşanmamıştı. Komşular da bizdeydi. Tüm sorulara tek bir cevap verdim.

"Vapuru kaçırdım..."

Ondan sonra yorumlar başladı.

Vapuru kaçıracak kadar geç kalmak için nerelerde takılmış olabilirdim?

Biri sınıflar arası futbol turnuvasına katıldığımdan söz etti. Bir diğeri sinemaya gittiğim varsayımında bulundu. Karşı komşunun oğlu da kendisinden son derece emin bir ifadeyle, olsa olsa tembelliğim yüzünden cezaya kalmış olabileceğimi söyledi; hatta cezaya neden olan dersi bile tahmin etti: öğretmen, Arşag Çobanyan'ın*, içinde çok zor kelimeler geçen "Mutluluk" şiirini ezberlememi istemişti. Halbuki ben okul dışında, vapurdan başka bir yerde ders kitabının kapağını bile açmazdım. Komşunun oğlu ise sözlerini şöyle bitirdi:

"Yervant'ın o şiiri ezberleyebilmesi için saatler geçmesi gerekir."

Ortaya atılan her görüş annemin ve babamın yüzünde etkisini gösteriyordu ve ben yağmur gibi yağan sorular karşısında kendimi sanık sandalyesinde oturmuş bir suçlu gibi hissediyordum.

"Yargılanmama" üzülenler sadece kız kardeşlerimdi ve endişeli bakışlarla bir bana, bir de annemle babama bakıyorlardı.

Onlar yama hikâyesini bilmiyorlardı, Noyemi'yi tanımazlardı; ama kim bilir, belki de açıklanmayan bir sezgi ile anlıyorlar, hissediyorlardı durumumu...

Arşag Çobanyan: (1872 İstanbul - 1954 Paris) Kökleri Eğinli olan Ermeni yazar, eleştirmen, araştırmacı, gazeteci ve siyaset adamı. Eleştirel incelemeleri ve bilimsel araştırmalarıyla Ermeni edebiyatında özgün bir yeri vardır.

Gerçekten, ben onlara bir şey anlatmamıştım. Ama nasılsa anlıyorlardı.

Evet, anladıklarını sanıyordum; çünkü bana öyle geliyordu ki, yürekleri hiç bu kadar ezilmemişti.

Belki...

Belki onların da elbiselerinde yamalar olduğundan...

Belki de...

Belki de...

... Kim bilir? Belki de bana öyle geliyordu...

Menk Anuni "Hay Dzağig" Tırink

Denizkızının İhaneti

Siz hiç denizkızı gördünüz mü? Hani şu okyanuslarda insanın karşısına çıkan, lirleri ve tatlı şarkıları ile denizcileri büyüleyen efsanevi denizkızları vardır ya; onları gören tatlı seslerine ve güzelliklerine kapılır, onlara doğru giderken kayalıklara vurur sonunda.

Onlarca bu tür hikâye okudum. Neredeyse hepsinde denizkızları vardı ve ne zaman denizkızları şarkı söyleyip saçlarını dalgalara bıraktılarsa, hep bir deniz kazası meydana geldi.

Ben, on-on beş sene kadar önce bir denizkızı gördüm. Aslında, şarkı söylemiyordu ve elinde liri de yoktu; ama saçlarını suyun üzerine salmıştı ve belden aşağısı da, tıpkı hikâyelerde betimlenen ve hayalimde canlandırdığım denizkızları gibi balık şeklindeydi. Ben o zamanlar on veya on bir yaşlarındaydım. Yakası yandan iliklenen siyah bir önlüğüm vardı ve kendi aramızda "limon kabuğu" dediğimiz bir kep takıyordum. Kepin üstündeki tek sıra kurdele ilkokul birinci veya ikinci sınıfta olduğumu belirtiyordu.

Tüm bu ayrıntılar belki de size anlamsız gelecek; ama şunu da belirteyim. Perdeyle örtülmüş bir kapının önünde dikilip duran ve gelip geçenleri Hint Okyanusu'ndan yakalanarak getirilmiş denizkızını görmeye davet eden adam, üzerimde siyah önlüğümle kalabalıkta kendime yer açmaya çalıştığımı görünce çağırısında değişiklik yapma ihtiyacı hissetti:

"Yetişkinlere beş kuruş, öğrenci ve erlere ise sadece yüz para..!"

Elimi önlüğümün cebine soktum. Babamın defter almam için verdiği "yüz para"m vardı. Halbuki o gün deftere hiç ihtiyacım yoktu. Bir arkadaşımızın bulduğu bir yöntem cebimizde devamlı para olmasını sağlıyordu. Dolan eski defterlerimizi anne babamıza gösterip ertesi günkü dersler için defterimizin olmadığını söylemek para almak için yeterliydi.

Neyse, bunun denizkızının hikâyesiyle pek ilgisi yok; yalnız şu kadarını söylemeliyim ki, arkasında "Hint Okyanusu'ndan yakalanarak getirilmiş denizkızı"nın içinde sergilendiği camdan havuzun bulunduğu perdenin arasından o günkü "yüz para" ile geçtim.

Her şeyden önce, şunu da önemle ifade etmeliyim ki, içeri girişim denizkızını çok etkiledi. Bu, tartışılmaz bir gerçek. Denizkızı uzun uzun bana, siyah önlüğüme ve "limon kabuğu" kepime baktı, gülümsedi. Ve ben, ne yapacağımı şaşırmış bir durumda bakışlarımı vücudunun diğer bölümlerine kaydırdım. Göğüsleri ve karnı çıplaktı; ama bakışlarım oralarda yoğunlaşmadı, ben bir balığa tıpatıp benzeyen belden aşağısını incelemek istedim. Ama dışarıda duran adam perdenin bir ucunu kaldırıp beni yakaladı ve önlüğümün kemerinden tutup beni dışarı çekti:

"O kadar bakma ufaklık, yüz paraya o kadar baktırmazlar adama..."

Adam beni dışarı çekerken son bir kez daha baktım denizkızının yüzüne. Gülümsüyordu. Göz göze geldik. Bir de öpücük yolladı bana...

O gece, sabaha kadar rüyamda denizkızını gördüm. Sayısız öpücükler yolladı bana. Ben mahcup mahcup yüzüne baktım, göz göze geldiğimizde de gözlerimi büyük bir balığı andıran kuyruğuna çevirdim. Ertesi sabah bir defter daha "doldu" ve o defterin parasıyla yine denizkızını ziyarete gittim. Adam artık beni tanımıştı. Tek laf etmeden, yüzlüğü alıp perdenin arasından beni içeri salıyordu. De-

nizkızı gülümsüyor, saçlarını dalgalandırıyor, göğsünü gerip öpücükler yolluyordu bana.

Artık her gün bir defter "doluyor", her gün evden bir defter parası koparıyordum. Defterlerin gerçekten dolduğu günlerde ise denizkızından mahrum kalıyordum. Sonunda, yedek param olması için bazen iki defter "doldurmak" zorunda kaldım. "Yıl sonu" diyordum, "sınavlar yaklaşıyor" diyordum, olmadı "eski konuları tekrarlıyoruz" diyordum... öbür taraftan da, her gece rüyamda denizkızını görüyordum. Gülümsüyor, saçlarını havuzun sularına salıyor ve eliyle öpücükler yolluyordu bana.

Bunları arkadaşlarıma anlattığımda hepsi üstüme gülüp benimle alay ettiler ve "limon kabuğu"mu başımdan alıp yere attılar. Yemin üstüne yemin ettim, ıstavroz çıkardım, denizkızının beni her gördüğünde gülümsediğini ve eliyle bana öpücük yolladığını söyledim...

"Sen aptalsın" dedi çocuklar. "Sen, sokaktaki kedileri bile kandıramayacak kadar aptalsın. Bize yutturabileceğini mi sandın lan, sümüklü! Şu yüzüne bak bir! Kabaktan farksız kafan var. Müdür bey kafalarımızı öyle bir kazıtıyor ki kız mız yüzümüze asla bakmaz. Denizkızı şu siyah önlüğün güzelliğine mi vuruldu? Ya da 'limon kabuğu' kepine mi! Söyle, enayi, o denizkızı senin neyine yolluyor acaba o öpücükleri? Hem, zaten denizkızları sevmezler ki aslında... Hikâyelerde okumuyor musun, akıllım... Ufak at da civcivler yesin!"

"Bilmiyorum" dedim kekeleyerek, "bilmiyorum. Ama, her seferinde perdeyi kaldırıp içeri girdiğimde, beni görür görmez gülümseyip, öpücükler yolluyor bana."

"Şuna bakın!" dedi arkadaşlarımdan biri hışımla öbürlerine dönerek. "Bilmem ki neden ısrar ediyor halâ?"

"Sözü uzatmanın faydası yok!" dedi bir diğeri araya girerek. "Ne söylesek boş!"

Sonra, bana döndü.

"Peki, bizi oraya götürüp söylediklerini kanıtlayabilir misin?"

Beş kişiydiler. Onların giriş parasını temin etmek için beş gün gerekiyordu. Bunun için de beş gün denizkızını görmeye gitmemeliydim. Düşündüm, taşındım. Aklıma sadece ikisini götürmeyi teklif etmek geldi:

"İki kişinin tanıklığı yetmez mi?" diye sordum. "O iki kişiyi siz seçin. Ne dersiniz?"

Her biri o iki kişiden biri olmamaktan korkarak, kabul etmediler teklifimi..

"Pekâlâ" dedim. Ertesi hafta beşinizi birden götürüp söylediklerimin doğru olduğunu kanıtlayacağım size! Peki ya siz? Söylediklerimi kanıtlarsam siz ne ısmarlayacaksınız bana?"

"Biz de sana 'Madam Terezita' ısmarlarız" dediler. "Beşimiz birer defa 'Madam Terezita'ya götürürüz seni. Ne dersin?"

'Madam Terezita' 225 kilo gelen bir kadınmış. Denizkızının sergilendiği yerden biraz aşağıda sergiliyorlarmış 'Madam Terezita'yı. Perdenin üstündeki resme ve ilandaki yazıya bakılırsa beş kişi ağırlığındaymış. Zaten resminde de, bir tarafına 'Madam Terezita'nın, öbür tarafına beş adamın bindiği kocaman bir tahteravalli vardı. Tahteravallinin 'Madam Terezita'nın bulunduğu tarafı yerde, öbür tarafı ise havadaydı.

'Madam Terezita'yı nereden getirmişlerdi, bilmiyorum. Ama, çok istememe rağmen, bir türlü ona gidemiyor, denizkızını görmekten onun için para ayıramıyordum. Günde iki defter "dolduramazdım ya!" Zaten evden de söylenmeye başlamışlar, hatta beni okuldan alma lafları edilir olmuştu. İddianın sonucunu aldıktan sonra defter tüketimini sınırlamaya karar verdim.

Denizkızını beş gün ziyaret etmedim. Buna karşılık akşamları diğer günlere nazaran daha erken yattım ki onu rüyamda daha çok görebileyim.

Sonunda iddia günü geldi, çattı. Okul çıkışı, çocukları toplayıp götürdüm ve onurumu kurtardım o densizlerin dilinden. Denizkızı onların yanında da gülümsedi bana ve 'bir haftalık hasretle' öpücükler yolladı.

Çocuklardan bazısı, belki de herkese yapıyordur, diyerek itiraz ettiler. Ama sonunda azınlıkta kalarak mağlubiyetlerini kabullendiler.

Oradan Madam Terezita'ya gittik. Bunu uzun uzun anlatmayacağım size. Madam Terezita, masa genişliğinde bir sandalyede oturuyordu. Şimdi, öncelikle hayalinizde en irisinden bir goril canlandırın, sonra da tüylerini tıraş edin ve bir elbise giydirin... Gözünüzün önüne geldi mi? Şimdi de kafasına bir peruk. Elbisesinin eteklerini, mayolu bir kadının bacaklarını görebileceğiniz kadar sıyırın... Madam Terezita'nın, gece rüyanızda, denizkızının beni ziyaret ettiği gibi, sizi de ziyaret edeceğinden emin olabilirsiniz artık!

O günlerin üzerinden üç dört sene geçmişti. Sıcak bir yaz günüydü. Dallarda yaprak kımıldamıyordu. Daha doğrusu Hampartzum Yortusu'ydu* ve biz arkadaşlarla Yedikule'ye gidiyorduk. Yoldan geçen her araba ardında bir toz bulutu bırakıyor, peşi sıra da ağızları, burunları, gözleri toza bulanmış yayaların küfürleri geliyordu...

Yolun kenarından bir at arabası gidiyordu ağır ağır. Sandığa benzer, yüksek ve köşeli bir şey yüklemişlerdi arabaya. Bu köşeli şey bir örtüyle örtülmüştü ve arabanın yanıbaşından üç kişi yürüyordu. Adamlar durmadan küfür ediyorlardı. Ama onların bu küfürleri diğer yayaların ettikleri sıradan küfürlere benzemiyordu. Biri hakkında konuşuyorlar ve arkasından küfür ediyorlardı. İçlerinden birisi, denizkızının sergilendiği yerde perdenin önünde duran adamdı. Demek ki, bu örtünün altında duran şey de denizkızının sergilendiği havuzdan başka bir şey değildi. Zavallı denizkızı, o sarsıntılardan kim bilir ne kadar rahatsız oluyordu.

Epeyce yürüdükten sonra bir çay bahçesine ulaştık ve bir masaya oturduk. Karşı masada iki adam ve bir kadın vardı. Yüksek sesle konuşup, gülüşüyorlardı. Kadın sigara içiyor ve bazen o kadar yüksek sesle gülüyordu ki, tüm masalardan ona bakıyorlardı. Bu kadının yüzü bana yabancı değildi. Acaba nereden tanıyordum?

Hafızamı uzun uzun yokladım. Çocukluk günlerimdeki düşlerimdeki denizkızıydı! Bana gülümseyen ve eliyle öpücükler yollayan denizkızı...

"Bir liraya gelir" diyorlardı benden büyük arkadaşlarım aralarında. "Bir lira göster ve al istediğin yere götür. Ne dersin? Var mısın? Ben konuşurum kadınla..."

At arabası gelip çay bahçesinin önünde durdu. Arabanın yanından yürüyen adamlar kadının ve adamların olduğu masaya katıldılar. Uzun uzun tartıştılar kadınla. Kadın küfretti, çatlak sesiyle durmadan bağırdı, çirkin el kol hareketleri yaptı ve sigarasının dumanını görgüsüzce adamların yüzüne üfledi. Ben hâlâ, çocukluk günlerimdeki denizkızını düşünürken yavaş yavaş, o yaşadıklarımın da diğer sıradan denizkızı hikâyelerinden biri olduğunda karar kıldım.

Hampartzum: [Ermenice "yüksel(t)me"] Hz. İsa'nın, kıyamından [diriliş] kırk gün sonra Zeytinlik Dağı'nda (Kudüs) öğrencilerinin gözleri önünde göğe yükselmesine verilen ad ve bunun kutlandığı yortu. Yedikule'deki Surp Pırgiç Ermeni Hastanesi'nin açılışı da bir *Hampartzum* gününe denk geldiğinden (31 Mayıs 1834), bu hastanede *Hampartzum* şenlik havasında kutlanır.

Peki ya kazazedeler... Tek bir tane vardı: Çocukluğum. Hayatın acı gerçeklerinin kayalıklarına çarpıp parçalanmıştı. Her denizkızı bir deniz kazasına sebep olur ya; işte, çocukluğumun saf düşleri de bir denizkızının eliyle çarmıha gerilmiş ve yok olmuştu. Yarın, belki başka denizkızları da başka umutları, başka rüyaları çarmıha gereceklerdi. Aldatılacaktık, acı çekecektik, çabalayacak, karşı koyacaktık ve bir gün gelecek, her şey bu denizkızının öyküsü ve diğer denizkızlarının öyküleri gibi bir öykü olacaktı. Her şey, bütün çocukluk düşleri, her şey masal olurken sadece acı, ter, gözyaşı ve çabalama ile yoğrulmuş bir kaba gerçeklik kalacaktı. Ve işte hayat buydu.

Adamlar, onun yüzünden yüz lira zarar ettiklerini söylediler ve işinin başına dönmesini önerdiler.

"Böyle günde, üç beş kuruş için o havuza giremem" dedi kadın, kararlı bir ses tonuyla. "Siz kimi kandırıyorsunuz? Heeey! Geçti o günler... Aç gözlerini, ahbap, burası İstanbul, başka İstanbul yok!"

Sonra bacak bacak üstüne attı. Bilerek elbisesinin yırtmacını araladı ve bacağının bembeyaz eti ortaya çıktı. Sigaradan derin bir nefes çekti ve dumanı yüzlerine üfledi:

"Geçti o günler... Heeey! Böyle günde o kadarcık paraya havuza girecek avanak zor bulursunuz!"

"Eğer bu kadın 'yollu' değilse eşek gibi anırırım" dedi benden büyük arkadaşlarımdan biri yanındakine. Yanındaki önce ses çıkarmadı, gözlerini kadının bacaklarına dikip bakakaldı. Sonra, gözlerini oradan ayırmadan söylendi.

"Ama ne kadın!"

Menk Anunı "Hay Dzağig" Tırink

Dulun Oğlu

Meliha Hanım, eski bir yalının bir odasında yalnız yaşar, kendi yağıyla kavrulurdu. Her gün mendilinin ucuna bağladığı birkaç kuruşla fırıncıdan yarım ekmek, manavdan mevsimine göre yarım kilo kabak veya bakla, küçük bir lahana veya birkaç patlıcan alırdı. Haftada bir veya iki defa da köyün kasabı Miltiadi'den iki yüz elli gram et alır, yolunun üstündeki aktar ve bakkal Abdullah Efendi'ye de bazen biraz beyaz peynir, bazen de zeytin almak için uğrardı. Hırkasının altında özenle sakladığı mendilinden herkese günü gününe parasını öder, kimseye tek kuruş borçlanmazdı.

Meliha Hanım insanlardan uzak yaşardı, yolda karşılaştığı mahalleliyle selamlaşırdı pek pek. Bir de kapılardaki, pencerelerdeki kadınlarla, o da ancak göz göze geldikleri zaman. Genellikle günün erken saatlerinde sessiz bir gölge gibi mahallenin dar sokaklarından süzülür, sonra da yalının yüksek bahçe duvarlarının ardında çi-

çekleriyle ilgilenir, tavuklarını besler ve pencerenin önüne geçip uzun uzun ve hiç kımıldamadan denizi seyrederdi.

Meliha Hanım'ın hayatının ekseni bunlardan ibaretti. Ufku bu tekdüzeliklerden oluşuyordu. O her gün mahallenin dar sokaklarından, yaz kış sessizce ve başı öne eğik, hep aynı yolları izleyerek, aynı insanlara uğrayarak veya ölçülü vurgular ve kısacık cümlelerle selamlayarak, bir gölge gibi süzülerek geçmeye devam ederdi.

Bu, Meliha Hanım'ın, ilk bakışta çekici olmayan, hiçbir şekilde ilginç görünmeyen tekdüze hayatıydı. Ama tekdüzeliğin ahalinin en büyük derdi olduğu deniz kenarındaki bu banliyöde en önemsiz olay bile dikkatleri çekebiliyor, günler süren, bire bin katılan, her geçen gün yeni bir renk eklenen dedikodulara konu olabiliyordu.

Anlatacak bir olay yoksa, kapıdan kapıya uçurulacak bir haber bulunamıyorsa, havadan sudan, geçmişten gelecekten konular yaratılır, yaratıcı hayal güçleri devreye girerdi. Meliha Hanım da, mahallenin sokaklarından her gün geçen biri olarak, konu sıkıntısı çekildiğinde, her gün yeni bir bakışla, her gün bir başka açıdan ele alınan başlıca konulardan biri olmaktan kurtulamıyordu.

Aslında herkes, karanlık ve belirsiz geçmişi yüzünden onun dikkate değer biri olmadığı görüşündeydi. Kimilerine göre falanca paşanın eski cariyelerinden biri, kimilerine göre eski bir saraylının yalnız kız kardeşi, kimine göreyse bir memurun dul eşi...

Bu konulardan hareketle Meliha Hanım'ı çekiştirirler; ama uzun tartışmalardan ve araştırmalardan sonra hep aynı sonuca varırlar, onun uğraşmaya değmeyecek biri olduğuna, hakkında konuşmanın bile gereksiz olduğuna karar verirlerdi. İşte, hali ortadaydı. Ne arayanı vardı, ne soranı; hak ettiği şekilde, duvarları seyrederek yaşıyordu.

Mütevazi görüntüsüne ve eskimiş üst başına rağmen ilk bakışta bile fark edilebilen bir soyluluk vardı Meliha Hanım'da. Doğru, yaşı bir hayli ilerlemişti; ama hâlâ yürüyüşündeki ve konuşmasındaki asaleti kaybetmemişti. Sıradan bir yerden gelip mahalleye yerleşmediği, hatıralarla dolu, geçip giden ve yiten birçok şeyin tersine, yılların alıp götüremediği bir asalet ve zarafet kazandırmış olan bir geçmişi, şüphesiz güzel ve parlak bir geçmişi olduğu belliydi.

Yıllar, Meliha Hanım'ın her gün sokaktan aynı adımlarla geçmesi, hatta başka taşlara basmaya korkarcasına, bunun aşırılık olacağını

düşünürcesine her gün aynı taşlara basması gibi tekdüzelikle geçip gidiyordu. Meliha Hanım, dar sokaklardan sessizce süzülür, yalının kapısını sessizce açıp ardında kaybolurdu.

Mahalleli tüm bu tekdüzeliğin içinde bile yenilikler bulurdu; değişik bir ayakkabı giymesi veya eti her zamankinden biraz fazla alması veya meyveyi az satın alması gibi başkaları için çok doğal olan şeyler, Meliha Hanım sözkonusu olduğunda çok ciddi ilgiye yol açardı. Bu durumlarda tahminler ve yeni savlarla yetinilir, herkes aklına eseni kapıdan kapıya, pencereden pencereye söyler, herkesin söylediği kabul bulur, onun hakkında kim ne söylerse söylesin, karşı çıkan olmazdı.

Ancak yıllar süren bu tekdüzelik, Meliha Hanım'ın evinde aniden ortaya çıkan ve Meliha Hanım'ın evine onu yıllardır tanıyormuş gibi elini kolunu sallayarak girip çıkan bir gençle sarsıldı.

Tüm mahalle işini gücünü bırakıp bu gencin kim olduğunu ve Meliha Hanım'ın evinde ne işi olduğunu, günlerdir orada ne yaptığını araştırmaya başladı.

Birkaç kadın konuşup görüştüler; Meliha Hanım'ın uğradığı yerleri, Kasap Miltiadi'yi, Abdullah Efendi'yi, manavları sorguya çekmeye karar verdiler ve nihayet bir gün bir tanesi her seferinde iki yüz elli gramdan fazla et almayan Meliha Hanım'ı bir kilo pirzola satın alırken yakaladı. Fırsat ayağa gelmişti, sordu:

"Hayırdır Meliha Hanım, misafiriniz mi var? Ayıptır sorması ama, bir kilo pirzolayı tek başına yiyemezsin diye düşündüm de ondan sordum..."

"Evet" diye yanıtladı Meliha Hanım acı bir gülümsemeyle. "Duymadınız herhalde. Oğlum geldi Avrupa'dan. Birkaç gündür bende. Onun için eti biraz fazla alıyorum. Eh, sağlıklı bir genç, yemesi lazım, onlar bizim gibi değiller..."

"Aaa" diye haykırdı komşusu sahte bir sevinçle. "Doğrusunu istersen haberimiz bile olmadı Meliha Hanım. Yüzünü gören mi var? Selamın da ha var, ha yok. Bu kadar senedir şu köydeyiz, bir gün gidip şu komşularımın kapısını çalayım, oturup bir çay, bir kahve içeyim, şöyle karşılıklı iki laf edelim, komşuluğun tadını çıkarayım demedin. Nerdeee... Ve işte Meliha Hanım komşumuzun oğlu Avrupa'dan kalkar gelir de biz bunu kasap dükkânında duyarız; o da günler sonra..."

"Öyle oldu ne yapalım" diye yanıtladı Meliha Hanım zorlama bir tebessümle. "Önemi yok, siz bize buyrun, kahveyi birlikte içelim. Böylece her şeyi halletmiş oluruz."

"Geliriz, geliriz" dedi komşusu ve işini çabucak bitirip, haberi bir an önce diğerlerine yetiştirmek için dükkândan ayrıldı.

Bütün mahalle yarım saat içinde ayağa kalktı ve Meliha Hanım'ın evi, ona şefkatli davranmakta birbirleriyle yarışan komşularla dolup dolup boşaldı. Yetişkin kızı olanların ilgisinin sebebiyse apaçıktı.

Mahallede ve Meliha Hanım'ın evine giden yolda yaşanan bu törensel telaş günler sürdü ve evin kapısı düğün evi kapısı gibi çalıştı. Komşular birbirleriyle yarıştılar. Bazısı, kendini Meliha Hanım'a daha yakın ve içten göstermek için yokluğunda kırk yıllık dostunu kötüledi; bu arada uygun sözlerle başkalarının kızlarının dedikodusunu yapıp kendi kızını en ustaca kelime oyunlarıyla övmekten geri kalmadı.

Meliha Hanım hepsini aynı ruh haliyle dinledi, aynı mesafeyle, heyecansız, telaşsız ve coşkusuz... Hepsine söyleyecek kaçamak sözler buldu; hem hiçbir şey, hem de birçok şey anlamına gelebilecek belirsiz şeyler... Komşular ise Meliha Hanım'ın oğlu Avrupa'ya, işinin başına dönene kadar niyetlerinden vazgeçmediler ve bıkıp usanmadan gidip geldiler, mekik dokudular...

Ziyaretleri bir süre daha devam etti, niyetler daha açık seçik belli oldu zamanla, düşünceler de daha anlamlı ve daha anlaşılır... Ancak Meliha Hanım onlara karşı olan tutumunu ve tavrını hiçbir zaman değiştirmedi ve ölçülü uzaklığını devamlı korudu. Kasap Miltiadi'den satın aldığı et tekrar iki yüz elli grama düştü, bakkal Abdullah Efendi'den ve manavlardan aldıkları da aynı şekilde... Eskiden olduğu gibi aynı yerlerden, aynı sessizlikte ve aynı adımlarla, hatta aynı taşlara basarak geçmeye devam etti. Verilen selamlar kademeli olarak azaldı ve bir süre sonra herkes kendi kabuğuna çekildi tekrar.

Daha sabırlı olanlar veya inatçılar şanslarını bir iki hafta daha denediler, ancak onlar da çok geçmeden uğramaz oldular; ve nihayet bir gün her şey, birkaç hafta önce hiçbir şey olmamış gibi eski olağan durumuna döndü.

Komşular ufak tefek dargınlıkları bir kenara atarak eski ilişkilerine döndüler; ancak karşılıklı dargınlıklara bir sorumlu, bir günah keçisi gerekiyordu. Herkesin ortak görüşüne göre tüm bu acı

olayların sebebi ve sorumlusu Meliha Hanım'dı. Komşulardan biri bir gün ilk çamuru atacak kadar ileri gitti.

"Mesele o değil; ama dikkat ettiniz mi, oğlu hiç kendisine benzemiyordu."

"Kim bilir, belki de babasına çekmiştir" diye yanıtladı biri, daha iyi niyetli düşünerek veya o sözlerin ardındaki art niyeti fark etmeyerek.

"Babası da değil" dedi bir diğeri. "Ben adamın resmini gördüm evde. Esmerdi, bu çocuksa kumral..."

"Ama, kim bilir, belki ikinci bir evlilik yapmıştır, bu çocuk da ondandır. Ne bilelim kardeş, bu kadın kapalı bir kutu, içinde ne var bilemezsin ki..."

"O da olabilir..."

"Evet" diye ekledi bir diğeri. "O da olabilir, başka şeyler de..."

Sözünü tamamlamadan bakışlarını etrafta gezdirdi. Bu davranışı sözlerden daha çok şey ifade ediyordu.

"Yani demek istiyorsun ki..."

"Ne bileyim kardeş, bu zamanda kocası başında olanlar bile..."

"Hay ağzını öpeyim, benden çok yaşayacakmışsın... Ben de onu anlatmaya çalışıyordum, sen benden önce dedin. Bu kadar yıldır bu mahallededir, nereden gelmiştir, kimdir, kimi vardır, kimi yoktur, kimin nesidir kimse bilmez. Bana göre, herhalde bu çocuğu birinden peydahladı, nikâhsız mikâhsız, adam da kandırdı herhalde kim bilir, varlıklı biriydi muhtemelen, rezaletten korktu, çocuk biraz büyür büyümez Avrupa'ya yolladı, bunun önüne de aydan aya bir sus payı atıyordur, veya ev mev yapmıştır üstüne, onun kirasıyla geçiniyordur. Bu gözden uzak mahalleye gelip, bir yalı odasına girmiştir, günde bir veya iki günde bir Kasap Miltiadi'den iki yüz elli gram et, Abdullah Efendi'den bakkaliye, zeytin, beyaz peynir filan yüz iki yüz gram... İnsan içine çıkmaz, kimseye gitmez ki kimse gitmesin, Allah'ın selamını bile komşulardan esirger, ağzının içinde geveleyerek yarım yamalak verir..."

Kadınlardan biri araya girdi.

"Canım, dedik zaten; öyle davranıyor ki biz de çok yaklaşmayalım, meseleyi deşmeyelim, bunlar da ortaya çıkmasın."

"Ben ilk günden bu kadını gözüm tutmadı demiştim, ne yalan söyleyeyim..."

"Kendini ne sanıyor acaba? Nazı kime bir bilsem!"

"Diyecek ne vardı ki? Mal meydandaydı zaten, meyvesini de gördük. Her şey tamam oldu şimdi, eksik kalmadı..."

"Sabahları sokaktan bir geçişi var ki, taşların üstünden yılan geçiyor sanırsın..."

"Oğlunu da al, vur anasına! Sanki lord çocuğuymuş gibi konuşmaya bile tenezzül etmezdi konu komşusuyla. Peh, sen kimin eniğisin ki sonuçta..."

"Alt tarafı şu yalı köşesinde oturan Meliha'nın oğlu..."

"Babası dersen..."

"Hangi babası?"

Hepsi birden katıla katıla gülmeye başladılar.

Sonunda biri kahkahaları arasına şu cümleyi sıkıştırabildi:

"Değmez canım, değmez... Siz de hâlâ onu insan yerine koyup konuşuyorsunuz... Bu kadar değersiz biri hakkında! Değmez, vallahi değmez!

Aşkharhi İnnerort Hıraşalıkı

"Tokgöz Bakkal" Kir Bodos

Gece saat dokuzdan sonra geniş caddeden aşağı yürüyen ve Kir Yuvanopulos'un dükkânının bulunduğu sokağa girenler önce tuhaf bir duyguya kapılırlar. Bu karanlık ve dar sokakta kendilerini yabancı hissederler. Hem yabancı, hem de fazlalık... Burada hayat eksilmiş gibi gelir onlara. O saatte bu dar ve karanlık sokağın delik deşik asfaltında ayak sesleri yoktur. Ne ayak sesleri, ne de açılan veya kapanan kapıların gıcırtıları duyulur.

Gecenin dokuzundan sonra hayat bu sokağı terk etmiştir neredeyse. Kaldırımlardan ayrılıp içerilere, nemli ve karanlık odalara çekilmiş ve orada, mutsuz bir insanın mırıltılarını andıran bir uğultuya dönüşmüştür hayat.

Hayat artık şarkısıyla, kavgasıyla, kahkahasıyla, gürültüsüyle, gülümsemesiyle, hıçkırığıyla ve sessizliğiyle orada devam etmektedir. Ve tüm bunların arasında, o sokaktan geçmekte olan yolcu bunlardan

hiçbirine katılamadığından yabancı ve yalnızdır. Kavga edeceği, gülüşeceği, tartışacağı biri yoktur. Hatta dövebileceği ya da tekme yiyeceği biri bile; kendisiyle ilgilenecek kimse yoktur... Bir an önce oradan geçip gitmek ister. Geçip gitmek, uzaklaşmak, gidip caddelerdeki insan seline karışmak veya kendisine ait olan yere, bekleyenlerinin olduğu yere gitmek...

Bu durum, sonbahar ve kış yaşanırken daha belirgindir. Işıklar pencere camlarının ardından parlar. Bazısı bu saatlerde zaten sönmüştür. Bazısı hiç yanmamıştır ve belki de hiç yanmayacaktır.

Hayat böyledir burada.

Sadece, bazen uzaktan Stavro'nun sesi duyulur. Limon satar, çıra satar, yumurta ve sarı sabun satar. Uzak sokaklardan çocuklar takılır Stavro'nun peşine, kuyruk takarlar ona, kafasına portakal kabukları atarlar ve "yuhaaa" diye bağırırlar ardından. "Deliii, deliii!" Bu da Stavro'nun tekdüze hayatının bir perdesidir. Neredeyse her gün aynı kişiler tarafından tekrarlanan bir sahnesi...

O saatlerde "Tokgöz Bakkal" Kir Bodos Yuvanopulos'un önünden geçerseniz kepenklerin arasından sızan zayıf bir ışık görürsünüz. İçeriden mırıldanır gibi söylenen bir ilahinin nağmeleri gelir kulaklarınıza. Bu ilahiler Rumca ayinlerin besteleri üzerine Türkçe söylenir. Kir Bodos Yuvanopulos bu saatlerde Allah'a memnuniyetlerini sunar. "Göklerdeki Babamız"ı söyler, bazen de bir ayinin tamamını söyler mırıldanarak.

Dükkânın üstündeki odada, genç bir kadın çocuğuna ninni söyler. Çocuk uyumaz, annesi baştan başlar, çocuk ağlar, annesi döver, babası bağırır ve küfreder. Bu, Pazarcı Ahmet'in ailesinin gündelik hayatının son perdesidir. Çocuk uyuduğunda onlar da ışığı söndürüp yatacaklardır. Ahmet'in sırtı sebze dolu küfeleri taşımaktan sızlar. Kadın memelerini küçüğün ağzına uzatır. Ama... ekmek ve fasulye ne kadar süt yapar ki...

Dükkânın karşısındaki evin önünden geçenler bir aile dramına tanık olacaklarını düşünürler. Meraklılar kapıdan biraz ötede durup beklerler, daha muhafazakârlar ise adımlarını hızlandırarak uzaklaşırlar. Baba eve sarhoş gelmiştir. Evdekileri dövmektedir sırayla. Karısı ve kızları bağırmakta, küçükler ağlamaktadır. Baba bağırmakta, küfretmekte ve camları kırmaktadır. Kilosu yüz para daha pahalıya alınmış bir lahana, delik bir ayakkabı, küçük oğlunun bur-

nunu karıştırması veya büyük oğlunun defterlerinden birinin bitmiş olması bu sahnelerin yaşanması için yeter de artar. Ve tüm bunlar, karşı evin gürültüsü, Pazarcı Ahmet'in karısının ninnisi ve oğlunun mızmızlanması, Kir Bodos'un mırıldandığı ilahilerle birleştiğinde garip bir tür senfoni oluştururlar. Bunların hepsi de bu sokaktaki hayatı betimlemek için gerekli malzemelerdir sanki...

Kir Bodos Yuvanopulos, bu saatte, dükkânının kepenkleri ardında yalnızdır. Kepenkler onu dış dünyadan soyutlamaktadır ve o, "Tokgöz Bakkal" Kir Bodos Yuvanopulos şimdi yeni bir dünyaya varmış ve o dünyadaki insanlarla birlikte yaşamaktadır artık. Konuşmakta, sorular sormaktadır onlara ve kendi kendine cevaplamaktadır.

Veresiye defteri önünde, masanın üstündedir ve Kir Bodos'un tüm hayatı da onun içinde... Kir Bodos, gözlüğünü burnunun ucuna düşürmüş, başparmağını tükürükleyerek, sayfaları teker teker çevirmektedir.

İlahi söylemeyi bırakmıştır artık. Bazen kızgın, bazen gülümseyerek, bazen de gücenerek bütün müşterilerle teker teker konuşmaktadır. Sayfalara, tarihlere, rakamlara, isimlere göre yüzünün ifadesi ve sesinin tonu değişmektedir.

Başparmağını tükürükleyerek sayfaları teker teker çevirmekte ve okumaktadır:

Müsü Garbis...

"Gel bakalım" der. "Gel bakalım, Müsü Garbis. Hesabın ne oldu bakalım? Otuz lira kırk yedi kuruş. Ooo, sınırı aşmış. Bugün daha ayın yirmisi, Müsü Garbis. Aybaşına kadar elliyi bulur. Senin kazancınsa, taş çatlasa, ayda yüzelliyi bulmaz. Bunun içinde ev kirası var, hasta kızının ilaç parası var. Eh, biz lord değiliz ya, Müsü Garbis. Geçen ay bu zamanlar hesabın yirmi lira yoktu. Gerçi kötü müşteri değilsin; ama ne yapalım? Yoktan var çıkmaz. Biraz harcamalarını kısmalısın. Yoksa, kamburun üzerine bir kambur daha... Altından kalkmak zor olur. Sana da yazık, bana da, Müsü Garbis."

Ve Kir Bodos 'memur' Müsü Garbis'in alışverişini kısmaya karar verir.

Sayfayı çevirir.

Pazarcı Ahmet...

"Eh, fena değilsin" der Pazarcı Ahmet'in hesabına göz atarak. "Bu hafta iyisin. Zaten haftadan haftaya hesabı görmemiz iyi oluyor. Eğer

aydan aya olursa avucumu yalayacağımdan eminim. Bir, bir daha iki... Bunu anlayamayan eşektir. Ama ben yaş tahtaya basmam. Ha! Ha! Ha... Şimdi karın bir tane daha doğurdu, fasulyenin yanına bir de pirinç çıktı. Eh, gençsin, altından kalkarsın elbet, Pazarcı Ahmet. Seninle iyi alışverişler yapabiliriz."

Başparmağını tükürükleyip sayfayı çevirir.

Hampar Ağa...

"Gel bakalım, Hampar Ağa" der. "Şu aralar sütten kesilmiş ineğe benziyorsun. Bu hesabın hali ne bu günlerde? Rakı, rakı, rakı... Yirmi lira, otuz lira sırf rakı... Hesabına bakan da seninle büyük alışverişler yaptığımızı sanır. Senden kazandığımın bir şey olduğunu zannederler. Neredeee? Ara sıra pastırmadan ve sucuktan geçirmesem vay benim başıma gelenler!... Eh, karın evden kaçmadan iyiydin. Hem alışverişi benden yapardın, hem de rakıyı az içerdin. Bildiğin gibi, eğer rakının kârına kalırsak halimiz harap, Hampar Ağa. Şimdiyse, dışarıda yiyip dışarıda içiyorsun artık. Bana da gelip rakı ver, diyorsun, pastırma, sucuk ver, diyorsun, o kadar. Bu böyle devam edemez, Hampar Ağa. Bu böyle devam edemez. Ben meyve vermeyen ağaca su vermem, otsuz çayıra eşeğimi salmam."

Sayfayı çevirir.

Müsü Vasil...

"Allah belanı versin senin, itoğlu" der, kaşlarını çatıp sesini yükselterek. "Yiyip içtiğin ağzından burnundan gelsin inşallah! Ne yazık ki soydaşız. Senin gibi soydaşın Allah belasını versin. Ekmeği aldın, yumurtayı aldın, yağı aldın, sabunu aldın, gelen gidene yedirdin, içirdin, her gün çilingir sofrası kurdun ve bir gün de ortadan kaybolup cehennemin kim bilir hangi dibine gittin. Bir daha ne sesini duyan oldu, ne de yüzünü gören."

Sonra, Müsü Vasil'in hesabının üstünden daha önce çekilmiş çizginin üstünden iki çizgi daha çeker ve bir kez daha ne kadar küfür varsa hepsini sayıp sayfayı çevirir.

Stavro...

Stavro'nun ne 'müsü'lüğü vardı, ne 'ağa'lığı, ne de ' efendi'liği, o sadece Stavro idi.

"Hesabın iki buçuk lirayı geçti, Stavro" der sesini biraz hafifleterek. Senin neyine gerek pastırma ve konserve balık, oğlum. Noel Yortusu, Yılbaşı, Paskalya senin neyine? Zeytin ve beyaz peynir neyine

yetmiyor? Hem ben sana helvanın kâğıdını da veriyorum, bıçakla kazıyıp yiyorsun. Pastırma, sucuk, konserve balık senin neyine?... Bunlar da olmayıverse ne olur sanki?"

Parmağını tekrar ıslatıp sayfayı çevirir.

Ali Efendi...

"Gel bakalım, Ali Efendi" der. "Uzun zamandır seninle alışveriş yaptığımız yok! Ne oldu, nereye kayboldun Ali Efendi! Bilirim, kaçmazsın, sen namuslu adamsın, mütevazı bir memursun. Ama alışverişimiz niye böyle oldu? Geçen ay bu zamanlar hesabın kaç paraymış bakalım? Elli lira mı? Eh, aşağı yukarı o kadar. Bu aysa, ancak yirmi lira. Sahi, geçen ay elden alınmış bir para da vardı işin içinde. Oğlunu okula yazdırdın. Nasıl da için için yemişti kaydettiremeyeceksin diye. Kızını da nişanladın, bir sürü masraf! Fakat ayda yirmi lira az değil mi? Hiç olmazsa yirmibeş yapamaz mıyız şunu? Neden olmasın? Bizim karşılıklı güvenimiz var birbirimize. Öyle değil mi, Ali Efendi? Geçen ayki açığını kapatmak için bütün bunlar, biliyorum. Ama, ne yapalım, biz de ekmek yiyeceğiz. Ne dersin, Ali Efendi? Beş lira, sadece beş lira... Ne olur ki? O da benden olsun! Hem, "göz görmeyince gönül katlanır" derler. Mesela, karın 750 gr. zeytinyağı almış geçen hafta, oysa her hafta bir kilo alırdı. Bir kilo yapamaz mıyız şu zeytinyağını? Hem, her cumartesi akşamı yarım kilo sabun alırdı, geçen hafta almamış. Geleneklere sadık kalmamız daha doğru olmaz mı? Olur, değil mi? Tamam o zaman. Ne tuttu hesap? Yağ altmış, sabun da yüzon, etti yüzyetmiş. Oğluna da bir çikolata yazalım. Kaçlık olsun?... Yirmibeşlik iyi mi? İyi, yirmibeşlik olsun! Etti yüzdoksanbeş. Otuzluk yapalım şu çikolatayı da yuvarlak hesap iki lira olsun. Görüyor musun para nasıl eriyip gidiyor. Değil mi, Ali Efendi? Şimdi, üç lira mı kaldı? İyi! Sen geçen Cumartesi akşamı niye rakı içmedin Ali Efendi? Oysa her Cumartesi içerdin. Bütün bir hafta çalışıyorsun, bir şişe rakı hakkın değil mi? İşte, ben; Kir Bodos sana ısmarlıyorum. Bir şişe rakı yüzdoksan. Yanına yüz gram pastırmayla elli gram kaşar peyniri... Ne etti? Yüzdoksan rakı, elli de pastırma, ikiyüzkırk; yirmi de kaşar peyniri, ikiyüzaltmış. Üç lira olmaya ne kaldı, kırk kuruş mu? Eh, o kadar da kazanmayayım mı, Ali Efendi? Sen efendi adamsın, incesine bakmazsın. Hem, beş lirada kırk kuruş kâr... Yüzde on bile değil. Ne komik bir kâr! Ama mühim değil. Sen dar gelirli, mütevazı ve na-

muslu bir memursun. Keşke bütün müşterilerim senin gibi olsa. Sağol Ali Efendi! Allah işini rast getirsin!"

Kalemini kulak arkası yaptı, gözlüğünü düzeltti, defteri kapattı ve ayağa kalktı.

"Şimdi kapanları kurayım" dedi ve dükkânın dip tarafına yöneldi. Kapanları kurmadan önce zeytinyağı ve gaz fıçılarının önünde durakladı. Sonra eğildi, yerde, zeytinyağı ve gaz fıçılarının altına konmuş tenekelerde birikenleri tekrar fıçıların içine boşalttı.

Daha sonra, içeri geçti. Küflenmiş peynir ve çürümüş soğan kokan, karanlık bir kilerdi burası. Eğilip çuvalların arkasından iki kapan çıkardı.

Kapanları açtı, birine azıcık pastırma, diğerine de birkaç peynir parçası koydu ve kapanları tekrar sabun çuvallarının arkasına itti.

"Tokgöz Bakkal" Kir Bodos Yuvanopulos bütün işlerini bitirdikten sonra ellerini yıkadı ve önlüğüyle kuruladı. Cebinden tütün tabakasını çıkarıp bir sigara sardı. Sigara kâğıdının bir ucunu tükürükleyerek diğer ucuna yapıştırdı ve kenarlarını dürdükten sonra da ağzına götürdü ve kibritini çıkarmak için elini cebine soktu. Kutuyu açtığında boş olduğunu gördü. Kibritlerin olduğu tarafa yöneldi. Kutuları tek tek açarak ve her birinin içinden dörder beşer tane alarak kendi kutusunu doldurdu. Sigarasını yaktı, önlüğünü çıkardı, paltosunu giydi ve dükkânın ışığını söndürerek dışarı çıktı.

Karanlık ve nemli odalarda hayat devam ediyordu ve hasta bir adamın hırıltılarını andıran bir uğultu ulaşıyordu kulaklara oralardan.

"Tokgöz Bakkal" Kir Bodos Yuvanopulos buralara aşinaydı artık. O, bu sokakların adamıydı. Evlerin önünden geçiyordu. Stavro dönmüştü. Mumunun zayıf ışığı odasının gazete perdesinden ışınlarını geçirmeye çalışıyordu. Pazarcı Ahmet'in çocuğu uyumuş, karşıdaki evin de ışığı sönmüş, gürültüsü dinmişti.

Kir Bodos, sigarasını tüttürerek ve dumanını pencerelere doğru üfleyerek geçiyordu sokaktan. Bazen de ilahiler mırıldanarak... Kir Bodos Yuvanopulos, aşina olduğu bir sokakta yürüyordu.

Menk Anuni "Hay Dzağig" Tırink

Kıyamet Kopacak Mı?

Atalarımız akıllı insanlarmış. Her fırsatta kullandığımız deyimler, atasözleri ve hem güldüren, hem düşündüren öyküler yaratmışlar. Biri hakkında konuşurken o kişi yanımızda bitiverse "İti an, çomağı hazırla" deriz.

Fakat, aynı zamanda kurnazlık da varmış atalarımızda. Mesela, "İti an, çomağı hazırla" deyişi eğer o kişiye şu veya bu sebepten uymuyorsa, lafı çevirip:

"İyi insan lafının üstüne gelir" deriz.

Ve inanılmaz bir ustalıkla "it", "iyi insan"a dönüşür bir anda ve o denli çabuk ki, kendisi bile anlayamaz nasıl değiştiğini.

Ben, bu kez, atalarımızın yarattığı atasözlerinden birini ele almak istiyorum ve şunu seçtim:

"Çok yaşayan değil, çok gezen bilir."

Şimdi, devir değişti tabii. Zamanla, birçok şey değişti. Mesela bir Einstein çıktı, fiziğin bir sürü kuralını altüst etti. Ve onun gibi başkaları...

Neyse, konudan oldukça uzaklaştık; tekrar konumuza dönelim.

"Çok yaşayan değil, çok gezen bilir" demiş atalarımız. Ben de – yirminci yüzyıl çocuğu olarak– diyeceğim ki: "Roma'dan Honolulu'ya giden değil, Beyazıt'tan Samatya'ya giden çok bilir."

Çağımız görecelik çağı ve dolayısıya kabul edin ki bu böyle. Diğer, taraftan, –görecelik sayesinde– neredeyse her şeyi öne sürmek veya tersini iddia etmek veya karşılıklı olarak onaylamak mümkün...

Fakat ben bu kadar şeyi şu bir tek cümleyi söylemek için mi anlattım?

Maalesef evet! Gevezeliğim üstümde bugün herhalde.

Neyse. Tekrar konumuza dönelim.

Ben, Samatya semtini çok severim ve fırsat buldukça, sık sık giderim. Muhteşem bir yer doğrusu. Yaz kış, her zaman eğlenceli... Hem köy, hem de şehir. Ama...

Kötü niyetli dostlar –kötü niyetliler her zaman ve her yerde var olmuşlardır maalesef– beni oraya çekenin başka bir şey olduğunu iddia ederler. Yalan... Ben ısrarla Samatya'ya sadece akrabalarımı ziyarete gittiğimi söylerim.

Belki de yalan söylüyorum ben...

Fakat insanlar o kadar hain ki, ne ben onları akrabalarıma gittiğime inandırabildim, ne de onlar tümüyle farklı etkenlerin beni Samatya'ya çektiğini kanıtlayabildiler.

Zaten, bence, çağımız görecelik çağı olduğuna göre, belki de hepimiz haklıyızdır.

Samatya büyük bir semt. "Küçük Paris" derler Samatya'ya. Doğrudur; tren var, tramvay var, otobüs var –iki çeşit. Bir zamanlar vapur da varmış, biz o günlere yetişemedik. Birkaç yıldır, bir de "dolmuş" çıktı.

Şimdi, treni, tramvayı, otobüsü bırakalım ve bir "dolmuş"a binelim ve kaçıncı yolcuda dolacağı belli olmayan dolmuşun dolmasını bekleyelim.

Bu arada, 'yani yolcu sayısı tamamlanana kadar' size bu olayın nasıl olduğunu anlatayım.

Bu olay ne zaman oldu? Tarihini tam hatırlamıyorum. Yalnız, o

günlerde, hatırladığım önemli bir olay, tanıdıklarımdan birinin oğlunun bir beş kuruşluk yutmasıydı. Ondan iki gün sonra da kedimiz iki yavru dünyaya getirdi. (Her türlü yanlış anlamayı önlemek için belirteyim; bu iki olayın birbiriyle hiçbir ilgisi yoktur ve ardarda meydana gelmeleri tümüyle tesadüftür). Aslında, ertesi gün de iki tane yavrulamış ve sevincimizi ağzımızdan burnumuzdan getirmişti; ama bunun önemi yoktu. Zaten, bence tümüyle anlamsız ve yersizdi bizim kedinin yaptığı, zira onun yanında haftalardır Nisan'ın altısında kıyametin kopacağından bahsediyorduk.

Karşı duvarın üstünde miyavlayan kedilerin sesini duyan bunu duymaz mı? Tabii ki duyar. Ama, hain hayvan sanki bilerek yaptı. O zaten hep böyle yapar. Ertesi gün bir çift daha doğurur da iskemlenin altında miyavlayan dörtlü altılı olur diye bekledik. Ama olmadı. Mahsus yapmadı. O zaten hep böyle yapar. İki tane daha beklediğimizi biliyordu ve yapmadı.

Evet! O, ayın altısında kıyametin kopacağını biliyordu. Yeryüzünün tüm sakinleri ölecek ve ölüler canlanacaktı.

O, bütün bunları biliyordu. Ne hınzırdır o, bilemezsiniz. Hatta, evdekilerin bir kısmı dışarı çıkmayıp, evde kalıp hep birlikte ölmeye gene onun yanında karar verdiler. Haftalardır onun yanında bu tür şeyler konuşuluyordu. Şimdi siz söyleyin, anlamsız ve yersiz değil miydi bizim kedinin yaptığı?

Ayrıca çok iyi biliyordu ki, haftalığımla yavru bir tilki alıp eve getirdiğim 've uygun bir zamanda babama göstermek için kümese sakladığım' günden beri, bir daha birbirimize danışmadan iş görmemeye karar vermiştik; çünkü ertesi sabah –hüzünlü bir Pazar sabahı– gördük ki ne horoz ötüyor, ne de tavuklar gıdaklıyor. Halbuki kümes hayvanlarının Pazar keyfi yaptığı görülmüş şey değildi. Bu, yalnız insanlara özgüdür. Güneş oldukça yükselmişti; ama ne horozdan ses vardı, ne de tavuklardan. Tilki ise zaten konuşmaz.

Kümese girdiğimde...

Trajedinin ikinci perdesi çok daha acıklı ve yürek burkucu oldu. Yemin ve temin ederim ki, ne Othello ve ne de Shakespeare'in diğer bütün klasik trajedileri, beni tilkinin ve kümes sakinlerinin son derece realist trajedisinin ikinci perdesi kadar etkileyemezdi. Çok mütevazı dekorlu bu trajedinin biri canlı, biri cansız iki oyuncusu vardı, 'Daha sonra bir canlı, bir yarı canlı ve bir cansız oldular; yani babam, ben ve

üçüncü oyuncu –bir kızılcık sopası– ki sahneye en son o çıktı; ama pir çıktı.

Acelesi olan herkes, çabuk gideceğini düşünerek "dolmuş"a koşar. Bu, alışkanlık olmuştur artık; gerçi matematiksel olarak da kimse şimdiye kadar doğruluğunu kanıtlayamamıştır ama, yine de önemli bir işi olan, dolmuşa koşar.

Ondan sonra, rahat bir nefes alıp 'belli bir zamanda varacağını umarak' beklemeye başlar. Bu bekleyiş bazen bir kağnı arabasının Beyazıt Samatya arasını gidip gelmesi kadar uzun sürer. Ama ne önemi var? Otomobil yirminci yüzyıl icadıdır.

On-on iki yaşlarında bir çocuk beni "dolmuş"un son yolcusu olarak arabaya bindirdiğinde arabada beş kişi vardı. Artık kalkış zamanı olduğunu düşündüm. Ama nerede? Benden sonra beş kişi daha son yolcu olarak dolmuşa bindi. Çocuk durmadan bağırıyordu.

"Samatya bir, Samatya biiir... yalnız bir kişi. Hemen kalkıyoruz."

Benden önce, biri yaşlı bir kadın olmak üzere, beş kişi vardı arabada. Şoför daha ortalıkta yoktu. Benden sonra bir beş kişi daha geldi ve oturacak yer bulamadıklarından diğerlerinin neredeyse kucağına oturdular.

Çocuk kornaya basmaya başladı.

Bunun üzerine karşı kahvehaneden biri dışarı çıktı. Adamın kılığı garsona benziyorsa da daha çok karpuz satıcısını andırıyordu. Elinde kahve fincanıyla geldi, direksiyonun başına oturdu, büyük büyük yudumlarla kahvesini bitirdi ve kornayı çalarak, fincanı alması için garsonu çağırdı. Garson geldi ve fincanı aldı.

Bundan sonra, ceket giyinmemiş olmakla birlikte başına bir de kasket takmış olan şoför her şeyin yolunda olduğunu düşünerek, burnunu temizledi, ensesini kaşıdı, sonra kasketini ense tarafından kaldırarak alnının üzerine düşürdü ve uzun uzun, yüksek sesle ve makamlı esnedi. Çocuk, bunların kalkışı gösteren işaretler olduğunu bildiğinden olacak, otomobilin bagajını açıp içine girdi.. Şoför de, son iş olarak, camdan dışarıya güzelce tükürdü ve gömleğinin koluyla ağzını sildi. O ana kadar yanında sessizce oturan yaşlı kadın onu azarladı:

"Bu yaptığın ne pislik böyle? Şimdi kusacağım. Bu ne büyük terbiyesizlik!"

Şoför ses çıkarmadı; ama cevap olarak burnunu iyice çekti ve bur-

nunun içindekileri kafasını camdan çıkararak dışarıya tükürdü. Bu, mendil taşıma alışkanlığı olmayanlar için çok pratik bir yöntemdir. Bu işlem yoculuk boyunca da birkaç defa tekrarlandı.

Ancak, tüm bunlar yola çıkmamıza engel değildi ve çok geçmeden araba, her tarafından gacırtılar çıkartarak yerinden kımıldadı ve yavaş yavaş ilerlemeye başladı.

İlerlemek, aslında otomobilin görevidir. Ama –görülüyor ki– her otomobil buna mecbur değil. Nitekim bizimki de ikinci "kategori"den olduğunu belli etti ve bunu kanıtlamak için aniden durdu. Şoför küfrederek dışarı fırladı; ama ne yapmak için? At değil ki kırbaçlayasın, öküz değil ki dürtesin! Ah şu yirminci yüzyıl teknolojisi!

"Bir zahmet" dedi şoför bize dönerek. "Birkaçınız insin ve şu "gâvur" icadını itsin ki burada kalmayalım. Birkaç adım yeter."

İndik ve ittik. Şoför direksiyonda kaldı. Motor çalıştı ve biz de bindik. Zaten çalışmasına da gerek yoktu; çünkü yokuşun başındaydık artık. Bu sefer de yıldırım hızıyla inmeye başladık.

"Gâvurun malı!" diyordu şoför. "Bir de gitmeye başladı mı tut tutabilirsen!"

Ve kasketini gözlerine kadar indirip, yüksek sesle şarkı söylemeye başladı.

"Anasını satayım" dedi aniden şarkıyı keserek. "Duydunuz mu? Ayın altısında kıyamet kopacakmış."

"Dilin tutulsun" dedi yaşlı kadın canı sıkılarak. "Günahtır, günah! Allah'ın işine ne karışıyorsun?"

"Bütün canlılar ölecek, ölüler de canlanacakmış" diye ekledi şoför, bir taraftan da ensesini kaşıyordu.

"Ölen insanlar da hayvan olarak dünyaya geleceklermiş" dedi bir delikanlı arkalardan.

Sesin sahibi görünmüyordu, ancak yaşlı kadın sesin geldiği tarafa dönerek:

"Ben ne diyeyim senin gibi bir çocuk yetiştiren anneyle babaya!"

"Nereden baksan çok eğlenceli olurdu" diye söze karıştı bir başkası.

"Ben hep ikinci hayatımda uçan bir böcek olmak istemişimdir" dedi şoför. "Eşekarısı veya şöyle, kocaman bir sinek! Tuhaf değil mi? Çok istemişimdir eşekarısı olmayı."

Yaşlı kadın bayılmak üzereydi. Bağırmak için ağzını açmıştı ki

arabanın altında aniden bir gürültü koptu. Şoför arabayı durdurdu ve küfrederek indi.

"Ne oldu" diye sordu yolculardan biri.

"Egzoz borusu" dedi, "önemli değil."

"Şimdi ne yapacağız?"

"Hiç! Devam edeceğiz."

Kopmuş boruyu alıp içeri girdi. Tekrar yola çıktık. Araba, uçağa dönüşmüşçesine müthiş ses çıkarıyordu. Artık yokuş bitmişti. Çok geçmeden bir gürültü daha koptu. Şoför küfrederek tekrar aşağı indi.

"Ne oldu?" diye sordu bir başkası.

"Boruları birleştiren halka" dedi şoför, "o düşmüş."

"Şimdi ne yapacağız?"

"Hiç, devam edeceğiz."

Ve tekrar yola çıktık. Bu sefer yokuş çıkıyorduk ve araba aniden durdu. Şoför uzun uzun kornaya basmaya başladı bu sefer.

"Şimdi korna çalmanın ne faydası var ki..." diye sordum şaşırarak. "Bak, evler ve dükkânlar yerlerinde duruyor. Ne gerek var gürültü yapmaya?"

O ise araba yüz kilometre hızla gidiyormuş gibi devamlı kornaya basıyordu.

Kilometre saatine baktım. Aman Allahım! Gerçekten yüzü gösteriyordu.

"Lütfen, şoför bey" dedim kendimden geçmiş bir halde, "galiba büyük bir buluş yapmak üzereyim. Lütfen bana biraz açıklama yapar mısınız? Acaba bu kilometre saatinin Einstein'ın son kuramıyla bir ilgisi var mı?"

Sözüm yarım kaldı. Bu sefer evler ve dükkânlar –öncekinin tam zıt yönünde– ileri doğru gitmeye başladılar. Yaşlı kadın bağırmaya başladı ve iki küçük çocuk ağlayarak annelerine sığındı.

Araba tekrar yola çıktığında biz –yani on bir yolcu, şoför ve bagajdaki– hepimiz sağ ve salimdik. Araba geri geri gitmiş ve bütün gücüyle bir ağaca çarpmıştı. Şoför arabanın frenlerinin bir aydan beri bozuk olduğunu söyledi!

"Artık kıyamet kopmayacak" dedi yolculardan biri.

"Ölen için dünyanın sonu gelmiş demektir" dedi bir başkası.

"Kim bilir daha ne kadar böyle insan olarak kalacağız" diye söylendi şoför.

Araba karanlık bir sokakta durdu.

"Buraya kadar beyler" dedi şoför. "Ben Hasan'ın lokantasına gidiyorum şimdi. Sabahtan beri lokma gitmedi mideme. Bir zahmet, arabayı boşaltın, çok açım."

İndim... ve dizime kadar çamura battım.

Doğaldır ki o haldeyken hiçbir yere gitmek mümkün değildi.

Şimdi dostlarım diyeceklerdir ki, "neden mümkün olmasın, hani akrabalarına gidiyordun?"

Ama ben onları anlıyorum ve tekrar ediyorum.

"Ben Samatya'ya sadece akrabalarımı ziyarete gidiyorum!..."

Menk Anun "Hay Dzağig" Tırink

Stavro

Stavro, bizim sokaktaki çocukların maskarası, kadınların eğlencesiydi; bizim için bir komşu, dul ev sahibesi içinse iki buçuk lira kira ödeyen bir kiracı...

Stavro bizim sokağa taşınmadan önce mahallenin çocukları birbirine tükürüp, küfredip, köpekleri taşlamaktan başka bir şey bilmezlerdi.. Kadınlar durmadan dedikodu yaparlardı. Biz her akşam karşı evin bodrum penceresine bakardık, ev sahibi ise her yerde konut sıkıntısı varken iki aydan beri kimsenin kapısını çalmadığından şikâyet ederdi.

Ve işte, Stavro'nun gelişiyle mahallede tüm bu olanlar değişmeye başladı. İki buçuk lira kirayla karşı evin bodrumundaki boş odanın kiracısı ve mahallenin sakini olmuştu.

Kimse nereden geldiğini bilmiyordu. Yalnız, bir gün –hüzünlü bir sonbahar günü– karşı evin bodrumunda zayıf bir ışık belirdi. Bu belki bir mumun, belki de gaz lambasının ışığıydı. Az sonra, bu ışı-

ğın yarattığı alacakaranlıkta bir gölge o odanın tek camına perde niyetine bir gazete astı. O gazetenin ardında bir gölge, büyükçe bir sandığı andıran odanın içinde birkaç defa gidip geldi ve saat on olmadan ışık söndü.

Ertesi gün, o sonbahar günü kadar hüzünlü yüz çizgilerine sahip biri, elinde seyyar satıcılara özgü bir sepetle kapıdan çıktı. Çekingen bakışlarla sağına soluna baktı. Bir ara yukarıya, sokağın sonuna; temiz, düzgün ve geniş bir caddeyle kesiştiği yere baktı. O cadde bizim mahallenin "İstiklal Caddesi"ydi. Eh, bizim de kendi teselliilerimiz olacak tabii. Beyoğlu'ndaki İstiklal Caddesi'nin bize uzak düşmesi bizim kendi "İstiklal" caddemizin olmasına engel değildi. "Park Otel"imiz* vardı, "Tokatlıyan"ımız*... hatta bazı mahalle sakinleri tarafından "Arsa" olarak adlandırılan yere "Jarden* demekte hiçbir sakınca görmemiştik. Ve mahallenin kadınları, kızları ve ufaklıkları neredeyse her akşam soluğu Jarden'de alırlardı. Gençler genellikle orada buluşur ve gece on birden sonra sevişen çiftler görülürdü Jarden'de.

Bu uzun bir hikâye. Aynı zamanda da sıkıcı. Bizim "İstiklal" caddemizde tramvay ve sık binalar yoktu ve ben hayallerle avunup kendimi ve başkalarını kandırmayı sevmem. Karşımızdaki evin kapısından çıkan mutsuz adam uzun uzun o caddeden geçen arabalara baktı. Baktı, baktı ve sonra bakışlarını aşağıya, sokağın; *bizim* sokağın bittiği yere çevirdi. Bizim sokak; Jardeniyle ve harap kaldırımlarıyla, "Tokgöz Bakkal" Kir Bodos Yuvanopulosuyla...

Herhalde bu ikinci manzarayı kendine daha yakın ve güven verici bulmuş olacak ki sepetini koluna takıp mahallenin kalbine giden sokaklarda kayboldu.

İşte böyle oldu mahallemizde Stavro'yu ilk görüşümüz...

Akşam, karanlığın çökmesinden oldukça sonra, gazete-perdenin ardında mumun veya kandilin ışığı gözüktü. Stavro belki eve geç dönmüştü, belki de erken dönmüştü de ışığı geç yakmıştı. Bilemiyorum. Zaten Stavro'nun ne zaman geldiğini bir türlü görüp de öğrenememiştim. O, bir hayalet gibi kapıdan içeri süzülür ve kimse

---

Park Otel: Gümüşsuyu'nda Boğaz'a nazır, yüzyılın ünlü tarihi oteli. Son sahibi Aram Hıdıryan'dı. 1980'lerde yerine yenisi yapılmak üzere yıkılmıştır.
Tokatlıyan: İstiklal Caddesi üzerinde, Mıgırdiç Tokatlıyan'ın işlettiği, yüzyılın ünlü tarihi oteli. Günümüzde işhanı olarak hizmet vermektedir.
Jarden: [Fransızca *jardin* sözcüğünden] Bahçe.

kapının açıldığını veya kapandığını göremezdi. Ancak ertesi sabah görürdük Stavro'yu... elinde bir sepet, yüzünde mutsuz ve düşünceli bir ifade, feri gitmiş gözler ve sanki öyle bir başı taşımaktan utanan omuzları ile...

Ondan sonra Stavro, bizim sokağın başladığı caddeye uzun uzun, garip ve bize yabancı düşüncelerle, endişeyle bakar, daha sonra evlerin sanki insanlardan utanarak birbirlerinin berisine gizlendikleri karanlık ve rutubetli sokaklara çevirirdi bakışlarını...

Stavro limon, çıra, sarı sabun ve portakal satardı o sokaklarda. Alay edilir, aşağılanır, kovalanır ve ticaret yapmaya çalışırdı oralarda. Acı çeker, eğlenir, rızkını çıkarmaya çalışır ve her gün biraz ölürdü o sokaklarda. O, bu sokakların adamıydı. Stavro, arabaların hızla geçtiği o geniş yolun ötesine hiçbir zaman geçemeyeceğini bilirdi. Stavro! Aah Stavro!... Kim tanımaz ki onu... bizim sokağın çocuklarının maskarasını, komşumuz ve dul ev sahibinin iki buçuk lira kira ödeyen kiracısı olan, Stavro'yu...

Stavro bizim sokağa gelmeden önce mahallenin çocukları tükürmekten, kedi kovalamaktan ve küfür etmekten başka bir şey bilmezler, mahallenin kadınları dedikodu yaparlar, biz de bodrumdaki boş odayı seyrederdik.

Stavro'nun gelişiyle çok şey değişti bizim sokakta. Stavro çocukların alay konusu oldu. Artık ona kuyruk takıp, arkasından erik çekirdeği ve karpuz kabuğu atıyorlar, kadınlar Stavro'nun içlerinden hangisini zevceliğe kabul edeceğini tartışarak eğleniyorlardı. Ne var ki, karşımızdaki evin bodrum katı penceresinin aşağıdaki haberi büyük puntolarla yedi sütuna manşet yapmış bir akşam gazetesinin baş sayfasından oluşan bir perdesi vardı artık:

"SONUNDA SAVAŞ PATLAK VERDİ... ALMANLAR DÖRT NOKTADAN POLONYA'YA GİRDİLER... LEH SÜVARİLERİ NAZİ İSTİLACILARINA KARŞI ÜLKELERİNİ SAVUNMAK İÇİN KAHRAMANLIK DESTANI YAZIYORLAR..."

Bunun altında değişik ajanslardan, uzaktan okunamayacak kadar küçük puntolu haberler –okunmasına da gerek yok ya; zaten savaşın dehşeti herkesin kalbinin ve ruhunun derinliklerine yerleşmiş... Öbek öbek askerlerin, yüksek rütbeli subayların, politikacıların, devlet adamlarının, toz ve barut bulutlarının ardında kaybolmuş tankların fotoğrafları...

Stavro her sabah erkenden kapının önüne çıkardı. Artık kendisinden daha emindi ve bakışlarını yukarıdaki yola çevireceğine pencerelere bakıyordu doğruca. Kadınları selamlıyor, çoğu zaman da onlara gülümsüyordu.

Ve nihayet, öyle bir zaman geldi ki Stavro akşamları sarhoş gelir oldu, sokaklarda şarkı söyleyip sağa sola küfreder oldu, kapıyı tekmeleyip kızlara laf atar oldu; çünkü Stavro artık para kazanıyordu, bütün mahalleli acıyıp alışverişi ondan yapıyordu; hatta bazısı, daha da acıyıp çamaşırlarını da yıkamaya başladılar. Artık onu pencerede de görmek mümkündü. Komşu kadınlarla, pencereden pencereye havadan sudan konuşurdu.

"Bugün mal almaya gittim" derdi. "Her şey ateş pahası... Savaş varmış. Anlamadım ki, savaşın sarı sabunla, çırayla ve limonla ne ilgisi var? Neyse, uzatmayalım, ben de bugün biraz mal alıp geldim"

Gazete-perde öylece asılı dururdu Stavro'nun penceresinde. Şimdi, giderek büyüyen ve korkunç boyutlara varan savaşın sonuçlarını ve etkilerini etrafımda gördükçe ve üstümde hissettikçe, o gazete parçasından sıkılır, günden güne daha çok bunalır olmuştum. Her sabah pencereye çıktığımda gördüğüm ilk şey olan bu gazete keyfimi kaçırmaya başlamıştı.

Nihayet, bir gün sabrım taştı. Stavro'ya perdesini değiştirmesini söyledim ve o gazete parçasının yerine asması için büyük beyaz bir kâğıt verdim. Polonyalı yiğit süvarilerin Nazi istilacılarına karşı görülmemiş bir kahramanlıkla direnişi sürdürmeleri veya ölümsüz besteci ve büyük vatansever Chopin'in alevler içinde her gün biraz daha harabeye dönen güzel başkent Varşova'nın kiliselerinden birinin mihrabının yanındaki özel bir kapta bulunan kalbinin bir bombayla paramparça olması artık umurumda olmayacaktı. Ben, sabahları yatağımdan kalkıp pencereden baktığımda, acı ve kaba gerçek –belki de sokağa attığım ilk adımda, daha ana caddeye bile çıkmadan– yakama yapışana kadar, Stavro'nun penceresinde asılı olan temiz beyaz kâğıdın üzerinde on yedi yaşındaki bir delikanlının uçuk pembe düşüncelerle dolu hayal gücünün hülyalı parmakları ile yazdığı güzel haberleri okuyacaktım.

Bu çözümden memnundum; gerçekleştirmek de çok kolay olmuştu.

Bir gün, Stavro, elinde bir parça tahta ve kutunun dibinde kalmış bir parça kırmızı boyayla gelip kendisine bir tabela yazmamı rica etti.

"Artık usandım sokak sokak dolaşmaktan" dedi. "Kimin bir şeye ihtiyacı olursa gelsin, beni bulsun. Ben onların uşağı değilim. Bazen tek bir limon veya bir deste çıra için üçüncü, dördüncü katlara çıktığım oluyor."

Sonra da ev sahibine evlenme teklif etmeye niyetli olduğunu söyledi.

"O, dul bir kadın" diyordu. "Bir kocaya ihtiyacı var nihayet. Gelelim bana, benim neyim eksik diğer erkeklerden. Az çok para kazanıyorum, bir ev geçindirebilirim ve çirkin de sayılmam. Evlenmeye niyeti varsa, benden iyisini mi bulacak?"

Stavro'nun akşamları sarhoş gelip yüksek sesle belden aşağı şarkılar söylediği, sağa sola küfredip mahallenin kızlarına laf attığı günlerdi bu günler...

Tabelayı hazırladım ve Stavro, evlilik konusunda annemin fikrini sormamı rica ettikten sonra tabelasını alıp gitti.

Ertesi gün tabela, odasının penceresinin içine konmuştu.

STAVRO DİMİTRİYADİS
Tüccar

Gelip geçenler tabelaya bakıp bu üç kelimeyi okuyorlardı.

Bazen gelip bizim kapının önünde durur ve tarifsiz bir keyifle sessizce tabelayı seyrederdi, sonra da kendinden geçmiş bir şekilde o üç kelimeyi tekrar ederdi:

"Stavro Dimitriyadis, Tüccar..."

Biz o mahalleden ayrıldığımızda Stavro Dimitriyadis bir "tüccar"dı hâlâ. İçerdi, küfrederdi ve silueti her akşam mumun zayıf ışığında hareket ederdi.

Yıllar geçti. Dört noktadan Polonya'ya giren Almanlar daha sonra birçok başka ülkeye daha girdiler: Belçika, Hollanda, Danimarka, Fransa... Stavro belki daha sonra başka gazeteler astı penceresine perde niyetine. Bilinmez. Stavro'yu yıllarca görmedim o zamanlardan sonra.

Bir gece, ansızın, –geceyarısıydı, soğuk bir kış geceyarısı– karşıma çıktı Stavro. Elinde küçük bir kap vardı ve yakındaki bir lokantadan artık yemek istemeye gelmişti. Beni görür görmez yanıma geldi. Ben henüz bir şey söylemeden, o, elindeki kabı göstererek:

"Gördün mü ne hale geldik? Savaş bizi ne hale soktu! Ev sahibem teklifimi kabul etmedi ve beni kapı dışarı etti. Açıkta kaldım. Ne malım var elimde, ne de sermayem..." dedi.

"Eeee, eski günler" diye devam etti uzaklara bakarak. "Stavro Dimitriyadis: Tüccar. Hatırlıyor musun? Sen yazmıştın tabelamı. Ne günlerdi... Kaltak!... Teklifimi kabul etmiş olsaydın..."

Onu bir kere daha gördüm. Çocuklar etrafını sarmış, eğleniyorlardı. Birkaçı onu lafa tutarken biri de usulca bir "kuyruk" takıveriyordu. Birkaçı da uzakta durmuş, durmadan bağırıyorlardı:

"Yuuuu... Deeee-liii... Deeee-li..."

Ötekiler arkasından portakal kabukları atıyorlar ve hedefi tutturduklarında hepsi bir ağızdan bağrışıyorlardı:

"Küüüt! Kafasınaaa... Paaat! Ensesineee... Yuuuh... Yuha..."

Bu, hüzünlü bir sonbahar akşamı karşımızdaki evin bodrum katını kiralamaya gelen Stavro'ydu. Bu, gerçek Stavro'ydu. Asıl Stavro'ydu o...

Onu en son geçen gün gördüm. Biriyle tartışıyor, bağırıyordu:

"Bana sahte para verme! Bana gerçek para ver! O eski Rus paralarını ne yapayım ben. Bana gerçek para ver ve gör bak neler yapıyorum ben o parayla..."

Adam katıla katıla gülüyordu. Esnaf da sokağa dökülmüş, eğleniyordu.

Stavro, ortada kalmıştı, hepsine laf yetiştirmeye çalışıyordu; ama nafile... Nihayet, onlarla başa çıkamayacağını anlayınca yürüyüp gitti. Ben de yoluma devam ettim.

"Bana gerçek para verecekler ki..." diyordu. "Ah! Şimdi elimde gerçek para olacaktı ki... Bilirdim ben yapacağımı o zaman. Ne kadınlar var, abi, biliyor musun, ne kadınlar... Yalnız, ah! Paranın gözü kör olsun... Eğer... Şöyle, istediğim kadar gerçek param olsaydı, ne hayatım olurdu biliyor musun abi..?"

Stavro loş sokaklarda kaybolurken, çocukların bağrışmaları duyuluyordu uzaktan:

"Yuuu... Deee-liii... Deee-liii..."

Aşkharhi İnnerort Hıraşatikı

28/3'ün Vukuatı

Kadınlar kısmının yardımcı hemşiresi kapıyı çalmadan nefes nefese içeri girdi:

"Şef" dedi, "Şefim. Üçüncü sınıf hastalardan biri birinci sınıf yataklardan birine girmiş ve çıkmıyor. Ne yapacağız şefim? Şimdi nasıl çıkaracağız?"

Özel odasında oturmuş, resimli bir dergi karıştıran bölüm şefi ayağa fırladı.

"Ne?" dedi. "Üçüncü sınıftan hastalardan biri birinci sınıf yataklardan birine girmiş de ne demek? Deli midir, nedir bu kadın? Orasının birinci sınıf yatak olduğunu söylemedin mi? Bir şey demedin mi?"

"Demez olur muyum, şefim" dedi yardımcı hemşire soluklanarak. "Demez olur muyum. Söylenmedik laf bırakmadım ki! Fakat laf anlayan kim! Öyle bir yerleşmiş ki..."

"Pekâlâ, tamam da, niye çıkmıyormuş" dedi bölüm şefi, bir taraftan odadan çıkmaya hazırlanıyordu. "Ben şimdi onunla konuşurum. Bu ne pervasızlık. Bu ne kural tanımazlık!"

"Bir yığın neden sayıyor şefim" dedi yardımcı hemşire geri geri giderek. "Öbür yatak yumuşak değil, diyor, temiz değil, diyor, sinek kaynıyor, diyor, hemşirenin uğradığı yok, diyor, ben orada iyileşeceğime daha çok hastalanacaktım, diyor."

"Ben şimdi konuşurum onunla" dedi bölüm şefi kafasını hışımla sallayarak. "Ben şimdi ona üçüncü sınıf bir hastanın birinci sınıf yatağa girmesi neymiş, göstereceğim!"

"Çok kötü bir kadın, şefim" diye ekledi yardımcı hemşire. "Zaten hep şikâyetçiydi. Ya yemekleri beğenmezdi, ya da ilaçların düzensiz verildiğini iddia ederdi. Hatta, oradaki doktorların kendisini doğru dürüst muayene etmediğini bile söylerdi."

"Kim o kadın?" diye sordu bölüm şefi. "Kim? Hangi hasta?"

"28/3" diye cevap verdi yardımcı hemşire. "Kapıdan girince sağ tarafta yatan kadın... Kolu kırık olan..."

"Ben şimdi ona disiplinsizlik neymiş gösteririm" dedi bölüm şefi ve öfkeyle dışarı çıktı. Yardımcı hemşire de onu izledi.

"Zaten o kadından böyle bir şey bekliyordum" diyordu, bir taraftan bölüm şefinin peşi sıra koşarak. "O kadın, er veya geç bir karışıklık çıkaracaktı. Hep şikâyetçiydi, hep şikâyetçi..."

Şef önden, yardımcı hemşire de peşinden, koridordan koşturarak geçtiler. Birinci sınıf özel odaların önüne geldiklerinde bölüm şefi arkasına dönüp yardımcı hemşireye sordu:

"Nerede? Hangi oda? Göster, neresi?"

"Burası" diye cevapladı yardımcı hemşire, sağ taraftaki odalardan birini işaret ederek.

Bölüm şefi hışımla kapıdan içeri daldı. Yardımcı hemşire onu takip etti.

"İşte!" dedi. "Bakın, yorganı üstüne çekmiş, kurulmuş, yatıyor."

Bölüm şefi, elleri belinde, hastanın başına dikildi:

"Siz" dedi, "Hanım! Size ait olmayan bir yatağa geçmişsiniz ve yardımcı hemşirenin uyarılarına rağmen yerinize dönmek istememişsiniz. Öyle mi?"

Kadın, alçıdaki sol kolunu yorganın üstüne çıkarmış, sakin ve rahat bir ifadeyle onlara bakıyordu.

"Size söylüyorum, hanım!" dedi bölüm şefi daha yüksek sesle. "Bu yatak birinci sınıf yatak! Siz ise ancak üçüncü sınıf yataklardan birinde yatabilirsiniz. Burada yatmaya kesinlikle hakkınız yok!"

"Fakat, bu yatak boştu ben geldiğimde. Sahibi yok ki" diye cevap verdi kadın sakin sakin. "Bense yerimden hiç memnun değildim. Yatağım temiz değildi. Oda sinek kaynıyordu, hemşirenin uğradığı yoktu. Doktorlar, deseniz, şöyle bir göz atıp gidiyorlardı. Ve hatta – ayıptır söylemesi– tuvalet de çok uzaktı ve pisti."

"Ne yapalım?" dedi bölüm şefi, bu böyle. "Kanun var, nizam var. Sizin yeriniz orası. Ve bu yatağı işgal etmeye hakkınız yok!"

"Bu yatak boştu" diye cevap verdi kadın tekrar. "Sizin için ne fark eder? Ha burası, ha orası..."

"Olmaz, hanım! Sorun çıkabilir" dedi bölüm şefi soğukkanlılıkla. "Lütfen, işi daha fazla uzatmayın ve yerinize dönün."

"Hayır!" diye cevap verdi kadın, "Çıkmayacağım. Ben hastayım ve burada daha rahatım. İyileştiğimde, zaten bağlasanız da durmam burada. Ama şimdi, hastayım. Dinlenmeye ihtiyacım var ve burada daha rahatım."

Bölüm şefi yardımcı hemşireye döndü:

"Git, nöbetçi doktoru çağır" dedi. "Anlaşılan insanlıktan anlamıyor bu kadın!"

"Nöbetçi doktor ne yapacak sanki?" diye sordu kadın alay eder gibi. "Gelsin, nöbetçi doktor gelsin, isterse başhekim gelsin..."

"Sizin için iyi olmayabilir ama bayan" diye uyardı bölüm şefi. "Bu davranışınız yüzünden hastaneden bile atılabilirsiniz."

"Ben hastayım" diye tekrarladı kadın. "Dinlenmeye ihtiyacım var. Geceleri inim inim inliyorum acımdan. Bir su veren bile yok! Acımı soran yok. Ama burada, bakın, musluk var, hemşire çağırmak için zil var... Çekmeceli dolap var. Yataklar geniş, çarşaflar tertemiz, pencere başucumda, camlar pırıl pırıl. Oooh! İnsanın içi açılıyor vallahi. Acılarımı neredeyse unutuyorum burada. Hastane dediğin böyle olmalı."

Yardımcı hemşire gitti, nöbetçi doktoru alıp geldi. O da kadına bölüm şefinin söylediklerini tekrarladı; ama bu sefer biraz daha sert bir tavırla ve daha uygun bir dille.

Kadın onu da önemsemedi. Aynı şikâyetleri tekrarladı, üçüncü sınıfın olumsuzluklarını ve birinci sınıfın avantajlarını anlattı.

"Bakın o zaman" dedi doktor, "biz hastanenin iç düzenini bozanlara ne yaparız biliyor musunuz? Yakınlarını çağırıp, teslim ederiz, onlar da alıp götürür! Çünkü herkes sizin gibi yapsa..."

"Biraz aklı olan benim gibi yapar" diye cevap verdi kadın. "Ama gel gör ki, zavallı hastaların dermanı yok, karşı koyacak güçleri yok. Elimden gelse, bütün hastaları getirir, doldururum bu yatakları. Üçüncü sınıfı da ahır yaparım, doktor bey, ahır!"

"Yarın, unutmayalım da, başhekime söyleyelim bu hastanın durumunu" dedi nöbetçi doktor, bölüm şefine dönerek... "Unutmayın, hatırlatın."

"Pekâlâ" dedi bölüm şefi. "Olur doktor bey, Hatırlatırım."

Sonra, üçü birlikte, nöbetçi doktor, bölüm şefi ve yardımcı hemşire, odadan çıktılar.

Nöbetçi doktor ayrılmadan diğerlerine tembih etti:

"Bu arada, yemekleri gene üçüncüden gelsin, ilaçlar da 28/3 olarak hazırlansın. Ateşini üçüncü sınıf hastalarla birlikte ölçün, yatağın yanındaki zili de kaldırın."

Ve hemen ekledi:

"Ki sorun çıkmasın..."

Menk Anuni "Hay Dzağig" Tırink

Ah Şu Anayasa

Otobüse girdiklerinde hararetli ve heyecanlı bir sohbete dalmışlardı. Birkaç kişiydiler ve ortak bir sorunları olduğu belliydi; çünkü içlerinden her biri söz aldığında diğerleri dikkat kesiliyor ve konuyu başka bir yönden ele almak için ortaya yeni fikirler atıyorlardı.

Basamakları çıkarken konuyu kesmeden konuşmaya devam ettiler. Boş buldukları yerlere oturdular. İçlerinden en ateşli görüneni ve otobüse binerken zaten konuşmakta olanı, yerine yerleştikten sonra sözüne bıraktığı yerden devam etti.

Şehre yeni gelenlerin yaşadığı bir semtteki duraktan binmişlerdi ve yevmiyeyle çalışan inşaat işçileri oldukları belliydi. Neredeyse hiç konuşmayan, sessizce ve itaatle diğerlerini izleyen, yorgun ve hayat mücadelesinden elini eteğini çekmiş görünen, diğerleri kadar heyecanlı olmadıkları belli olmakla birlikte, en az onlar kadar, tartışılan konunun ana hatları ve çözümleriyle ilgili oldukları anlaşılan

iki ihtiyar dışında hepsi eskice ama temiz giyinmiş, özenle tıraş olmuş sağlıklı taşralılardı ve hemen hepsi orta yaşlıydı.

"Bakın, ben diyorum ki..." diye devam etti içlerinden tartışmaya ağırlığını koyan ve işi bir şekilde sonuçlandırmaya önayak olmak istediği anlaşılan birisi, "...diyorum ki hepimiz kalkıp gidelim, diyelim ki 'Ağa, biz senin şu işini yaptık, memnun da kaldın, bir eksik de bulamadın, şu olmamış, bu olmamış da demedin; ama şu duruma bir bak, bu kadar adamız; hepimizin ailesi, çoluğu çocuğu var; hakkımızı vermiyorsun, ipe un sermeye kalkıyorsun, her gün bir şey uydurup bizi boş çeviriyorsun. Ağa, biz gündelikle çalışıp, günü gününe yaşayan adamlarız, etimiz ne budumuz ne? Bu kadar adamın yevmiyesini vermezsen biz nasıl dayanırız? Güle güle otur, ev saray gibi oldu, bahçen de iyi, cennet gibi oldu. En iyisini yapmak için elimizden geleni esirgemedik. Ama sen bizim boynumuzu bükük bıraktın, "güle güle otur"u gönülden söyletmedin; çünkü hakkımızı vermek istemiyorsun. Ağa! Ağaysan, ağalığını bil, gel ver şu bizim parayı, hayır duamızı al, gönül rahatlığıyla otur evinde. Allah hem sana hem sevdiklerine kötü gün göstermesin, Ağa!' Aynen böyle diyelim!"

"Adam senin bildiklerinden değil" diye lafa girdi içlerinden biri. "Görmüyor musun? Her gidişimizde bizden saklanıyor. Halbuki kaç paralık adamlarız ki? Bizden kaçmak delikanlılığa sığıyor mu? Öyle adama Ağa mı diyorsun, öyle adamdan delikanlılık mı bekliyorsun!"

"O, lafın gelişi" diye devam etti öteki, esrarengiz ve kurnazca bir ifadeyle. "Başlarken böyle başlamalı, çünkü herkesin içinde bir ağalık damarı bulunur. Tutarsa fena mı olur? Hepimiz, kalp kırılmadan, hır gür çıkmadan hakkımızı alırız. Doğal olarak adam da bize –biz nasıl güle güle otur diyorsak– güle güle harcayın diyecek. Hepimiz insanız... Kötülükle nereye varılmış ki? Kim boş yere başkasına kötülük yapmak ister, değil mi?"

"Boş yere mi dedin?" diye sözünü kesti bir başkası. "Neden boş yere diyorsun? Adam bu kadar insanın hakkını, bu kadar insanın günlerce çalışmasının, alınterinin karşılığını yiyor... Bunun boş yeresi var mı? Ben zaten bu adamı ilk günden sevmedim arkadaşlar. Siz ne derseniz deyin; ama ben diyorum ki bu adam bizim paramızı yiyecek, öyle görünüyor. Gerisi... boş laf! Ha, tamam, onun kötülüğüne karşılık sen de kötülük, hatta iki katı kötülük yapabiliyor musun? O zaman paranı alırsın belki; o durumda söyleyecek sözüm yok..."

"Yoksa..." diye devam etti, "bana sorarsanız, o şekilde konuşacaksak ve onda olmayan delikanlılık hislerine umut bağlayacaksak boş yere gideriz..."

"Sabret, oğlum..." diye müdahale etti diğeri soğukkanlı bir şekilde, arkadaşlarını yatıştırmaya çalışarak. "...Sabretmeyi bil ve lafının sonunu bekle. Dağ başında değiliz biz de... Memlekette, o adamdan da, benden de, hepimizden de üstün olan, kanun denen bir şey var. Anayasa var. Bakalım Anayasa o adama bize bunu yapma hakkını veriyor mu? Tabii ki vermiyordur! Günlerce çalışmışız, çabalamışız, kan ter içinde kalmışız, doğal olarak emeğimizin karşılığını almalıyız. Bizim hakkımız gün gibi meydanda ve bu konuda tartışmak bile yersiz. Konuşuruz kendisiyle... Gerçi Anayasa okumuş değiliz ama bunun da yeri vardır, bir yerde yazılıdır herhalde... Deriz ki: 'Ağa, Allah'tan korkmuyorsan, Allah'a inanmıyorsan memleketin kanunundan kork bari, Anayasadan kork! Anayasa der ki, bu böyledir, bizim hakkımız bize, sizin hakkınız da size...' O zaman adam mecburen verecek; çünkü başka bir şey yapamaz. Farz edelim ki Allah'tan korkmuyor, kanun var, Anayasa var. Adamın imanını gevretir vallahi, kanun da, Anayasa da. Bu işin biri ikisi yok, bunu da bilmiş olsun. Onlardan da korkmuyorum desin de o zaman boyunu göreyim..."

"Der" diye atıldı içlerinden biri. "Der, bu adam onu da der! Ve iş oraya kadar giderse bize vereceği bir ise iki harcar, avukat tutar, mahkemelerde süründürüp bizi haksız çıkartır, gene bizim paramızı vermez, yapacağını yapar."

"Dur" dedi diğeri diklenerek, "orada dur sevgili dostum. Ne dedin? Bizim hakkımızı vermez mi dedin? Çünkü biz Anayasa'yı okumamışız ve bilmiyoruz, kendisiyse yaptıklarını Anayasa'ya uydurmuş, avukatlarla, mahkemelerle karşımıza çıkıyor. O biraz zor işte. Dostum, Anayasa öyle bir şeydir ki içinde her şey yazılıdır, kaçış yok. Hazırlayanlar sen ben değiliz, memleketin en akıllı adamları! Öyle ki, bir yerinden tutarsan ondan sonra artık korkma. İyice ve sıkıca tutar, bırakmazsan mutlaka hakkını alırsın."

O anda, yanılmıyorsam Bacon'ın bir sözünü hatırladım: "Kanunlar örümcek ağlarına benzerler. Küçük sinekler yakalanıp kaderlerine boyun eğer, hayatlarından olurlar, büyük böcekler ise parçalar, geçip giderler."

Acaba büyük filozof Bacon mı yoksa bu, arkadaşlarıyla birlikte haksızlığa uğramış basit ve cahil işçi mi haklıydı? Evet... Anayasa ne der? Tabii ki bir şeyler der ve her ne diyorsa kesin ve aşikârdır...

Arkadaşlar arasındaki tartışma devam ediyordu. Anayasa birkaç defa kaldırıldı, konuldu; ama bir türlü Anayasa'nın bu konuda ne dediğini kesin olarak bilmek mümkün olmadı. Diğer taraftan, şüphe yok ki binanın sahibi de Anayasa hakkında düşünüyor ve umudunu ona bağlıyordu. O, belki de, belki değil kesinlikle Anayasa'yı bu adamlardan daha iyi bilirdi. Öyleyse niye hâlâ Anayasa'ya güvenip bu adamların hak ettiklerini inkâr etmeye ve haklarını vermemek için elinden geleni yapmaya devam ediyordu?

Tartışma bir süre daha değişik görüşlerle devam etti. İlk konuşan, en sonunda, bu şekilde bir yere varmanın mümkün olmayacağını ve her kafadan bir ses çıktığını görünce noktayı kendisi koymaya karar verdi.

"Kardeş, çok çok, bakarız olacak gibi değilse, zaten köyde hasat mevsimi şimdi, hepimiz toplanıp gideriz adamın yanına, son bir kez daha güzellikle paramızı isteriz. Baktık olmadı, yerle bir ederiz yaptıklarımızı. Bir şey de diyemez; çünkü paramızı vermiş değil. Sonra da kalkıp köye gideriz olur biter. Galiba bu şartlarda bundan daha iyi bir çözüm de yok. Madem... Nasıl olsa parayı alamayacağız emeğimizin meyvesi de o insafsızın, vicdansızın elinde kalmasın!"

"Öyle şey mi olur" diye lafa karıştı içlerinden biri. "Olmaz! Kanun, Anayasa buna izin vermez. Adamlar gelir, köyde değil, şeytanın bilmediği deliğe saklansan gene yakalar, götürüp hesap sorarlar, imanını gevretirler. Sen kanunu, Anayasa'yı şaka mı sanıyorsun, oyun mu oynuyorsun onlarla... Ha?"

Öteki bir şey demedi bu sefer, söyleyecek bir şey bulamadı. Bir süre sessiz kaldı, sonra dışarı, etrafa baktı, mahkûmiyet fikrinden etkilenmiş gibi sonsuz gökyüzünü ve ufku seyretti uzun uzun.

"Geldik" dedi arkadaşlarına dalgın dalgın. "Geldik çocuklar, burada iniyoruz."

Kalktılar, inmeye hazırlandılar. Durağa varmıştık zaten. Otobüs durdu.

Diğerleri inerken adam üzüntüyle kafasını iki yana sallıyordu. Otobüsün merdivenine adımını atarken, bir yandan da kendi kendine söyleniyordu.

"Ah, ah, şu Anayasa'yı bir bilseydim..."

Arkadaşlarının peşinden indi, onlara katıldı, hep birlikte yeni yapılmış mahallenin güzel bahçelerinin sıralandığı sokaklarında gözden kayboldular.

Khıcanıgarner

Abilik...

"Ne!" dedi bir tarafına diken batmış gibi yerinden fırlayarak. "Benim çektiğim resimleri beğenmemek ha! Benim çektiğim resimleri beğenmeyecek adam daha anasından doğmadı, abi! Böööyle, kedi yavrusu gibi ezip işkembesini dışarıya uğratırım vallahi! Bir gün yüz para için Çatal Han'ı birbirine kattım, bir ayakkabıcı atölyesinin altını üstüne getirdim. Tezgâhları kırdım, kalıpları pencereden sokağa attım, sonra da önüme gelene sille tokat giriştim göz, kaş, ağız, burun... Gerisini sorma artık..."

Bir saattir konuşuyordu. Ben, ellerim arkamda, sırtımı duvara yaslamış halde, bir saattir onu dinliyordum. Yanımdaki arkadaşım hiç durmadan kıpırdanıp duruyor, oradan uzaklaşmak ihtiyacını hissettiriyordu.

Adam fotoğrafçıymış ve dükkândan dükkâna, atölyeden atölyeye dolaşıp fotoğraf çekermiş. O gün de bir arkadaşımın tavsiyesi üzerine onu fotoğrafımızı çekmesi için çağırmıştık.

* * *

Buraya kadar neredeyse olağandışı bir şey yok. Fotoğraf çekmek ve çektirmek çok olağan şeyler yirminci yüzyılda. Fakat adam, diğer fotoğrafçıların yaptığı gibi, kaparo almak istemeyince arkadaşlarımdan biri büyük bir hata edip "ya müşteri fotoğrafın iyi çıkmadığını bahane edip paranı vermezse?" diye sormak gafletinde bulundu.

İşte o zaman bu söz başımıza gerçek bir bela açtı ve fotoğrafçı açtı ağzını yumdu gözünü.

Bir saattir konuşuyordu.

"Sen çok kıpırdanıyorsun." dedi arkadaşıma. "Dışarı çıkacaksın galiba. Çabuk git de gel. Ben daha buradayım. Çabuk... Koş!"

Arkadaşım dışarı çıktı ve fotoğrafçı devam etti:

"Ben çok sinirlenirim böyle şeylere. Bizim evde de bir sıpa var, yani küçük kardeşim. Şöyle on-on iki yaşlarında var. O da karşımda kıpırdanıp durur bazen böyle. Beline tekmeyi indirdiğim gibi bir tane de yerden yer. Ondan sonra ne kıpraşması kalır ne de başka bir şeyi. Bazen sakız çiğner. "Kolboy" mu diyorlar ne? Neyse, ne karın ağrısıysa, it ...sın içine. Bazen insanı öyle bir çatlatır ki, itoğluit!"

"O zaman ayakkabımın tekini çıkardığım gibi... doğru kafasına... Artık ondan sonra ne sakız patlatır, ne de başka bir halt karıştırır. Eee, abisiyim nihayetinde, onu da mı yapmayalım? Bırakalım da eşek mi olsun? Sadece boy atıp fasulye sırığı mı olsun?"

* * *

Okula koyduk, boş..! Okulda da bir şey öğretmiyorlar. Boş yere git gel... Paralar gitsin, seneler geçsin. Öğretmenler yesin, içsin, giyinsin, gezsin. Uzatmayalım, aldım okuldan. Okulda bırakıp da çocuğun istikbaliyle mi oynayayım? Eee, nihayetinde abisiyim, gönlüm elvermez, ne yapacaksın, çocuğun geleceğini düşünmek lazım.

Önce terzinin yanına verdim. Doğrusu, ben terziliği erkeklere pek yakıştıramam; ama parası fena değil diyorlar. Uzatmayalım, bizim oğlan sabah gider, akşam gelir, gider, gelir...

Bir gün, dükkâna gideyim de ustasıyla bir konuşayım dedim. Bir de ne göreyim? Dükkânda kimse yok. Bizim oğlanla yetişkin bir kız,

neredeyse diz dize oturmuşlar. Kız dükkânda çalışıyormuş. Ustayı beklemedim. Oğlanın elinden tuttuğum gibi doğru eve. Evet, daha küçük; ama biraz daha büyürse elden gider. Eee, abisiyim, ben düşünmeyeyim de kim düşünsün?

Uzatmayalım, bir gün baktım; bizim itoğluit bisiklete binmiş. Kan beynime sıçradı. Peşinden koştuğum gibi tuttum, bisikletten indirdim, bisikleti de aldım mı ayağımın altına! Ezdim, kırdım, parçalarını da sokağın ortasına attım. Ondan sonra bizim sıpayı yakaladım, kaburgalarını kırdım, sokak taşlarına kalıbını çıkardım. "Ben öldüm mü abi" diyor bir de... "Ben öldüm mü?" Anasını satayım, vallahi paramparça ederim, keserim, lime lime ederim. Babam ölmeden onu bana emanet etti. Söyle abi, Allah aşkına... Eğer bu oğlan adam olmazsa ben vicdan azabına ve babama verdiğim sözün ağırlığına nasıl dayanırım?

Uzatmayalım. Bisikletin sahibi de çıkıp gelmesin mi? Gelir gelir! Adam malını istiyor tabii. Açtım ağzımı yumdum gözümü ve başladım saymaya; din, iman, ana, avrat... Adam ağzını açamadı tabii ve kısa yoldan sıvıştı. Bizim sıpa uzaktan dinliyordu hepsini... Ürkmüştü, süt dökmüş kedi gibiydi. Kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırmış köpek gibi evin yolunu tuttu. Evde de bir posta dayak olduğunu biliyordu. Ama ne yapsın, ne halt etsin? Ondan sonra ikinci faslı da evde geçtik. Dayağı yedikten sonra da zıbarıp yattı.

Uzatmayalım. Ayakkabı tamircisi bir ahbabım var. Kardeşimi yanına vermem için çok yalvardı. Verdim. Ben dostlarım için canımı bile veririm. Bizim oğlan her gün ustasının köpeğini gezdirir, bazen de dükkânda oturur, bitmiş ayakkabıların altlarını parlatırdı. Bir gün dükkâna gitmiştim. Yaşlı bir kadın geldi ve ayakkabılarının hazır olup olmadığını sordu. Hazırmış. Kadın, mümkünse kardeşimle yollamalarını rica etti.

Kadın çıkıp gitti. Ben de kardeşimin elinden tuttuğum gibi doğru eve... Zaten kadın çok bakıyordu kardeşime. Kesin baştan çıkaracaktı çocuğu...

"Hey kadın, heeey! Biz kaçın kurasıyız" dedim kendi kendime. Biz o yollardan çoook geçtik.

Uzatmayalım. Oradan da çıkardım. Bayramdı ve bizim mahalleye cambazlar gelmişti. Günlerce sokak sokak peşlerinden dolaştı. İlan dağıttı, simit sattı... Bir gün de ipin üstünden yürümek için direğe çı-

karken düşüp kolunu kırmış. Kolunu tuta tuta ağlayarak eve geldi. Bir dayak da ben çektim ve o kadar dövdüm ki diğer kolunu da ben çıkardım yerinden, sağ ayağının kemiğini de çatlattım. Eeee, abisiyim, o kadarını da mı yapmayayım! Bırakalım da o kadar yüksekten düşüp ağzını burnunu mu dağıtsın? Ama şimdi..? İnan, ip üstünde yürümenin lafına bile tahammülü yok. Ve bu kimin sayesinde..? Benim sayemde tabii ki. Babam ölmeden onu bana emanet etmişti. Sonra ben vicdan azabından nasıl kurtulurum?

* * *

Uzatmayalım. Dört ay yattı o şekilde. Manda gibi durmadan bağırdı. O bağırdı ben dövdüm, o zırladı ben dövdüm. Şu dört ay zarfında belki de on tane sopa kırdım itoğluitin sırtında. Ama şimdi yanında ip üstünde yürüme lafı edildiğinde gözleri kararıyor, başı dönüyor ve bayılıyor. Ama sen söyle, abi, bizim abiliğimiz ne güne duruyor? Sen söyle allahaşkına...

Uzatmayalım. Bir gün karım "Bırakalım kendi mesleğini seçsin" dedi. Artık tamamen iyileşmişti. Bu kararımızı ona bildirdiğimizde gece yarısı evden fırlayıp gitti. Üç gün ortaya çıkmadı. Dördüncü gün onu görenler sinemada çalıştığını ve geceleri orada yattığını söylediler. Gittim, orada, sinema büfesinin önünde kaburgalarını kırdım, anasını ağlattım, mahvettim. Ondan sonra da "Köpeğin leşini öldürene sürükletirler" dedim ve eve kadar sürükledim. Evde de vur ha vur! Sen de bir buçuk saat, ben diyeyim iki buçuk. Anasını belledim. Eee, ağabeyiyim, bıraksaydım da sinemalarda serserilerle yata kalka kendi de mi serseri olaydı? Sonra vicdan azabından nasıl kurtulurdum? Babam ölmeden bana emanet etti onu.

Uzatmayalım. Bir gün geldi, bir kalaycının yanında bir iş bulduğunu söyledi. Eh, fena değildi. Ama gel gör ki akşamları kir pas içinde dönüyordu eve.

Bir akşam, canım sıkkındı. O gece yine her tarafı kir pas içinde eve geldi. Kan beynime hucüm etti. Aldım mı ayağımın altına? "Ulan, köpek" dedim, "Ben karıyı senin için mi aldım, kendim için mi? Her gün senin pisliğini mi yıkayacak.\ Eeeee, el kızı nihayet. Yarın, öbür gün dili uzar. Açar ağzını yumar gözünü. Olur mu olur."

Nihayet, anlayacağın ağabey, kemiklerini ufaladım, ertesi gün de işe yollamadım.

"Şimdi ne olacak?" diye sordu arkadaşlarımdan biri. "Küçük kardeşin ne yapacak şimdi?"

"Ne mi yapacak dedin? Elbet bir şey yapacak eşek sıpası. Eğer bana, yani abisine çekmişse mutlaka yapacak bir şey bulur."

Kapıyı açtı ve gitmeye hazırlandı. Gitmeden önce de eşikte durup sözünü tamamladı:

"Uzatmayalım, zor kardeşim, zor. Abilik çoook zor doğrusu...

Menk Anuni "Hay Dzağig" Tirink

Yerle Gök Arasında

Çocuklar "başkent" oynuyorlardı. Armen, elleri belinde, üzgün üzgün misketlerinin vuruluşunu seyrediyordu. Bu kaybettiği üçüncü şehirdi. Şimdi açıkta, savunmasız kalmıştı. Gözünü "şehir"lerden birine dikmiş, yetişkin bir insan gibi düşünceye dalmıştı. Oyundu bu; ama kabullenmek yine de zor geliyordu doğrusu.

"Böyle olmamalıydı" diye düşünüyordu kendi kendine. "Aram bana böyle yapmamalıydı. Bütün şehirlerimi tek tek aldı elimden. Bense, elime o kadar fırsat geçtiği halde onu yerinden sürmedim. Aram böyle yapmamalıydı. Bütün şehirlerimi ardarda elimden alıyor ve devamlı oradan oraya sürüyor beni."

Armen ağlayacak gibi oldu. Aniden gözleri doldu.

Aram onu durmadan sürüyordu. Armen'in misketlerini çizgiden içeri sokmuyordu. Halbuki Armen'i sürmeden de oyunu kazanabilirdi. Armen tüm şehirlerini kaybetmişti.

Dayanamadı. Misketine son darbe vurulurken patladı:

"Biraz yavaş vur, Allah'tan korkmaz" dedi. "Bari o kadar uzaklara sürme misketimi. Zaten oyunu kazanmışsın, görüyorsun." Gözleri dolmuştu. Ağlamak için küçük bir bahaneye bakıyordu. O sırada, Aram, Armen'in misketini son bir vuruşla uzaklara, çoook uzaklara, taa ötedeki çakılların arasına yolladı.

"Allah belanı versin senin!" dedi Armen ağlayarak. "Adam değilsin ki! Adam olsan laftan anlarsın, bu haltları etmezsin."

Aram yolun kenarına bir taşın üzerine oturdu ve oradan Armen'e seslendi:

"Pes ettin mi şimdi, ha? Pes ettin mi? İşte ben böyle yaparım adamı. Neredeyse ağlayacaksın. Git, misketini bul çakılların arasından, bir daha da karşıma çıkma!"

Aram hâlâ misketleri sürerken, yolun yukarısından, yokuştan aşağıya bir adam inmeye başladı. Omzunda iki tane kalın demir direk, kolunun altında da iki levha ve büyükçe bir paket taşıyordu. Adam kan ter içinde kalmıştı. Yükünün oldukça ağır olduğu anlaşılıyordu. Aynı zamanda çok uzaktan geldiği de belli oluyordu. Bacakları kesiliyor, dizleri titriyordu. Yaklaştıkça nefesinin sıkıştığı belirginleşiyordu. Çocuklar oyunu bıraktı. Aram yüzde doksan kazandığı son oyunu eşitlik olsun diye Armen'e bıraktı. Adam yokuşu indi. Çocukların "başkent" oynadığı yerde durdu. Önce paketi ve kolunun altındaki levhaları, daha sonra da omzundaki demir direkleri yere koydu ve derin bir nefes aldı.

"Hay girmez olaydım şu yükün altına" dedi çocuklara dönerek. "Dizlerimin bağı çözüldü."

"Nereye götüreceksin bunları?" diye sordu çocuklardan biri. "Daha çok yolun var mı?"

"Hayır" dedi adam. "Buraya getiriyordum." Ve hemen ekledi. "Benden önce gelen oldu mu buraya? Yarım saat veya on beş dakika kadar önce? Birini gördünüz mü?"

"Kimse gelmedi" diye yanıtladı çocuklar. "Biz iki saattir 'başkent' oynuyoruz. Hiç kimse gelmedi buraya."

"Öyleyse neredeyse gelir" dedi adam ve bir taşa oturup terini silmeye başladı.

"Bunlar nedir?" diye sordu çocuklardan biri. "Bu direk ve levhalar ne olacak?"

"Buraya dikeceğiz" diye yanıtladı adam. "Birini buraya, diğerini de öbür yokuşun başına dikeceğiz. Arkadaş kazma kürek getirecek."

"Niçin?" diye sordu bir başkası. "Orada ne yazılı ki?"

"Doğrusunu istersen okumam yok" diye yanıtladı adam. "Sanırım bu yokuşlarda arabacılar arabalarını fazla yüklemesin diye konacak."

"Bunu buraya diktiren kim ki" diye sordu birisi de. "Güzel düşünmüş doğrusu. İyi bir adam olmalı..."

Bir dernek sanırım, dedi adam. "Hayvanları Koruma Cemiyeti" diyorlar galiba.

"İyi düşünmüşler doğrusu" dedi çocuk tekrar. "Zavallı atlar çok zorlanıyorlar bu yokuşlarda."

"Gel gör ki bana bir at yükü yüklediler" dedi adam direkleri ve levhaları göstererek. "Bir at yükü, abartısız! Az daha geberiyordum bu yükün altında. Hayvanları koruyan var, bizi koruyan yok!"

Çocuklar sustu. Adam elindeki büyük mendili gömleğinin yakasından içeri soktu ve göğsündeki terleri silmeye başladı.

"Allah kahretsin" dedi. "Bir gün biz geberip gideceğiz bu yükün altında. Atlar bizden daha mutlu!"

* * *

İki saat sonra "Hayvanları Koruma Cemiyeti"nin arabacıların arabalarını fazla yüklemelerini kesinlikle yasaklayan levhası direklerden birine monte edilmişti. Birinci direk dikildikten sonra adam ikinci direği, levhayı, torbadaki artan çimentoyu ve kumu aldı. Arkadaşı da kazmayı ve küreği bir omzuna aldı, diğer eline de birkaç parça tahta ve su kovasını...

"Şimdi çok sert bir kanun çıktı" dedi adamlardan biri giderken. "Tavukları baş aşağı taşımak yasak, atları eşekleri kamçılamak yasak. Cezası var. Tramvaylarda, vapurlarda ilanlar asmışlar."

Adamlar kalkıp gittiler. Çocuklar adamlar uzaklaşana kadar uzun zaman, arkalarından baktılar. Ve adamlar gözden kaybolur kaybolmaz hepsi birer çomak alıp henüz ıslak olan çimentonun üzerine çeşitli şekiller çizdiler. Bazısı da yarım yamalak kendi ismini yazdı ve tekrar "başkent" oynamaya koyuldular.

* * *

Bir seferinde çocuklar dağdan dönüyorlardı. Ellerinde ökseler ve kafes içinde kuşlar vardı. Her sene bu zamanlarda kuş avlamaya gi-

derlerdi. İspinoz, saka veya başka kuşlar... Bu sefer de avdan dönüyorlardı. "Hayvanları Koruma Cemiyeti"nin memuru da sürekli çocukların peşindeydi. Nerede rastgelse ellerinden kafesleri ve ökseleri alıyordu. Bazen de küfrediyordu. Hatta dövdüğü bile oluyordu. Çocuklar, memuru, kuşları besleyeceklerine inandırmaya çalışıyorlardı. Önceleri adamı böyle ikna etmeye çabaladılarsa da daha sonra anladılar ki ne söyleseler boş! Adam onları dinlemeden, kafeslere ve ökselere el koyuyordu.

* * *

"Hayvanları Koruma Cemiyeti" giderek faaliyet alanını genişletti. İlk olarak sokaklardan sahipsiz kedi ve köpekleri toplamaya başladı. Hayvanları arabalara doldurup, götürüyorlardı.

"Acı çektirmeden öldüreceğiz" diyordu arabacı, çocuklara. Hiç acı çekmeyecekler. Cemiyetin memuru hep arabanın yanıbaşındaydı. Kedileri ve köpekleri tatlı tatlı çağırıyorlar, onlar da yanaşıyorlardı. Sonra, aniden yakalayıp arabaya atıyorlardı. Çocuklar aralarında toplanan kedi ve köpeklerden bahsediyorlardı durmadan.

"Ne yapıyorlar acaba?" diye soruyorlardı birbirlerine. "Nasıl öldürüyorlar da acı çekmiyorlar hayvanlar?" "Hayvanları Koruma Cemiyeti"nin memurları evlerden de kedileri ve köpekleri toplamaya başladılar. Kapıların önünde yakalayıp arabaya atıyorlardı. Çocuklar bağırıp çağırıyorlar, ağlıyorlardı. Bir defasında, memur ve arabacı büyük bir köpeğin peşindeyken arabanın kapağını açmayı başardılar. Bütün hayvanlar dışarı fırlayıp sağa sola dağıldılar. Memur bağırıp çağırdı. Koşuşturdu, küfretti. Çocuklar da kaçıp, kediler ve köpekler gibi, gözden kayboldular. Adam gidip polis çağırdı. Polisler geldi. Oldukça 'baş ağrıttılar'. Adam bekçilere ve polislere bağırıp çağırıyordu:

"Bulun o çocukları! Hepinizi sorumlu tutacağım. Çekeceğiniz var. Sana da, o çocukların ailelerine de göstereceğim... Göreceksiniz!"

Polisler mahallede yukarı aşağı epey dolaştılar. Sonra da çekip gittiler.

* * *

Başka bir sefer de, cemiyetin memurlarından biri, acı çektirmeden öldürmek için mahallelilerden birinin kedisini almaya geldi. Kedi yaşlıymış ve artık fare yakalayamıyormuş. Ev fare doluymuş ve yeni bir

kedi almışlar. Eskisini öldürmek istiyorlarmış; çünkü sokağa atmaya kıyamıyorlarmış!

Memur geldi, kediyi bir çuvala koydu. Çuvalı aldı ve dağa yöneldi. Çocuklar "başkent" oynuyorlardı. Elinde çuvalla dağa doğru giden "Hayvanları Koruma Cemiyeti"nin memurunu gördüler. Kedinin sahibi adama kahve ikram etmiş ve çok sevdiği kedisini mümkün olduğu kadar rahat ve acısız öldürmesini rica etmişti.

"Korkma" demişti adam evden çıkarken. "Ben şimdi onu dağa götürüp bir iğne yaparım. Hafif, çoook hafif. Acı bile hissetmez, derin bir uykuya dalar, sonra bir daha da uyanmaz."

"Hah" demişti kedinin sahibi, gözünü seveyim. "Sen ne yapacağını bilirsin artık. Ne yapılması gerektiğini bilirsin. Yalnız, çok acı çekmesin zavallım! Yazıktır."

"Sen onu bana bırak, hanım, ben hallederim" demişti adam.

Sonra cebinden küçük bir kutu çıkarıp eklemişti:

"Şu kutuyu görüyor musun? İçinde iğne var. Çok pahalıdır bu iğne. Fakat "Hayvanları Koruma Cemiyeti" böyle masraflardan kaçınmaz. Yeter ki zavallı hayvancıklar acı çekmesin, huzur içinde ölsünler!"

* * *

Çocuklar, oyunlarını bırakıp,"Hayvanları Koruma Cemiyeti"nin elinde çuvalla dağa doğru giden memurunu gizlice izlemeye başladılar. Adam, dağa vardığında bir ağaca yaklaştı. Ağacın yabancısı olmadığı belliydi, zira oraların yerlisi olmadığı halde en kestirme yoldan varmıştı ağacın yanına. Çuvalın ağzını iyice büzdü ve ağacın karşısına geçti. "Hayvanları Koruma Cemiyeti"nin memuru iki elle çuvalı tuttu, havada salladı ve tüm gücüyle ağaca vurdu. Kedi keskin bir çığlık attı ilkinde. Çocuklar çalıların ardından adamı seyrediyordu. İkinci darbe daha kuvvetliydi; ama kedinin çığlığı daha zayıf... Aram ve Armen dehşetle birbirlerine sarıldılar ve ağlamaya başladılar. "Hayvanları Koruma Cemiyeti"nin memuru birkaç defa daha tekrarladı aynı hareketi. Çuvaldan ses gelmiyordu artık. Hareket de yoktu. O zaman, çuvalın ağzını açtı, baş aşağı çevirdi ve kedinin leşini dışarı attı. Sonra eğildi, kedinin kuyruğundan tuttu, havada iki üç defa sallayıp uzaklara, çalıların dibine fırlattı.

* * *

"Hayvanları Koruma Cemiyeti"nin memuru insanlardan ve tüm gözlerden uzakta, yerle gök arasında, cebinden sigara kutusunu çıkardı, bir sigara sardı, yaktı, çuvalı katlayıp koynuna soktu. Sonra "Hayvanları Koruma Cemiyeti"nin vermiş olduğu görevi uygulamaya devam etmek için insanların arasına karışmak üzere yürüyüp gitti.

Menk Anunı "Hay Dzağig" Tırink

Bobi

Bobi, bahçedeki erik ağacının dibine uzanmış uyuyordu. Rüya gördüğü kesindi. Köpeklerin rüyalarında ne gördüklerini bilmiyorum ama rüya gördükleri doğruysa Bobi'nin şu an kendini boğazına kadar kemiğe gömülü olarak gördüğüne yemin edebilirim.

İşte uyandı, ağzını açıp uzun uzun esnedi. Sonra etrafına bakınıp bir daha esnedi. Bahçede veya yakınlarda kendisini rahatsız edebilecek hiç kimse yoktu.

Kim olacak zaten bu sıcakta... diye düşündü, eğer köpekler belirli mantık sınırları dahilinde düşünebiliyor ve rüya görebiliyorlarsa...

Sinek olmak da kolay değil, diye düşündü. Evet! Köpekler de, insanlar gibi düşünebilmeliler ve düşünmeliler. Kuşlardan kork, kurbağalardan kork, insanlardan kork, kork, kork, kork!... Köpeklere gelince... biz de bizi rahatsız eden sineklere acımayız! Mesela ben... eğer şimdi düşüncesiz bir sinek gelir ve tatlı uykumu bölmeye kal-

karsa... ağzımı açtığım gibi... lüüüp, doğru mideye! Ama sinekler ne ister bizden, ne alıp veremedikleri var? Bir köpekten sineğe ekmek çıkar mı? Edepsizler, güneşin altında kanatlarını açıp kapar, türlü türlü oyunlar yaparlar, basit bir sinek olduklarını düşünmeden. Yaşayabilmeleri için sinekler de düşünüyor olmalılar bence. Bu değersiz yaratıkların herkesin gözleri önünde edepsizce hayatın tadını çıkarmaya, güneşin sıcaklığının keyfine varmaya hakları yok! Sinekler her zaman kaçmayı düşünmeliler kuşlardan... kurbağalardan ve... neden olmasın, benden de, basit ve sıradan Bobi'den, bütün bir gece gözünü kırpmayıp nöbet tutan ve şimdi erik ağacının dibinde rahatça uyumaya çalışan Bobi'den de...

Ya ben, dedi aniden karanlık ve karamsar düşüncelere dalarak. Evet. Ya ben! Benim halim ne olacak dersiniz? Şimdi erik ağacının dibine yatmışım ve bütün gün de yatabilirim. Orası iyi. Ama midem beni rahatsız ediyor, uykumu kaçırıyor. Kaç zamandır doğru dürüst dolduğu yok, düşünüyorum da: her gün bir kısmı boş kalıyor. Halbuki ben böyle mi olmalıydım? Eti de görürdük, kemiği de. Şimdiyse... hiç! Zaten sahibim eskisi gibi sabah erkenden kalkıp işe de gitmiyor. Akşama kadar evde, sıkıntıdan çocuklarını dövüyor. Çocuklar desen günde yirmi dört saat ağlayıp sızlıyorlar.. Hepsinin ağzında aynı nakarat "Yok, yok, yok!" Belli ki sahibim o "yok"lar yüzünden sabahlara kadar uyuyamıyor; ama konu komşudan çekiniyor. Sahibim sabahtan akşama kadar çocuk dövüyor, çocuklar da ağlayarak sokağa kaçıyorlar. Adam da hırsını benden çıkarıyor. Komşular da bu aralar tuhaflaştılar. Örneğin, yandaki evin hanımı... ziyarete geldiğinde beni okşamadan geçmezdi. Şimdi ne geliyor, ne okşuyor; gündüzleri evlerinin önünden geçerken de görmezden geliyor. Dahası, geçen gün üzerime su döktü... Taş da atabilirdi; bir seferinde, kapısının önündeyken, temizlik yapma bahanesiyle yaptığı gibi. Dünden beri de – gözümle gördüm– pencerenin önünde, bana atmak için taş bulunduruyor. Mecburen ben de bütün gün sahibimin bahçesindeki erik ağacının altında, midem de elverirse, konu komşunun çöplerini karıştırmak yerine kemikli düşler kuruyorum. Zaten görenler sahibimin bana bir parça kuru ekmek bile vermediğini düşünmesinler diye onun bunun çöpünü karıştırıp ne bulursam yemek de istemiyorum. Komşu kadın eskiden de penceresinin önünde taş bulundururdu; ama onlar bahçedeki çiçeklerin ve sebzelerin diplerini eşeleyen kargalara atmak

içindi. Şimdi kargaları bıraktı, derdi benimle!... Niye ama niye? Ben geceleri mahalleye gelip komşuların evlerinin önünde dolaşan şüpheli insanlara ve yabancı köpeklere havlıyorum. Kargalar bahçedeki sebzelere zarar veriyormuş; komşu kadın da taşları onun için pencereye yığıyor, gelirlerse üzerlerine atıyordu. O da öldürme niyetiyle değil, korkutup kaçırma niyetiyle... Bana karşı ise öyle değil! Taşları doğru bana atıyor, kafama; üstelik hem bana, hem sahibime küfrediyor, üstüme su dökerken veya arkamdan taş atarken sahibim için ağza alınmayacak laflar ediyor. Ben ona ne yapıyorum ki, hele sahiplerim... Onlar ne yaptı? Ya şu karşıdaki bahçeli evde oturanlar, onlara ne demeli? Dün hepsi bir olup aniden taş sağanağına tuttular beni. Bu sabah da o evin sahibesi, zavallıların ona hiçbir zararı dokunmadığı halde sahibimin çocuklarına küfretti. Bahçesindeki narlara bakıyorlarmış ve eğer görmeseymiş, onları çalmaya niyetleri varmış, bakışlarını hiç beğenmemiş. Benim sahibimin çocukları hırsızlık yapmaz! Açlar; ama, hırsız değiller! Ben köpeğim, şık da giyinmiş olsa, sahibimin kapısından elinden paketlerle de geçse ben hırsızı hemen tanırım. Sahibim de hırsız değil, sahibem de! Evde sabahtan akşama kadar "yok" lafı edilse de, sahibim her gün çocukları dövse de, veya can sıkıntısından incir çekirdeğini doldurmayan şeyler için sahibemle tartışsa da bizim evde hırsız yok! Zaten sahibem sabahları daha erken kalkıyor, ev işlerini hallettikten sonra gidiyor ve gece geç saatlerde yorgun argın dönüyor. Sahibim sabahtan akşama kadar bahçede böcekleri temizleyip, kargaları kovalıyor ve bahçe kapısının önünde oturup sigara tüttürüyor. Bazen de çocukları dövüyor; ama sinirliyken bana vurup küfretse bile yine de iyi bir adam. Zaten o da yeni böyle oldu, eskiden bütünüyle farklıydı. Şimdi olduğu gibi saatlerce evde durmazdı, sabah gidip akşam gelirdi, çocuklar ve sahibem onu karşılar, kavga gürültü de, dayaklar ve sızlanmalar da bu kadar sık olmazdı.

Bobi daha uzun bir süre bu tür düşüncelere daldı ve köpek aklıyla insanların işine akıl erdirmeye çalıştı. Nereye gitse onu taşlıyorlar, komşular eskisi gibi çocuklarının onu okşamalarına izin vermiyorlardı. Gelen geçen rastgele bir tekme sallıyordu.

Tüm bu darbeler ve horlamalar karşısında Bobi'nin canı acıyor ama bir an bile onları ısırmayı, hatta sivri ve büyük dişlerini gösterip korkutmayı aklından geçirmiyordu. Kuyruğunu arka ayaklarının ara-

sına alıyor ve boynu bükük, nereye gittiğini düşünmeden ve ona kimin ne zaman, ne yapacağını bilmeden kaçıyordu.

Eskiden hepsi gelirdi, diye düşünüyordu şaşkın şaşkın. Sahibimin evinde konuşur gülerler, eğlenirler, yer içerlerdi. Bunu ertesi günkü yemek artıklarından anlardım. Ben de dolaylı olarak bundan nasibimi alırdım ve her şey yolundaydı. Hepsi de hem gelirken hem de giderken beni sevip okşarlardı; hatta insanmışım gibi nasıl olduğumu sorarlardı. "Bobi nasılsın, iyi misin?" derlerdi. Dahası beni çağırıp yiyecek verirlerdi, bazen de kendileri evimize kadar getirip bana, "Bobi, al ye afiyet olsun" derlerdi, hatta bazen kendilerinin de kullandıkları tabaklarla bana yemek verirlerdi. Geldiklerinde bahçede oynayan çocukları da sever, tatlı sözler eder, sahibimle sahibemi sorar, onlara selam yollarlardı.

Şu an sahibem işte olmalı. Başkasının evine çalışmaya gidiyor. Geç saatlerde dönüyor. Döndüğünde çok yorgun olduğunu adımlarından anlıyorum. Yürürken yalpalıyor neredeyse. Çoğu zaman eli kolu dolu geliyor. Çocukların çamaşırlarının bir kısmını çalıştığı yerde yıkamak için yanında götürüp akşamları ıslak ve ağırlaşmış olarak geri getiriyor. Belki de çalıştığı yerden, o ağır çalışmaya dayanabilmesi için verilen yemektir getirdiği paketteki. Kim bilir, belki de bana getirme bahanesiyle kendi ağzıyla istiyordur; ama çocuklar hemen elinden kaparlar, içindekileri yalayıp yutarlar. Yesinler. Afiyet olsun. Sahibimin çocukları onlar. Ben de az ekmek yemedim onların elinden. Her akşam ıslatıp, tereyağı sürüp, üzerine şeker serptikleri koca bir dilim ekmeği getirip bir parçasını yanıma, ağacın altına atar, benimle paylaşırlardı. Şimdi ise, ne okula gidiyorlar, ne de kapının önüne veya ağacın altına oturup şekerli ekmek yiyorlar. Birbirleriyle didişip ağlaşıyorlar, sahibim de onları dövüyor. Komşular ise ne uğruyor, ne de bahçe kapısının önünden geçerken kafalarını çevirip bakıyorlar. Ve ne zaman ben onların kapısının önünden geçsem hepsi bir olup beni taşlıyorlar.

Ayağa kalktı, orada bir şeyler bulma umuduyla çöp tenekesine yöneldi. Yarı beline kadar içine girdi ama hayal kırıklığına uğraması uzun sürmedi. Yiyecek hiçbir şey yoktu, ekmek kırıntısı bile...

Bir süre çöplüğün etrafında dolaştı, sonra ani bir kararla arka sağ ayağını kaldırıp, olan biten her şeyin intikamını ondan almak istermiş gibi uzun uzun çöplüğün üzerine işedi.

Çöplükten uzaklaşalı çok olmamıştı ki bir kedi –bir kenarda uzaklaşmasını bekleyen bir kedi– çöplüğe yaklaşıp içinde kayboldu. Bobi geri dönüp hayvanın üzerine çullanmayı denedi. Kedi, niyetini sezip aniden çöplükten dışarı fırladı, dehşet içinde erik ağacına tırmandı.

Şimdi bu kedi çöplükte ne arıyordu, diye düşündü Bobi, yerine dönerken. Benim bir şey bulamadığımı gördü!

Ondan sonra Bobi tekrar erik ağacının dibine uzanıp uyudu. Uyuduğunu gören kedi yavaş yavaş erik ağacından inip sessizce ve dikkatlice çöp tenekesine doğru ilerlemeye başladı. Bobi içgüdüsel olarak gözlerini araladı ve kafasını yerden kaldırıp ona baktı; ama bu sefer saldırmadı. Yattığı yerden kıpırdamadan düşündü.

Ne akılsız hayvanmış. Daha demin içinden çıktı. Ben kaç gündür bir şey bulamıyorum orada, o mu bulacak?

Sonra bu şartlar altında onu kovalamanın veya korkutmanın salt kötülük olacağını düşünerek vazgeçti, çenesini patilerinin üzerine koyup tekrar uykuya daldı.

Kedi çöp tenekesinin içine girip altını üstüne getirdi. Sonra da beceriksiz bir hareketle devirip, kendi çıkardığı gürültüden korkup, ödü patlamış gibi koşarak kaçıp gitti.

Bobi gözlerini açtı, dehşetle kaçan kedinin arkasından uzun uzun baktı, kafasını tekrar yere koyup gözlerini kapadı.

Uyandığında gece olmuştu. Gökyüzünde yıldızlar parlıyordu. Ay bütün güzelliğiyle oradaydı, uzaklardan köpek havlamaları ve komşu evlerden konuşmalar ulaşıyordu kulağına. Kimi kahkahalarla gülüyor, kimi tartışıyor veya birbirlerine günün olaylarını anlatıyorlardı.

Bobi'nin sahibesi geldiğinde birçok evin ışığı sönmüştü zaten. Çocuklar, her günkü gibi onu karşılamak için babalarıyla birlikte dışarı çıkmışlardı. Büyük oğlan yemek kabını tutuyor, küçük kız elindeki havucu kemirerek yürüyordu. Yedi sekiz yaşlarındaki büyük kıza gelince; günün önemli olaylarını, kardeşinin erik ağacından düşüşünü, komşuların durduk yerde kendilerine kaba davranmalarını büyük bir heyecanla annesine anlatıyor ve mantıklı bir sebep yokken niye bu kadar kötüleştiklerini soruyordu.

Anne sessizce dinliyordu. Yorgunluktan ve uykusuzluktan gözleri yarı kapalı halde, yalpalayarak yürüyordu. Baba onun yanında, koltuğunun altında büyük bir torbayla yürüyordu. Torbada yıkanmış,

ama henüz ıslak çamaşırlar vardı. Baba, torbayı bağışlanamaz günahların bohçasıymış gibi taşıyordu. Kadın sabah erkenden işe giderken, çalışmaya gittiği yerdeki sıcak sudan faydalanarak yıkamak için çamaşırları yanında götürürdü. Böylece anne o torbayı, bir teneke sıcak su ve bir kalıp sabun bile bulamadıklarından yarım saat sabah, yarım saat de akşam –üstelik içindekiler ıslak olduğundan ağırlığı iki üç katına çıkmış olarak– şikâyet etmeden taşırdı.

Her türlü yokluk ve sıkıntıya rağmen, hatta o şartlar altında kendisini besleyemedikleri için ondan ayrılmaya çalışmalarına rağmen Bobi bir gün bile onları terk etmedi, sahibini, sahibesini ve çocukları yalnız bırakmadı. Geceleri mahalleden mahalleye havlayan köpeklerin seslerine kulak verip onların o gün neler yediklerini bile düşündü. Sık sık erik ağacının dibinde yatıp olan bitene her kızdığında hırsını çöp tenekesinin üzerine boşalttı. Çünkü, mahallenin çeşmesinden hiç olmazsa bol ve temiz su temin etmek mümkündü.

Komşular şikâyet etmeye ve köpeğin sesinden rahatsız olduklarını söyleyerek sahibiyle tartışmaya başladıklarından beri havlamaya bile çekindiği günler oldu. Bobi, ne zaman fırsat bulduysa uzun uzun sinekler ve sahibinin komşuları hakkında düşündü. Fakat, bir gün bile sahibini terk etmeyi aklından geçirmedi ve bahçede bir sağa bir sola dolaşıp kaderine razı oldu.

Bobinin ölümü eceliyle olmadı. Bir gün mahalleye yabancı adamlar geldi ve sahipsiz köpeklerin önüne büyük büyük et parçaları atmaya başladılar. Herkes köpeğini kapıp evine kaçırdı.

Bobi'nin sahibesi o gün çalışıyor, çocuklarsa uyuyordu. Çocukların babası da dışarı çıkmıştı. Bobi bahçede tümüyle yalnızdı. Yabancılar bahçeye girmek istediler; ama Bobi tehditkâr bir tavırla havlayarak buna izin vermedi. Adamlar büyük bir et parçası attılar hayvanın önüne. Bobi, bunca yıllık komşuları her fırsatta kendisini taşlarken bu yabancı adamların bu iyiliği nasıl yaptıklarını düşünerek şaşırdı buna. Sonra herkesin, eti yemelerine izin vermeyip, köpeklerini içeri kaçırdığını hatırladı. Uzun uzun yabancılara havladı. Onlar da fazla tahrik etmekten kaçınarak çok geçmeden uzaklaştılar.

Bunun üzerine yandaki evin hanımı Bobi'yi yanına çağırdı. Bu kadın bir zamanlar Bobi'yi çok sever, sık sık ona yiyecek verirdi. Hayvan önce onun da davranışlarının son zamanlarda değiştiğini ha-

tırlayarak gitmek istemedi. Ama sonra gitmekle bir şey kaybetmeyeceğini düşündü. Kadın, Bobi yaklaştığında, adamların bıraktığı paketlerden birini açtı. İçinden çıkan büyük et parçasını yemesi için hayvana uzattı. Bobi önce tereddüt etti; ama kadının kendisini kucaklayıp eski günlerdeki gibi güzel sözler mırıldanarak okşadığını görünce ağzını açtı ve kadının elinden et parçasını yemeye başladı.

Yabancı adamlar ileride, sokağın dibinde sigara tüttürerek olanı biteni izliyorlardı. Bobi'nin içi yandı, içinde korkunç ve karşı konulmaz bir susuzluk hissetti. Susuzluğunu gidermek için su aradı. Mahalle çeşmesinin yanına gitmek için evden uzaklaşmak istemedi. Adamlar hâlâ yakınlardaydılar ve iyi insanlar olmadıkları belliydi. Komşusunun kümesinin önündeki kapta su vardı. Bobi o sudan içmek istedi ama eti veren komşu kadın onu sopayla kovalamaya ve hayvan uzaklaşınca da peşinden taşlar atmaya başladı.

Yabancı adamlar biraz daha durup gittiler. Bobi bir sağa bir sola koştu, su aradı ama bulamadı. Çeşmeye gidip yalaktan içmek istedi; ama ayaklarında derman yoktu. Önceleri yalpalayarak çeşmeye doğru birkaç adım attı, sonra geri döndü ve titrek adımlarla bahçeye girdi. Sahibinin çocukları evde uyuyorlardı. Bobi erik ağacının dibine gitti, bir süre ağzından köpükler saçarak kıvrandı durdu... Sonunda sahibinin boş çöp tenekesinin karşısında serilip kaldı...

Yeraz Çuneisoğ Martig

İzdiham

Tramvay oflaya puflaya yokuşu tırmanıyordu. Yolcular o kadar sıkışmışlardı ki nefes dahi alamıyorlardı. Birinci mevki pek sıkışık sayılmazdı; ama ikinci mevki o kadar sıkışıktı ki nefes almak mümkün değildi. İkinci mevki yolcuları buna alışıktır ve neredeyse vukuatsız yolculuk ederler. Ancak, bazen küçük olaylar olur, onlar da çabucak geçer gider. Mesela eğer birisi çok rahatsız olursa, yani nefes dahi alamayacak duruma gelirse, ciğerlerinde kalan son havayla yanındakine, önündekine veya arkasındakine çıkışır:

"Eeee, bu kadarı da ayıp! Neredeyse bağırsaklarım dışarı çıkacak... Ayaklarım yerden kesildi yahu..."

Diğerinin cevabı hazırdır:

"Taksi tutsaydın o zaman, efendi!" Ve genellikle olay bu şekilde kapanır; çünkü hepsi de ikinci mevki yolculuğunun konforunun bu kadar olduğunu bilirler.

Günün bu saatlerinde, bu toplu taşıma araçlarında durum budur... Kapalı tramvaylar ahlaya oflaya yolcuları taşırlar. Yolcularınsa ahlamaya oflamaya fırsatları bile olmaz ve öylece; sessizce, şikâyet etmeden yolculuk ederler.

Ne var ki, bu dediğim her günkü yolcuklar için geçerlidir. Yeni binmiş veya geç kalmış bir yolcu kendisini hemen belli eder. Şikâyet eder, çıkışır, söylenir. Önce Tramvay İşletmesi'nden şikâyet eder. Sonra da etrafındakilere kendisini fazla sıkıştırdıklarını söyleyerek çıkışır. Daha sonra sağdan soldan tenkitler gelmeye başlayınca önce biraz söylenir, sonra da sesini kesip oturduğu yerde oturur. "Oturur" demek lafın gelişi. Kapalı tramvayların ikinci mevki koltukları ancak on kişiye yeter. Yüz on kişiyse ayakta yolculuk eder. İkinci mevki yolcuları birazcık nefes almaya fırsat bulduklarında izdihamdan şikâyet etmez olurlar, aksine birbirleriyle şakalaşırlar: "Üst kat boş" derler. Biletçiye dönüp tek fazlalığın o olduğunu ve o inerse rahat yolculuk edebileceklerini söylerler. Biletçi buna alışıktır. Hepsi birbirlerine alışmışlardır artık. Ve öylece giderler, genellikle olaysız ve vukuatsız... Belki de hayatın diğer şartlarından pek farklı olmadığı için kolaylıkla tahammül ederler bu şartlara... fakat o gün durum biraz farklıydı. Karşı karşıya monte edilmiş koltuklardan birinde oturan bir kız veya genç kadın yanında oturan yaşlı adama dönüp bağırdı:

"Beyefendi! Elinizi çeker misiniz? Tramvay kalabalık diye eliniz bacaklarımın üzerinde mi durmalı?"

Ve adamın elini tutup bacaklarının üzerinden itti. O ana kadar ikinci mevki vagonunda hiçbir gariplik, hiçbir olağandışı durum yoktu. Kızın bağırması üzerine herkesin dikkati o yana, karşılıklı koltuklara döndü.

"İzdiham var kızım" dedi adam, "izdiham, görmüyor musun? Soluk almak bile imkânsız. Şimdi sen, genç kız halinle, oturacak yer bulmuşsun ve şükredeceğine şikâyet mi ediyorsun? Bak, bir de şu ayaktaki zavallıların haline bak! Şu yaşlı kadıncağıza bak! Şu kamburu çıkmış dedeye bak! Şu çocuklu kadına bak. Şu köşeye sıkışmış genç kıza bak. Kısacası, etrafına bir bak, sonra da kendi haline... Ve Allah'a şükret ki bu saatte bir tramvayda, hem de ikinci mevkide yer bulmuşsun. Bir de halinden şikâyet ediyorsun."

"Beyefendi" dedi kız, "benim şikâyetçi olduğum durumla bu şartların ne alakası var? İki defa elinizi bacaklarımdan uzaklaştırdım ve

siz tekrar uzattınız. Ayıp değil mi? İzdiham var diye bu durumdan faydalanmak mı lazım? Genç bir kızı sıkmamak için biraz çaba sarf edeceğiniz yerde bacaklarımı elliyorsunuz!"

"İzdiham var" dedi adam tekrar. "İzdiham, kızım! Sen izdihamdan anlamaz mısın?"

"İzdihamı anladık! Ama izdiham var diye genç bir kızın bacaklarını mı ellemeniz gerekiyor? Ayıptır, ayıp!"

"Ayıp eden sensin" dedi adam bu sefer sesini yükselterek. "Ayıp eden sensin! Baban yaşındaki bir adamı böyle çirkin ve iğrenç bir şekilde itham etmeye hiç utanmıyorsun, değil mi? Söyle bakalım, kaç yaşındasın sen? Ha? Söyle, kaç yaşındasın?"

Kız bu soruya cevap vermedi. Yalnız lafı uzatmamak için:

"Lütfen, uzatmayın artık! Sizin gibi birine bulaştığımı bilseydim çoktan yerimden kalkıp ayakta duranlar arasında karışmış olurdum zaten. Fakat yaşınıza baktım, ağarmış saçlarınıza baktım, ve... ne bileyim, sandım ki elleriniz bacaklarımın üzerine dalgınlıkla düşüyor. Kaç defa bir şey demeden uzaklaştırdım. Anlamadınız! Yüksek sesle uyarmak zorunda kaldım sonunda. Ve siz, tüm bunlara rağmen, kalkmış, yaşımı soruyorsunuz bana. Ne yapacaksınız yaşımı? Babam yaşında olduğunuz aşikâr ve buna rağmen kaç defa bacaklarıma dokundunuz."

"Madem rahatsız oldunuz taksiyle gitseydiniz, saygıdeğer hanımefendi" dedi adam bu sefer. "Şahsınıza bir otomobil kiralasaydınız."

Başka zaman olsa genellikle tartışma burada kesilirdi. Fakat kız kendini tutamadı ve cevap verdi:

"Bu bir tramvay, beyefendi! Bu tramvay herkesin. Eğer sizin herkes gibi ve herkesle birlikte yolculuk etmeye hakkınız varsa diğerlerinin hakkına da saygı göstermeye mecbursunuz. Her ne olursa olsun; haksızsınız. Kaç defa eliniz bana uzandı. Meseleyi uzatmak istemiyorum; ama cevap vermeye mecbur bırakıyorsunuz!"

"Araba kiralasaydı" diyorlardı etraftaki yolcular. "Eğer o kadar rahatına düşkünse araba kiralasaydı. Bu tramvaylar böyledir. İzdiham var, kendisi de görüyor izdihamı."

Kız mecburen sustu. Hepsine laf yetiştirmek mümkün değildi elbette. Susmak zorunda kaldı.

"Bacaklarını ellemişim" diyordu adam etrafındakilere, "İzdiham var diyorum anlamıyor. Bu izdihamda her şey olur."

"Araba kiralasaydı, efendim" dedi yolculardan biri. "Bir araba kiralasaydı ve rahat etseydi. Bu tramvaylar böyle... Ne yapabiliriz?"

"Ya" dedi adam ona dönerek. "Öyle değil mi ya? Araba tutsaydı. Ben de öyle söyledim ona zaten. İyi demedim mi? Bu tramvaylar böyledir, senin de arz ettiğin gibi. Binen her şeye tahammül etmeli. Namuslu adamlara böyle uluorta çamur atmaya ne hakkı var?"

* * *

Tramvay durdu ve kız indi. Yolcular arasındaki fikir alışverişiyse hâlâ devam ediyordu.

"Utanmadı, babası yaşında adama nasıl davrandı."

"Zaten namuslu bir kız olsaydı lafı o kadar uzatmazdı. Öyle yaparak ne mal olduğunu göstermiş oldu."

"Kaltağın biri kesin. Namuslu kız olsa böyle davranmaz. Sesini keser otururdu."

"Ne oldu elini koyduysa? Bacağı mı aşındı?"

"Şimdiki kızlarda, aaah, şimdiki kızlarda ne büyüğe saygı var... ne de aile terbiyesi."

"Taksi tutsaydı da rahat etseydi."

"Babası yaşında adama çamur atmaya utanmadı."

"Ne yaptıysa kendine yaptı. Ne mal olduğunu gösterdi."

Menk Anunı "Hay Dzağig" Tırink

Acaba Bir Şey Olur Mu Dersin?

Birkaç saksı, uyuz bir kedi, selamlaştıkları bir iki komşu ve kendileri; ahşap bir evin içinde kartlaşmış iki kız kardeş...

Matmazel Annik ve Matmazel Mannik, çiçekler ve kedi; ahşap evin içinde bir dünya ve biraz ötede, harap duvarlardan, şeklini kaybetmiş pencerelerden ve tokmaklarını sadece fırıncının çırağının ve bazen iki kız kardeşin yardımcısının kullandığı bir kapıdan oluşan bir sınır... sokakta dolaşan köpekler. Köpek köpektir, köpekler havlar da, ulur da, birbirlerini ısırır da... Kartlaşmış kız kardeşlerin evinin tokmağı paslı kapısı aniden açılır, kuru ve zayıf bir el; Matmazel Annik'in veya Mannik'in eli –ikisi de birbirine benzerdi– dışarı uzanır, kurtuluşun orada olduğundan emin olarak can havliyle kapının önüne sığınmış olan uyuz kediyi kaptığı gibi içeri alır, sonra da kapı gürültüyle kapanır, sürgüsü itilir ve başka bir el –eğer kapıyı açan Annik ise Mannik'inki, Mannik ise Annik'inki– telaşla evin açık olan

tek perdesini örter, daha sonra da köpekler boğuşmaktan bıkınca evin etrafında ölüm sessizliği hakim olur. Yarım saat geçmiştir. Köpekler çoktan dalaşmayı kesmiş, kendi mahallelerine dönmüşlerdir. Mahallenin köpekleri ise zafer sarhoşluğuyla duvar diplerine çekilmiş, dillerini dışarı sarkıtmış, pinekliyor veya uyuyorlardır. Pencerelerden birinin perdesi açılır usulca, sonra bir baş, çekingen, gizli gizli, dışarı uzanır, endişeli ve şüpheli bakışlarla yukarıyı, aşağıyı, sağı, solu, sokağın her tarafını, tedbiri elden bırakmadan yoklar, pencere biraz aralanır, önce kedi çıkar dışarı, uyuz, kamburunu çıkarmış, kuyruğu halâ içerde, demin kapıyı açan ve kediyi içeri alan el veya benzeri – Annik'inki veya Mannik'inki– kabuğundan kafasını çıkaran bir kaplumbağa gibi dışarı iter o kuyruğu ve ince, titrek bir ses duyulur:

"Ne oldu, Allahım, o neydi? O ne gürültü, ne kargaşaydı? Allah vere de kötü bir şey olmamış olsa."

"Yok, yok Matmazel Annik –veya Matmazel Mannik– yok" derler komşular (Annik de olsa, Mannik de olsa ses ve soru aynıdır aslında). "Köpeklerdi, sokak köpekleri... Başka köpekler geçti, bizimkilerle dalaştılar. Şimdi geçip gittiler. Köpeklere, karışamazsın ki... Birbirlerini ısırdılar, birbirleriyle dalaştılar, şimdi de giden gitti, kalanlar da duvar diplerinde yatıyorlar, sanki deminki patırtıyı çıkaran onlar değilmiş gibi..."

"Aman, aman!" der Matmazel Mannik –veya Matmazel Annik– "yüreğim ağzıma geldi. İyi ki olay büyümedi. Ne olurdu sonra..."

"Hiçbir şeycik de olmazdı, Matmazel Annikciğim –veya Mannikciğim. Ne olabilirdi ki? Ne olurdu? Ne olacaksa oldu; birbirlerine girdiler ve bitti gitti."

"Aman, aman gözünü seveyim, bir şey olmasın, olay büyümesin, gözünü seveyim. Demek oydu, ha? Ama neme lazım, ne olur ne olmaz, başımıza her şey gelebilir, en iyisi kapatırsın kapını, pencereni, kendini emniyete alırsın."

Mahalleye bir adam gelir, bir cambaz veya bir çingene, tefle, zurnayla ayı oynatan biri veya... Ayı desen burnunda bir zincir, yağlıboyayla yeşil, kırmızı, mavi ve sarı boyanmış... Adam ayıyı çekiştirir. Oğlunda zurna, kızında tef, mahallenin çocukları onların peşinde, "haa, huuu" bağırışlar... sokakta bir karmaşa... Uyuz kedi kapının dibine sığınır, tokmakları paslı kapının sürgüsü çekilir, kapı gıcırdar, yarı açılır, el –Annik'inki veya Mannik'inki– uyuz kediyi

içeri çeker, kapıyı kapatır tekrar, sürgüyü iter, başka bir el, aynı anda, aynı dakikada perdeyi çekmiştir zaten ve her şey yolundadır. Ayı geçer gider, aynı sahne yinelenir.

"Ne oldu, Allahım, o ne gürültüydü, ne karmaşa? Allah vere de önemli bir şey olmamış olsa..."

"Yok, Matmazel Annikciğim –veya Matmazel Mannikciğim– bir ayı geçirdiler."

"Aman, aman! Yüreğim ağzıma geldi. İyi ki kapıyı örttüm. Neler olabilirdi biliyor musunuz?... Ayı kudurabilirdi, zincirini koparıp sahibinin elinden kurtulabilirdi, ne bileyim, her şey başımıza gelebilir. En iyisi, kapatırsın kapını pencereni, içeriye girersin, olur biter."

Uzakta bir öbek insan görünür, ayakkabıcı Mıgır ölmüştür, nur içinde yatsın, uyuz kedi can havliyle soluğu kapının önünde alır gene. Matmazel Annik –veya Matmazel Mannik– kediyi ve kalabalığı görür, otuz saniye sonra sürgü, kapı, kedi, tekrar sürgü, diğer taraftan pencere, perde...Kalabalık geçip gider... perde, baş, pencere, uyuz kedi, kedinin kuyruğu, Annik'in –veya Mannik'in– pencereden dışarı uzanan başı...

"Ne oldu, Allahım, o ne gürültüydü, ne karmaşa... Allah vere de önemli bir şey olmamış olsa bari..."

"Yok, yok Matmazel Mannikciğim –veya Matmazel Annikciğim– yok... Ayakkabıcı Mıgır sizlere ömür... onu götürdüler."

"Aman, aman, yüreğim ağzıma geldi. İyi ki kediyi içeri alıp kapıyı kapatmışım. Neler olabilirdi, biliyor musunuz? Biri çıkıp rahmetlinin ardından ileri geri konuşurdu, biri de çıkıp biçimsiz bir cevap verirdi... zaten hepsinin de canı sıkkın... al sana kavga! Her şey başımıza gelebilir. En iyisi, kapını pencereni örtersin, girersin içeri, olur biter."

Hacı Garabed'in oğlu geldi Amerika'dan, sokak birbirine girdi. Hacı Garabed don gömlek sokağa fırladı, sesi yedi mahalleden duyuldu. Uyuz kedi kaçıp, tokmakları paslı kapının önüne sığındı, acıklı acıklı, uzuun uzun miyavladı, sonra sürgü, kapı, gıcırtı, el, kedi, tekrar gıcırtı, sürgü, diğer tarafta pencere, perde...

Daha sonra ikinci sahne; matmezel Annik'in –veya Matmazel Mannik'in– başı...

"Ne oldu, Allahım! O ne gürültüydü... Allah vere de kötü bir şey olmamış olsa."

"Yok, yok Matmazel Annikciğim –veya...– Hacı Garabed'in oğlu geldi Amerika'dan... Hacı Garabed çok sevindi, don gömlek sokağa fırladı. Duyduğun sesler onundu. Çok sevinmişti de..."

"Aman, aman! Yüreğim ağzıma geldi. İyi ki kediyi içeri alıp, kapıyı örtmüşüm. Neler olabilirdi biliyor musunuz? Hacı Garabed veya Müsü Sarkis sevinçlerinden çıldırıp sağa sola saldırabilirlerdi."

Baksana; Hacı Garabed don gömlek sokağa fırladı, diyorsun. Her şey başımıza gelebilir. En iyisi kapını pencereni kapatırsın, içeriye geçer otursun, olur biter."

Dökmeci Vartan'ın kızı evleniyordu. Çiçeklerle süslü bir otomobil gelip sokağın bir köşesinde durdu. Uyuz kedi öyle bir kaçtı ki, gören, otomobil onu kovalıyor zannederdi. Gelip kapının sahanlığına sığındı. Birinci sahne... ikinci sahne...

"Ne oldu, Allahım! Bu ne gürültü... Allah vere de..."

"Yok, yok Matmazel Annik"ciğim –veya Mannikciğim– Müsü Vartan'ın kızını evlendirdik. Bir yastıkta kocasınlar, birbirlerinin hayrını görsünler inşallah..."

Matmazel Annik veya Matmazel Mannik:

"Aman, aman! Gözünü seveyim. Yüreğim ağzıma geldi. Bir olay çıkar mı acaba? Ama... bakarsın Müsü Vartan sevinçten... En iyisi..."

Hoğov Mıgırdıvadzner

Mide ve Meslek

"Bana para ver" dedi, berberin oğlu, babasının önlüğünün eteklerini çekiştirerek. "Para istiyorum!"

"Şamatayı kes, küfrettirme şimdi bana" dedi babası bir an işini bırakarak. "Şamatayı kes! Yeter sabahtan beri zırladığın. Şimdi hey-heylerim gelecek, bilmiş ol!"

"Para versene" diye tutturdu oğlan tekrar babasının eteklerine asılarak.

"Al sana para, itoğluit" dedi babası ve sol dirseğiyle oğluna vurdu. Çocuk ağlayarak dükkândan dışarı çıktı; babası fırçayı kapıp peşinden fırlattı. Sonra işini bırakıp ustura elinde kapıya çıktı:

"Sen buraya döneceksin elbet" dedi. "Elbet gene geleceksin. Kemiklerini kıracağım senin." Çocuk karşı duvarın dibine oturdu, omuzlarını silkti ve ağlamaklı bir sesle tekrarlamaya başladı.

"Bana ne? Ben para istiyorum." Babası bu sefer önemsemedi ve tekrar işine dönüp Melkon Ağa'yı tıraş etmeye devam etti:

"Hım, ne diyordum, hatırlıyor musun Melkon Ağa? Nerede kalmıştık? Ha! Yalova'ya gidersin, alırsın birkaç çift tavuk, yüz-iki yüz tane yumurta, birkaç kilo zeytin getirirsin. Sadece komşularına dahi satsan haftada yirmibeş otuz lira kazanırsın. Yalan mı? Eh, Allah bağışlasın, maaşallah artık oğulların büyüdü, evde eline bakan kimse kalmadı. Sigara paran çıksa yeter! Hiç olmazsa kimseye muhtaç olmazsın." Sonra, yan koltuktaki müşteriyi tıraş eden kalfasına döndü:

"Gene ne mırıldanıyor bu eşek sıpası?"

"İki sene sonra göreceğiz kim kimin kemiklerini kırıyor, diyor" dedi kalfa.

Bu arada çocuk karşı duvarın dibinde oturmuş, bir nakarat tutturmuştu: "Pa-ra is-te-rim, pa-ra is-te-rim..."

Babası, kalfanın cevabını hiç duymamış veya soran kendisi değilmiş gibi Melkon Ağa ile konuşmasına devam etti: "Aah, Yalova'dan mal getirip satmanın tadı da bir başkadır, bereketli, parası tatlı..." Melkon Ağa bir şey söylemek için ağzını açmaya yeltendi; ama usturanın tam gırtlağında olduğunu hissedip konuşmaktan vazgeçti. Zaten berber de başka bir şey söylemedi. Tıraşı bitirdiğinde "Sıhhatler olsun" deyip Melkon Ağa'nın koltuktan kalkmasını kolaylaştırmak için hafifçe geriye çekildi. Melkon Ağa kalktı, berber de aceleyle minderi ters çevirip ayakkabıcı Hacı Mıgır'a dönerek:

"Buyur, Hacı Ağa!" dedi.

Koltuklardan birinde sırasının gelmesini bekleyen Hacı Ağa kasketini bir çiviye asarak berberin gösterdiği koltuğa kuruldu. Melkon Ağa da "hoşça kal"ı bastı ve çıkıp gitti.

"Hay ben senin aklına... be adam" dedi berber, Melkon Ağa gittikten sonra. "Ben senin kafana..., e mi? Ne dersin. Hacı Ağa? Sen böyle adama ne dersin? Oğulları 'çalışma' diyorlar, o da 'ben çalışmadan duramam, ille çalışacağım' diyor. Böyle adamlar sürünmeli Hacı Ağa, sürünmeli!"

Hacı Ağa cevap vermedi. Berber lafı değiştirdi:

"Senin işlerin nasıl, Hacı Ağa? Kalbinin ağrısı ne durumda? Ah, benim şu midem öldürecek beni... Bu mide beni öldürecek..."

"Kalbimin ağrısı bildiğin gibi... Dükkândan buraya kadar dört defa durdum yolda, dinlendim. Topu topu kaç metre ki? Önceleri ben bu yollardan bir solukta geçerdim."

"Hey gidi gençlik" dedi berber, Hacı Mıgır'ın sakalını bir güzel

sabunladıktan sonra. "Sana bir şey diyeyim mi Hacı Ağa, bizim gibiler elden ayaktan düşmeden dünya değiştirmeli. En hayırlısı bu!"

"Doğrudur" dedi Hacı Mıgır. "Doğrudur, bu hayat işkence artık bizim için."

"Şimdi, bak şu Melkon Ağa'ya" dedi berber lafı tekrar eski konuya getirerek. Oğulları 'çalışma' diyorlar. O da 'yok, ben çalışmadan duramam' diye tutturuyor. Böyle insanları..."

"Bak, bak, taş atacak eşek sıpası" dedi kalfa, aniden berberin sözünü keserek. Camlara atmak için taş topluyor eşşoğlu eşek. Usta, sana bir şey diyeyim mi? Bu sıpa adam olmaz!"

"Olsa da anasını satayım, olmasa da" dedi berber, usturanın sapıyla ensesini kaşıyarak. Sonra, Hacı Mıgır'la olan konuşmasına devam etti:

"Şu çocuğu görüyor musun?" dedi beni işaret ederek. "Küçüklüğünden beri ben tıraş ederim onu. Başta yüzündeki tüyleri alırdım makineyle, ilk sakal tıraşını da ben yaptım. Şimdi büyüdü artık. Zanaatkâr oldu: Mobilyacı. Ayrıca gazetelere yazı yazar, güzel güzel öyküler, şiirler yazar. Şimdi de bir gazete yayınlıyor. Allah bağışlasın, Allah anasının babasının yüzünü güldürsün. Allah içtiği sütü, yediği ekmeği helal etsin..."

"Miden nasıl oldu" diye sordu Hacı Ağa tekrar. "Doktorlar ne diyor?"

"Ne diyecekler? Böyle iyileşmezsin, dediler."

"Nasıl yani?"

"Ameliyat olmazsan ömür boyu çekersin" dediler.

"Ameliyat olsana..."

"Gözüm yemiyor."

"O ne biçim söz" diye çıkıştı Hacı Ağa. "Böyle yaşanır mı? Hem, şimdi ameliyatlar öyle kolay ki..."

Berber, müşterilerle olan her konuşmasını mutlaka aynı sözlerle bitirirdi.

"Doktorlar ameliyat ol diyorlar; ama, gözüm yemiyor."

Bu berberin midesinin hikâyesinin son bölümüdür. Bu konuşma berberle müşteriler arasında mutlaka geçer. Sonra da bir süre için kesintiye uğrayan dedikoduya devam edilir. Hacı Ağa'nın tıraşı da bitti ve kalkıp gitti. Sıra benimdi. Koltuğa geçip oturdum.

"Geber, pis herif" dedi berber Hacı Mıgır'ın arkasından. "Ulan,

bu dünya Sultan Süleyman'a dahi kalmadı ki sana kalsın, Allah'tan korkmaz adam! Sabah horozlar ötmeden dükkâna koşarsın, saat akşamın sekizi, daha yeni kapatmışsın. Allah gözünü doyursun. Allah doyursun senin gözünü! Ama sen toprakla doyacaksın ancak. Bir avuç toprakla. Gözlerini ancak toprak doyuracak. Serseri, bir gün yolda gebereceksin, yolda düşüp gebereceksin. Be Allah'ın kulu, otur evinde. Paran mı yok? Seni bu halimle onbine satın alırım vallahi. Evinin masrafı ne ki! Bir karın var, acıkmasın diye tuvalete gitmez. Dükkânından gelir, evlerinin kiralarından gelir... Bırak kalfan idare etsin dükkânını...Günde bir defa uğra, yeter."

Ondan sonra biraz milletvekili seçimleri arifesinde atılan nutuklardan bahsetti ve radyoyu açarak Mısır'ı buldu, başladı Arapça şarkılar dinlemeye. Benim tıraşım da bitti ve hesabımı görüp çıktım. Yirmi adım ya gitmiştim, ya gitmemiştim; kaşkolumu unuttuğumu fark ettim. Geri döndüm. Koltukta çarşının kahvecisi vardı ve berber onun yüzünü sabunlamakla meşguldü. Konuşmaya fazla dalmış olacak ki benim içeri girdiğimi fark etmedi. Ateşli ateşli anlatıyordu:

"Eşek kadar adam oldu, aklı hep bir karış havada. Bu yaşta utanmıyor, çarşıdaki çocuklarla üniversitenin bahçesinde top oynuyor. Geçen gün de, bir on kuruşluk çakmış yere, kaldırıma, kendi de çarşıda ne kadar çoluk çocuk varsa hepsini toplamış, karşıdaki duvarın dibine oturmuş. Her seferinde parayı almak için biri eğildiğinde hep bir ağızdan gülüyorlar. Eğilen de utanıp etrafına bakmadan yürüyüp gidiyor. Bacak kadar çocuklarla arkadaşlık eder ve elleri cebinde, ıslık çalarak geçer dükkânın önünden."

"Galiba kaşkolumu burada unutmuşum."

"Hım, evet" dedi konuşmasını keserek. "Çocuğu peşinden yollamayı düşündüm ama ne tarafa gittiğini görmedim." Sonra da kahveciye dönerek devam etti. "Ne diyordum? Ha, doktorlar dedi ki 'eğer ameliyat olmazsan ölürsün.' Ameliyatı da benim gözüm yemiyor. Böyle yaşamak da yaşamak değil ya... Ama ne yapayım?"

Dükkândan çıktım. Yolda, acaba tıraş olmak için sırada bekleyen gece bekçisine kahveci hakkında ne söyleyecek diye aklımdan geçirdim.

Menk Anunı "Hay Dzağig" Tırink

Alman Dehasının Son Şaheseri

Seyyar satıcılar yazılı olmayan bir anlaşma ile kentin sokaklarını ve meydanlarını kendi aralarında paylaşmış gibidirler ve ilginçtir ki bugün Galata Köprüsü'nün üzerinde yarım ekmek arası ızgara balık veya kokoreç, limon sıkacağı ya da şu metal parlatıcı tuhaf sıvıdan satanların kendi "faaliyet alanları"nın belli olması gibi, bir malı satanların arasında başka bir çeşit mal satanlara rastlamak neredeyse mümkün değildir. Böyle yerlerde kalabalığın arasına girip, omuzların üstünden bakıp ne satıldığını anlamaya çalışmaya hiç gerek yoktur. Köprünün neresinde olduğunuza bakarak hangi malın satıldığını kesinlikle, en azından büyük ihtimalle tahmin edebilirsiniz. Eğer piyasaya yeni bir mal çıkmış ve o malı satanlar kendilerine bir yer "ayarlamış" değilse tabii... Böyle durumlarda "eskiler" "yeniler"e engel olmazlar; çünkü müşteri kitleleri tümüyle farklı olduğundan, satışlarının etkilenmeyeceğini bilirler.

Aslında, Galata Köprüsü'nü devamlı kullananlar artık bu manzaralara alışık olduklarından kalabalığın olduğu tarafa bile bakmadan geçip giderler.

Köprünün diğer ucundaysa, özellikle de her gün bir yeniliğe, çoğu zaman da ilginç ve şaşırtıcı bir yeniliğe rastlamanın mümkün olduğu Yeni Cami'nin çevresinde durum pek de böyle değildir. Bir de bakarsınız, adamın biri yere bir yaygı sermiş, üzerine yabancı dergilerden kesilmiş renkli resimler ve bunların yanına da çeşitli garip kökler koymuş, etrafında toplanan kalabalığa zaman zaman onlardan gelen soruları da cevaplayarak birtakım açıklamalar yapıyor:

"Mide ülserine iyi gelen kök bu muymuş?"

"Doğru, mide ülserinin yegâne ilacı hem de... Avrupa'da iki yüzyıldır kullanılıyor. İşte... yabancı dergiler de bundan bahsediyor. Aslında, sadece bizim memleketimizde yetişiyor ve batılılar da bu hastalığa çare bulamayıp bizden alıyorlar."

Kalabalıktan biri tereddütle yaklaşıp kullanım şeklini sorar. Satıcı ustaca ve en açık şekilde açıklar ve çok geçmeden kaçınılmaz olan garantiyi verir:

"Birkaç defada şıp diye geçirir..."

Müşteri parayı uzatır, adam yerdeki köklerden birini kâğıda sarıp verir ve ekler:

"Geçmiş olsun..."

Bu ilk alışverişi hemen sorusuz ve cevapsız ikincisi izler; çünkü taraflar artık alacaklarını ve vereceklerini bilmektedirler ve bir süre sonra alışveriş, tıpkı sessiz bir mekanizmanın çalışması gibi, sözcüklerin kullanılmadığı bir işleme dönüşür; yani kelimenin tam anlamıyla "alış" ve "veriş"... Çünkü satılan şey, özellikleri ve fiyatı bellidir.

Zamanla satıcıyı kuşatanlar değişir ve adam son müşterisine de "mal"ını teslim ederken yenilerden biri çıkıp o kökün altına kaçıran çocuklara da iyi gelip gelmediğini sorar.

"Bütün bunlar ondan bahsediyor" der, yerdeki dergi sayfalarını göstererek. "Şıp diye keser vallahi. Bir haftaya kalmaz, çocuk temizlenir."

Yeni müşteriler, yeni satış, yeni ödeme...

Müşteriler değişir, satın alanlar veya bakıp da ne olduğunu anlayanlar kalabalıktan ayrılırlar.

Yenilerden bir meraklı köklerin ne işe yaradığını sorar. Satıcı her şeye iyi geldiğini söyler.

"Kaşıntıya da mı?" diye sorar yeni müşterilerden biri...

"Eveeet, ama o durumda suyunu içmek yerine zeytinyağıyla bir merhemini yapıp vücudun her yerini iyice ovmak gerek..."

"Yıkandıktan sonra tabii, değil mi?" diye sorar adam.

Satıcı, yanındaki torbadan yenilerini çıkarıp yaygının üstüne dizerken cevap verir:

"Tabii..."

Böyle durumlarda müşterilerin yarısı satıcının adamları olur, derler. Mümkündür, özellikle de birileri kalabalığın arasından çıkıp merak uyandırmak için durmadan soru soruyorsa... Zaten bunlar dışında pek soru soran çıkmaz ve gerisi çorap söküğü gibi gelir, ikna olmuş müşteriler paralarını uzatır, "deva"larını alıp giderler.

Şimdiye kadar bu sahte müşterileri gerçeklerinden ayırt edemedim. Ama ikişer, üçer gömlek satın alıp sonra depodan veya dükkândan gelmiş yeni mal gibi usulca tezgâha geri koyanları çok gördüm. Biz; kentin bu bölümüne sıkça işi düşen, ancak bir kalabalık gördüğümüzde duraksama gereği bile duymayanlar bu tür manzaralara alışığızdır.

Burada dikkati çeken nokta; çemberi oluşturan insanların sürekli değişmesidir. Bu, satılanın çok bilinen bir mal veya eşya olduğunun, neler olup bittiğine bakarak vakit kaybetmeye değmeyeceğinin göstergesidir.

Fakat o gün durum farklıydı, büyük bir kalabalık toplanmıştı ve uzaktan gördüğüm kadarıyla olup biteni anlamak için yanaşanlar uzaklaşmıyor ve kalıp izliyorlardı. Bu da satılanın yeni bir şey olduğunu düşündürüyordu. Kalabalık giderek büyüdüğü için ben de onlara karışıp vatandaşların ilk defa gördükleri şeyin ne olduğunu anlamaya karar verdim.

Kalabalığın merkezinde bir adam duruyordu. Elinde bir şeyler tutmuştu, ancak ne kutu ne de sandık vardı. Ne yere bir şey serilmişti, ne de tezgâh vardı. Buna karşılık adam elinde tarağa benzer bir şey tutmuş, bütün gücüyle sağa sola bağırıp duruyordu.

"Alman dehasının son ürünü, vatandaş... İnsanlığı sarsacak inanılmaz buluş... Vatandaşa hizmet için bin bir fedakârlıkla sınırlı sayıda temin edebildik... Evet, bu Alman dehasının son buluşu... Fır-

satı kaçırmayın, berber sandalyesine çakılıp kalmaktan ve saatlerce sıra beklemekten kurtulun, hayatınız değişsin... Alman dehasının bu son şaheseri sayesinde tüm bu sıkıntılara, eziyetlere son!... Bu özel fırsattan sen de faydalan, vatandaş, vatandaş! Saç tıraşını bir zevk haline getir. Gelin yetişin! Tükenmeden siz de bir tane alın!..."

Adamın sesi, kim bilir kaç gündür, bilmem kaç defa Alman dehasının son şaheserini öve öve bağırıp çağırmaktan kısılmıştı. Bahsettiği; kendi kendine, istenilen anda ve kimsenin yardımına gerek olmaksızın, hızlı ve hiç ücret ödemeden saç tıraşı olmayı mümkün kılan mucizevi bir makineydi. Saç tıraşı olmayı gerçek bir zevke dönüştüren değişik boylarda ve şekillerde bıçakları vardı. Satıcı, yaratıcı Alman dehasının her şeyi, hangi bıçağı hangi durumlarda, ne zaman, nasıl kullanılacağını, en ince ayrıntısına kadar düşündüğünü vurgulayarak anlatıyordu.

Adam, bir taraftan kendini çevreleyen kalabalığa bunları anlatırken, bir taraftan da bakışlarıyla, aletin özelliklerini uygulamalı olarak gösterebileceği bir 'konu mankeni' arıyordu.

Tam o sırada, başta tereddüt edip, sonra diğerleri gibi merakına yenilen bir çocuk kalabalığa yaklaştı. Elinde paketler vardı. Niyetinin üstünkörü bir bakıp yoluna devam etmek olduğu belliydi. Çalıştığı işyerinden bir yerlere bir şeyler götürmeye veya getirmeye yollandığı anlaşılıyordu. Çok zamanının olmadığı, kalabalığa yaklaşırken diken üstünde olduğu her halinden belliydi.

Satıcı, meraklı topluluğa yeni katılan çocuğu görüp heyecanla hemen harekete geçti:

"Şimdi, sayın vatandaşlar, Alman dehasının son şaheserinin marifetlerini uygulamalı olarak görme fırsatını bulacağız" dedi, bu iş için en uygun fırsatı yakaladığına inanarak.

"Şimdi gördüğünüz gibi, şu gelen yakışıklı delikanlının saçları oldukça uzamış ve görünüşüne bakılırsa berberle de arası pek iyi değil. Şimdi, sizin de gözlerinizin önünde, onu berber parasından ve berber koltuğunda saatlerce çakılı kalmaktan kurtaracağım. Her şey ayaküstü, birkaç dakika içinde olup bitecek. Şimdi hepiniz Alman dehasının bu en son şaheserini görüp şaşıracak ve hayran kalacaksınız."

Sonra, çocuğa dönerek onu yanına çağırdı.

Çocuk, önce biraz tereddüt etti, sonra bu işe bulaşmamak için tek

çarenin duymamış gibi davranmak olduğunu anlayıp uzaklaşmaya teşebbüs etti. Her şeyden önce vakti yoktu. Dahası ne olacağını, nasıl olacağını, tanımadığı bu geveze adamın elindeki o tuhaf aletin altında kafasının ne şekil alacağını bilmiyordu.

Kalabalıktan bir iki kişi çocuğun endişesini ve niyetini anladılar. Ona cesaret vermek için, çok şanslı olduğunu, bu güzel ve özel fırsatı kaçırmaması gerektiğini söylediler. Çocuk, işi olduğunu ve ustasının beklediğini söylediyse de adamlar dinlemediler, elinden paketlerini alıp yere koydular:

"Birkaç dakikadan bir şey olmaz, dünyanın sonu gelmez. Biraz hızlı yürürsün, olur biter" deyip ikna etmeye çalıştılar. Çocuk, bu sefer de, istemediğini, kafasının ne hale gireceğini bilmediğini ve kendi mahallesindeki berberden çok memnun olduğunu, o güne kadar başka bir yerde saç tıraşı olmadığını ve Cumartesi akşamı gene gideceğini söyledi. Babasının her fırsatta, eski dostları, berberi ve kasabı asla değiştirmemeyi öğütlediğini eklemeyi de unutmadı.

"Boş laflar ediyorsun" dediler adamlar, azarlar gibi. "Eline fırsat geçmiş, sen hâlâ naz ediyorsun. Adam 'Alman dehasının son ürünü, şaheseri' diyor, duymuyor musun? Alman'dan kötü bir iş çıktığı görülmüş müdür? Böyle bir fırsat bir daha nerede eline geçecek, üstelik de bedava... Unutma!"

"İstemem! Gideceğim" dedi çocuk, paketleri almak için yere eğilmeye yeltenerek. "Vaktim yok. Beni bekliyorlardır, bırakın gideyim."

"Zaten biz bu yüzden adam olmuyoruz" diye söylendi çocuğu ikna etmeye çalışanlardan biri. "Adamlar, insanlık gelişsin, ilerlesin diye kafa patlatıyorlar, gece gündüz çalışıyorlar, böyle sümüklüler de beğenmeyip burun kıvırıyor, saçma sapan bahanelerle reddediyorlar. Oğlum, sen gelecek sefere gene babanın dediğini yap, kendi berberine git. Adam kafanı kırmayacak ki, saçlarını kesecek. Birkaç haftaya kalmaz gene uzar. Beğenmezsen berberin kaçmıyor; ama, adam 'Alman dehasının son şaheseri' diyor. Bugün var, yarın yok. Berberin kaç paralık adam, kimin nesi ki! Kullandığı bıçak Nuh nebiden kalmadır herhalde. Sen bir bunu dene. Gençsin, gelecek sizin. Eğer sizler için çalışan bilimin nimetlerini siz değerlendirmezseniz kim değerlendirecek..."

"Bırakın gideyim" dedi çocuk yalvarır gibi bakışlarını etrafındakilerin gözlerinde gezdirerek. "Ustam kızacak."

"Uzattın ama" diye araya girdi bir başkası. "Ustana da, sana da başlatma şimdi! Ne inatçı, ne sersem bir çocukmuşsun sen! Ne büyük sözü dinlemeyi biliyorsun, ne de küçük!"

Ve çocuğun eğilip paketlerini almasına izin vermeden kolundan tutup çekiştirerek ortaya, törensel hareketlerle elindeki aleti hazırlayıp, iki parmağının ucuyla gömleğinin kollarını sıvayan satıcının yanına getirdiler. Satıcı, bir tiyatrocu tavırıyla gösterisine başladı.

"Şimdi sayın vatandaşlar, gördüğünüz gibi saç stiline özen göstermesi gereken yakışıklı bir delikanlı var... Öyleyse... İki numaralı bıçağı alalım ve makineye takalım. Ve... İşte başlıyoruz."

Enseden başladı, yukarıdan aşağıya doğru kaydırdı ve ilk hamlede bir tutam siyah kıvırcık saç yere, çocuğun paketinin tam yanına düştü. Bunu gören çocuk kurtuluş olmadığını kesin olarak anladı. İlk başta birkaç defa 'işim vardı, gidecektim, dükkânda beni bekliyorlar' gibi bir şeyler söylemeye çalıştı, sonra boyun eğerek sustu. Bu arada adam bir yandan makineyi gelişigüzel çocuğun kafasında gezdirip yer yer kıvırcık saç tutamlarını aşağı alırken, bir yandan da yaptığı işe bakmadan etrafında toplanmış olan kalabalığa açıklamalar yapıyor, 'Alman dehasının son şaheseri'ni övüp duruyordu.

Çocuğun kafası her geçen dakika daha biçimsiz ve acınacak bir hal alırken, insanlar 'Alman dehasının son şaheseri'nin acımasız ve dengesiz hareketlerinin çocuğun kafasına vereceği son şekli merakla bekliyordu.

Daha fazla izlemeyi gereksiz bulan bazıları dehşet ve şaşkınlıkla başlarını sallayarak uzaklaşırken, bazıları da, bir taraftan 'Alman dehasının son şaheseri'ni, onu satanı ve bu çiftin kurbanını izlemek için yeni meraklılar kalabalığa katılırken olan biteni inatla seyretmeye devam ettiler. Sonunda, zavallı çocuğun zavallı kafasının şeklini daha fazla bozmak olanaksız olduğundan satıcı, "sıhhatler olsun, işte bu kadar" deyip herkesin şaşkın bakışları arasında çocuğu koyverdi. Ancak kimse adama bir şey demeye, hesap sormaya cesaret edemedi... Yanıt arar gibi birbirlerinin yüzüne bakmakla yetindiler ve tek tek, ikişer ikişer veya küçük gruplar halinde kalabalıktan koparak, bu amaçla icat edilmediğine emin oldukları ve bu şekilde insanlığın ve uygarlığın gelişmesine hiçbir yarar sağlamayacağına inandıkları 'Alman dehasının son şaheseri'ni düşünerek, hoşnutsuzluğun verdiği suskunluk ve ciddiyetle dağıldılar.

Kalabalıktan oldukça uzaklaştıklarında içlerinden biri adımlarını hızlandırarak, kendi gibi topluluktan yeni ayrılmış olan önündekine yetişti. Hiç konuşmadan birkaç adım yan yana yürüdükten sonra bir tanesi aniden konuya girdi.

"Gördün mü, zavallı çocuğun kafasını tıpkı tavşanın kemirdiği turpa çevirdi itoğluit. Böyle güzel bir kafa ve o güzelim kıvırcık saçlar ancak bu kadar çirkinleştirilebilirdi."

"Suç makinede değil, onu kullananda..." diye söyledi diğeri ve konuşmanın uzamasından çekinerek adımlarını sıklaştırdı. Ama öteki, konunun dağılmasına izin vermeden kendi fikrini söyleyiverdi.

"Devlet nasıl izin veriyor, gündüz gözüyle ve böyle işlek bir meydanda... Belediye izin vermemeli... Yazık oldu çocuğa doğrusu. Ahbap, elin çocuğunun kafasını öyle kuşa çevirmeye ne hakkı vardı? Millet de koyun sürüsü gibi baktı, seyretti, ağzını açan çıkmadı o kadar insanın arasından. Bana sorarsanız o çocuğun kafası üç aydan önce şekle girmez."

"Serbest rekabet denen şey var memlekette, kimsenin kimseye müdahale etmeye hakkı yok! Cezası var, hapsi de var..."

"Hepiniz boş konuşuyorsunuz" diyerek lafa karıştı başka biri. "Memlekette demokrasi var. Herkes istediği malı satabilir, herkes istediği mal hakkında fikrini serbestçe beyan edebilir..."

"Demokrasiii..." dedi kalabalıktan ayrılanlardan biri. "Değerini de ne biliriz ama! Bu kadar kişi bir çocuğun kafasına sahip çıkamadık, demokrasi adına!"

"Ben ne bileyim, ahbap" deyip kendini temize çıkarmaya çalıştı diğeri. Adam 'Alman dehasının son şaheseri' diyordu ve hepimiz biliyoruz ki Alman'ın elinden kötü iş çıkmaz."

Uzaktan satıcının sesi geliyordu:

"Alman dehasının son şaheseri!..."

Ve etrafında yeni bir kurbanın kafasında yaratacağı 'şaheser'i seyredecek yeni bir çember oluşmaya başlamıştı bile...

Hoğov Mıgırdıvadzner

Ama O Laf Da Edilmez Ki!

12:10
Kadıköy, Kınalı, Burgaz, Heybeli, Büyükada, Yalova...
Esnaftan köylüye, öğrenciden balıkçıya kadar her cinsten adam var...
Deniz hafiften dalgalı, rüzgâr zaman zaman keskin iyot kokuları getiriyor...

Bir kadın bacaklarını sıraların üzerine uzatmış, üstüne de çocuğunu yatırmış, uyutmaya çalışıyor... Ama bu yasak. Kanun var, nizam var, yönetmelik var bu vapurda... Öyle olmasına öyle de, günün şartları bir çeşit samimiyet ve hoşgörü yaratmış vapurda sanki...

Kadın oğlunu uyutmaya çalışıyor. Oğlan deseniz, yaramazın teki, bir türlü uyumuyor. Annesi "uyumazsan seni denize atarım" diyor. Oğlan anlıyor; ama daha çok küçük, konuşamıyor, "atabilirsen at bakalım" diyemiyor bir türlü, uyumayıp sessizce annesine meydan okuyor...

Kadın, çaresiz, "bak" diyor "şu amcayı görüyor musun, kaşlarını nasıl çatmış, evine gidiyor şimdi, oğlunu dövmeye... Kuşlar haber getirmiş, yaramazlık yapıyormuş, uyumuyormuş, şimdi gidip kulaklarını çekecek, çekip uzatacak, eşek kulağına çevirecek... Kocamaaan, kocaman..."

Bunları söylerken yanındakine bir şeyler anlatan asık suratlı bir demiryolu işçisini gösteriyor.

"Bir de baktım..." diyordu adam "o karanlıkta, uzaktan, belli belirsiz bir ses... Kulaklarımı diktim, ses yaklaşıyordu, elimi usulca cebime soktum, tabancam oradaydı. Güven duydum, niyetim de kötüydü, gözünün yaşına bakmayacaktım..."

'Kimdir o?'

'Yabancı değil, ağabey, benim' dedi bir ses, 'Korkma...'

'Korkmak ne demek ulan? Kimden korkacağım?'

Demiryolu işçisi kendinden geçmiş bir halde anlatmayı sürdürüyordu.

"Beni sorarsan, o zaman yirmi iki yaşındayım, tuttuğumu koparıyorum, vurduğumu deviriyorum, un ufak ediyorum. Baktım, bizim komşunun çocuğu! Tembel, serseri, ne ararsan var...

'Ulan it' dedim, tabancayı alnına dayadım. 'Ulan it, ne işin var burada?'

Demiryolu işçisi bunları söylerken aniden yerinden fırlayıp birine saldıracakmış gibi durdu. Karşısındaki geri çekilip arkadaşının yüzüne endişeyle bakmaya başladı. Ağzı şaşkınlıktan ve meraktan açılmış bir halde ona bakıyordu. Uyumak istemeyen küçük oğlansa ağlayarak annesinin bacaklarına sarıldı.

"Görüyor musun nasıl kızıyor" dedi anne, demiryolu işçisini göstererek, "Çabuk kapa gözlerini, uyanık olduğunu görmesin, yoksa..."

Oğlan bu sefer başını annesinin kolunun altına sokup sessizce ağlamaya başladı.

"Yok, yok amcası, uyuyacak benim oğlum; bak, zaten uyudu bile. Kuşlar sana yanlış haber getirmiş. O her gün ağlamadan erkenden uyur. Çok usludur benim oğlum..."

Karşılıklı sıralarda oturanlar bir süre onlarla ilgilendiler, sonra da salonun öbür yanından biri "sayın ağabeylerim, ablalarım; her yerde yirmi kuruşa satılan şu elimde görmüş olduğunuz tıraş bıçağı..." diyerek tıraş bıçağı ile ilgili uzun bir söylevin girişini yapınca, herkes

işini gücünü bırakıp, tıraş bıçağına da, satıcıya da içinden söylenmeye başladı.

Köşede bir kız oturmuş, elişi yapıyor. Belli ki elindeki çeyizlik... Yüzü güneşten yanmış... Belli, "verimli" bir yaz geçirmiş. Elindeki kendi çeyizi. Nişanlısını o yaz, adada, bir gezi sırasında, deniz kenarında, veya bir sandalda "ele geçirmiş"... Bir kız arkadaşı tanıştırmış onları veya bitişik evlerde, belki de aynı evde yaşamışlar bu yaz.

Eylül'de hemen nişanlandılar, hemen o sonbahar. Birbirlerini kaybetmekten korktular, kararlarını verip hemen uyguladılar, Ada'dan inmeden... Ada küçük, kent büyük; insan hemen kaybolur büyük kentte...

Nişanlanmaya karar verdiler ve bunu gerçekleştirdiler, Eylül'de nişanlandılar. Allah birbirlerine bağışlasın, birbirlerinin hayrını görsünler, çok yakışıyorlar... Evet, sadece ben değil, bütün Adalılar yakıştırıyor onları birbirlerine...

Nişanlılar yazın tadını çıkardılar. Sonra sonbahar yaklaştı, okullar açıldı, oğlanın küçük kardeşi "gidelim, gidelim" diye evdekilerin başının etini yemeye başladı: "Sabahın köründe kalkıp okula gitmek zor oluyor." Evdekiler mecburen yaz bitmeden kente indiler. Kız ise – anne babasının biriciği– şimdi 12:10 vapuruyla nişanlısından dönüyor.

Sabahleyin buluştular, gezdiler, vitrinleri seyrettiler, geleceklerinden bahsettiler, öğleye doğru bir muhallebeciye gittiler, hem konuştular hem bir şeyler yediler, sözleştiler, oğlan onu iskeleye kadar bıraktı, sonra işinin –belki büyük bir şirketin muhasebeciliği, belki de sıradan bir kâtiplik, ne bileyim; ama dolgun maaşlı bir iş– başına döndü.

Kızın ailesi de birkaç güne kadar, bu Pazar veya öteki Pazar, yağmur yağmazsa kente dönecekler.

Kışın düğün var, doğal olarak oğlan tarafı da hazırlanmakta, kız da çeyizini düzmekte, gece gündüz demeden çalışmakta ha çalışmakta, evde, vapurda... ve güzel şeyler yapmakta...

Tüm adalı düğüne davetli tabii ki. Hediyeler götürecek, iyi dileklerde bulunacaklar, gençler mutlu bir çift olup çocuk sahibi olacaklar; sonra, birkaç yıl sonra tekrar Ada'da, bu sefer kendileri ana baba... Çocuklar da bağıra çağıra oynayacak, koşacaklar...

Vapur Ada'ya yaklaşmakta, kız ayakta.

Konuşan iki yolcu bir an ara verirler. Biri şöyle der.

"Burgaz'a geldik, şimdi kaldı Heybeli ile Büyükada."

"Evet" diye tamamlar diğeri törensel bir tavırla, çok önemli bir fikir beyan etmiş gibi. "Burgaz'a geldik. Şimdi kalıyor Heybeli ile Büyükada, sonra da... Yalova!"

"Ben bu Burgaz adasını bilirim" diye devam eder ilki. "Bir sene boyunca mezarlığının duvarını ördüm. Görsen! Eşekle taş taşıyordum, imanım gevriyordu sabahtan akşama kadar..."

Hay Allah belanı versin herif! Şimdi sırası mıydı bu lafın? Bir vapura binmişiz, herkes konuşacak bir konu, yapacak bir iş bulmuş gidiyor; ben Büyükada'ya gidiyorum, sen Yalova'ya, Kınalı'da inenler de oldu, kız da Burgaz'a gidiyor. Ne gereği vardı Burgaz Mezarlığı'ndan bahsetmenin? Duvarını ördün mü? Ördün! Parasını da aldın mı? Bitti gitti! Daha ne konuşuyorsun mezarlık hakkında? Hem söyledin de ne oldu, ne kazandın, eline ne geçti? Bak, mesela kadın "uyumazsan seni denize atarım" dedi, çocuk dinlemedi; çünkü yapmayacağını biliyordu. Denize atsaydı ölürdü. Ölüm kötü şey, bunu yetişkin olan anne de biliyor, bir karışlık çocuğu da... Veya mesela, demiryolu işçisinin "ulan it, ne işin var burada, şimdi kafatasını parçalayıp beynini ortaya dökerim" demesi... Komşusunun oğlu, her ne amaçla geldiyse, doğal olarak tabanca alnındayken korktu, "yapma, etme" dedi; çünkü işin ucunda ölüm olduğunu biliyordu. Sonra bunu herkes öğrendi ve kimse komşusunun oğlunu tanımasa da demiryolu işçisinin gençliğinde cesur bir delikanlı olduğuna inandı. Sonra... "Sayın ağabeylerim, ablalarım" söylevi başladığında, herkes küfretmeye başladı; ama on bir paket tıraş bıçağı satıldı... Peki ne oldu, ne kazandın o lafı etmekle? Hiç! Karşındaki sana ne gözle bakıyorduysa, gene aynı gözle bakıyor...

Kız henüz dışarı çıkmamıştı. Bir kez daha ardından baktım. Evet, yanılmışım, benzettiğim o mutlu kız bu değildi. Aslında çok benziyordu; ama evet, o değildi. Hakkında konuştuğum kız Ada'dan ayrılırken bu kadar mütevazı giyinip bu kadar az makyaj yapmazdı. Sadece Ada'da böyle giyinirdi o. Bu, o kız değildi.

Bu kızın babası birkaç yıl önce ölmüş ve Ada mezarlığına gömülmüştü. İki kardeşi vardı. İkisi de güçlü kuvvetli, iri yarıydılar. İkisi de balıkçıydı. Bir gün bir tanesi denize açıldı ve bir daha geri

dönmedi, yitip gitti. İki sene önce de küçük kardeşi, o da, aynı şekilde hiçbir iz bırakmadan kayboldu. Kış mevsimiydi, teknenin enkazını dahi bulamadılar.

Geçen sene annesi de acı ve kederden öldü. Ada mezarlığına gömdüler. Baba evinin tek sakini olarak kendisi kaldı bugün. Mutlu olan kız yazın ailece onların evine gelmişti, doğru; orada yaşamış, sevişmiş, nişanlanmıştı; ama bu kız o değildi. Dikkatlice arkasından baktım, yanıldığımı anladım. Üzerindekiler mutlu kızın Ada'da giydiği giysilerdi gerçi; ama kim bilir, duruma bakılırsa mutlu kız, kente indiklerinde eski giysilerini ona vermişti. Yoksa, mutlu kız olsa güz zamanı basma elbiseyle dolaşır mıydı?

Şimdi o kız, Adalı olan, tek başına... Onun bunun dikişlerini diker, elişi yapar, gelinlik kızların çeyizlerini işler. Çantasında güzel bir elişi var, çok güzel... O nişanlı değil, sevgilisi de yok belki. Öyleyse o elişi de mutlu kızın çeyizinden... Kim bilir?

Ben iki kız tanıyorum, birbirlerine çok benziyorlar. Zaten bir süre arkadaşlık da ettiler. Sonra, bir tanesi Ada'dan kente inerken eski giysilerini diğerine verdi. Onu o basma elbiseyle gördüm, onun için karıştırdım...

Ama, doğrusunu isterseniz, ben onların ikisini de tanımam. Sadece yolculuk boyunca iyimser olmaya çalıştım. Ne var ki, böyle uluorta ölüm ve mezarlıktan da söz edilmez ki...

Hoğov Mıgırdıvadzner

Barış

Ellerimi başıma yastık yapmış, çimlerin üzerine sırtüstü uzanmışım. Ağzımda bir saman çöpü, gözlerimi mavi ve berrak gökyüzüne dikmiş, saatlerdir öylece yatıyorum. Ara sıra ağzımdaki saman çöpüyle oynuyorum, bir sağa, bir sola... Ve saatlerdir tek yaptığım iş bu...

Bir saman çöpünü dudaklarımın arasına sıkıştırıp, anlamsız bakışlarla gökyüzünü izlemek...

"Ooo, hâlâ hayattayız" diye düşünüyorum kendi kendime. Bu bir gün değil, iki gün değil... Haftalardır bu böyle. Yıllardır böyle...

Yirmi bir yaşında, yüzü güneşten yanmış, bedeni ağustos güneşiyle bakırlaşmış biri olarak, İkinci Dünya Savaşı sürerken ben haftalardan beri her akşam bu şekilde, sırtüstü uzanmış, saatlerce gökyüzünü seyrediyordum.

"Ve hâlâ hayattayız" diye düşünüyorum kendi kendime. "Yaşıyoruz ve gelecek planları da yapıyoruz. Barışa inanıyorsak niçin yapmayalım ki. Er ya da geç gelecek olan barışa inanıyoruz."

"Ama zor" diye düşünüyorum, yirmi bir yaşındaki bir genç için, yüzü güneşten yanmış ve göğsü bronzlaşmış bir genç için akşamları mavi gökyüzünün altında öylece yatıp barışı beklemek zor... Zor... Ayıp... Şimdi, şu anda, bu mavi gök altında binlerce insan birbirini boğazlıyor, ölüyor, öldürüyor, "şehit" oluyor, "kahraman" oluyor; ve bir gün, bu kavga bittiğinde sağ kalanlar "galip" ilan edilecek, ölenler unutulacak ve hepsi hayattan ve ölümden paylarına düşeni almış olacaklar. Dünya döndükçe seneleri ve mevsimleri getirecek bize, günlerimizi alacak, hayatlarımızı götürecek...

Barış mücaledesinde bizim yerimiz cephede değil... Ne yapalım? Kaçtık mı? Hayır! Güneş yanığı yüzüm ve bronz renkli bedenim tanıktır buna. İhanet mi ettik? Gene hayır! Damarlarımızda dolaşan kan ve beyinlerimizde dalgalandırdığımız savaş karşıtı bayraklar tanıktır buna... Üstelik, bize demişlerdi ki cephede savaşanlarla onlara ekmek hazırlayanların zaferdeki ve tekrar kurulan barıştaki payı aynıdır.

Ve ben, geceleri, ağzımda bir saman çöpü, saatlerce mavi gökyüzü altında düşünüp duruyorum.

Uzaktan bir katar geliyor. Kara, kapkara... Ölüm kadar kara... Karanlık, mehtapsız gecelerden daha kara. Katarın taşıdığı obüslerin ve tankların gölgeleri geçiyor. Katar geliyor, geçiyor. Askerler o obüslerin ve topların arasında uyuyor, rüya görüyor, şarkı söylüyorlar. Söyledikleri bir zafer şarkısı da olabilir, ölümün şarkısı da... Yol aynı yol... Birinin zafer şarkısı diğerinin ölüm marşı... Başka birinin zafer şarkıları da kendi ölüm şarkıları; çünkü yol aynı yol ve hepsi, obüsler, toplar, tanklar ve zırhlı araçlar arasında yolculuk ediyor ve şarkı söylüyorlar.

İki gün önce evden bir mektup aldım. Küçük kız kardeşim şöyle yazıyordu.

"Sevgili ağabeyim, seni çok özledik, çabuk dön. Annem her gün resmine bakıp ağlıyor. Saçları ağarmaya başladı ve babam da bir süredir gözlük kullanıyor. Sevgili ağabeyim, dön artık...

Özlem dolu öpücükler...

Kiz kardeşin."

Saman çöpü ağzımda durmadan dolaşıyor, bir sağa, bir sola... Her gece sırtüstü uzanıp saatlerce gökyüzüne bakıyorum ve kara, ölüm rengi katarlar geçiyor.

Küçük kız kardeşim dokuz yaşında. Evden ayrıldığımda henüz tam anlamıyla konuşamıyordu bile... Şimdi, annem ağlıyormuş, saçları ağarmış, babam gözlük kullanmaya başlamış. Ve ben, yirmi bir yaşında, yüzü güneş yanığı mavi ve sakin bir gökyüzü altında uzanmış, barışı bekliyorum.

"Bu gidenlerin çoğunun belki de ağlayanı bile yoktur" diye düşünüyorum.

Bazen yolcu katarı geçer. Ekspres. Onun yüzü kara değil, o ölüm rengi değil. O diğeri gibi gece geçmez. Ekspres gündüz geçer ve yolcular pencerelerden bize gazete atarlar.

Savaş şiddetlenir, şiddetlenir... Ve biz bekleriz.

Bekleyiş, bekleyiş, bekleyiş...

* * *

Bir gün, Norayr, elinde bir kitapla çıkageldi. Çek yazar Yaroslav Haşek'in bir eseriydi. Adını okudum.

Aşk, aşk, sen her şeye kadirsin!

Aşk her şeye kadirmiş! Ah, ben onu on beşimdeyken bilirdim. Çoook, çok seveceğim bir sevgilim olacaktı. Ona güzel şiirler okuyacaktım, mest olacak, mutluluktan gözleri kamaşacaktı. Aşk mektupları yazacaktım ona. "Sevgilim" diyecektim, "Hayatımın ışığı, güneşi..." Ah zirzop Norayr, nerden getirdin şu kitabı.

"Aşk, aşk, sen her şeye kadirsin!"

Aşk mektupları... Mektup? İşte! Küçük kız kardeşimden bir başka mektup.

"Sevgili ağabeyim, dün gece rüyamda seni gördüm. Dönmüşsün. Uyandığımda yatakta sadece annemin beyaz saçlarını buldum. Özleminle ağarmış saçlarını... Sense yoktun gene. Ağladım, ağladım..."

Ancak insanlar kendilerine zevk veren şeyleri severler. Çok geçmeden kitabın adı herkesin ağzına sakız oldu:

"Aşk, aşk, sen her şeye kadirsin!"

Yaşa sen Yaroslav Haşek, bu kitabı yazdığın için. Yaşa sen Norayr, kitabı bize getirdiğin için...

Ah, bir de geceleri şu kara katarlar geçmeseydi. kız kardeşim annemin her gün resmime bakıp ağladığını yazmasaydı... Ah, her şeye kadir olar aşk üzerine ne planlarımız vardı.

* * *

Ondan sonra kaç gün daha gökyüzünü seyrettiğimi bilmiyorum. Norayr'ın kitabı elden ele dolaştı ve herkes şu nakaratı öğrendi:

"Aşk, aşk, sen her şeye kadirsin!"

Gene bir gün, gökyüzünün yine masmavi ve berrak olduğu bir gün, göğsüm yanmaya başladı, alnım tutuştu, gözlerim yandı ve daha bilmem kaç safhadan sonra zehirli "malarya" hastalığının vücuduma yerleşmiş olduğunu söylediler, beni öbür dünyaya götürmeye hazır ve nazır olduğunu, yüzde doksan başarı sözü verdiğini söylediler.

Belki aşk gibi "her şeye kadir" bir şeydir diye düşündüm kendi kendime. Veya, daha doğrusu, aşk da belki "her şeye kadir"liğiyle istediği yere götürebilir insanları.

Ve gerçekten de bir gün, her geçen dakika hayattan biraz daha uzaklaşmakta olduğumu hissettim. Sayıklamaya başladım ve küçük kız kardeşimden, her gün beni çağıran yüzlerce, mektup aldım. Tuhaftı. Ben onu görüyordum. Annemi, babamı, diğer kız kardeşlerimi de görüyordum ve onlar hâlâ beni çağırıyorlardı. Bense, zaten onların yanında olduğumu söyleyemiyor, beni nasıl olup da göremediklerini bir türlü soramıyordum... Ve kız kardeşim hâlâ ben yanındayken bile, yazmaya devam ediyordu:

"Sevgili ağabeyim, seni çok özledik, çabuk dön..."

* * *

Dudaklarım yanıyor bazen. O zaman bir testi yaklaştırıyorlar dudaklarıma. İçiyor, içiyor, içiyorum. Rüyada gibiyim. İçiyorum ve doymuyorum, tıpkı insanın rüyasında öpüp öpüp özlemini alamaması, bir türlü doyamaması gibi. Ah, özlem, seni taşıyan bütün katarların tekerlekleri kırılsın, gemilerin direkleri yıkılsın, yelkenleri parçalansın ve seni yaratanlar özlem çeksin. Özlemle ufalanıp, özlem içinde ölsünler.

* * *

"Barıııış, barıııış, barıııış!" diye bağırdılar bir gün arkadaşlarım. "Savaş sona erdi. Bitti, artık her şey bitti. Oooh, yaşasın barış!"

Ama bunu nasıl, neyle anlamalı? Barış elle tutulmaz ki. Benim için gerçek olan tek şey testiydi. Elime alabildiğim, dokunabildiğim su testisi... Geri kalan her şey beni aldatıyordu, hayaldiler. Annem, babam, kız kardeşlerim ve dostlarım... Ve kim barışın da onlar gibi hayal olmadığını ispatlıyabilirdi bana? Ah, şöyle, su testisi gibi bir

şey olsaydı şu barış... Elimle tutsam, dokunsaydım, dokunup sonra kafama dikseydim onu. Kaldırıp kana kana içseydim, susuzluğumu giderseydim, kalbimin sonsuz susuzluğunu, özlemini, umudunu, düşlerini... Ah barış, ne yazık ki sana verebileceğim bir şeyim yok. Arkadaşlarım gibi, ciğerlerimin bütün gücüyle bağırabilecek sesim bile yok:

"Yaşasın barış!"

"Portakal kadar bir bombayla" diye anlatıyorlardı... 'Atom Bombası' imiş o bombanın adı. Ondan iki tane atmışlar Japonya'nın üstüne, Hiroşima'ya ve Nagazaki'ye. Her biri yüz-iki yüz bin kişi öldürmüş...

İşte, beklediğimiz barış böyle gelmiş!

* * *

Oh, bağışlayın sevgili kardeşlerim, benim Japon kardeşlerim. Sizler, yaşlılar, kadınlar ve çocuklar... Biz barışı altı sene bekledik; ama kesinlikle bu şekilde değil!

Ah, şimdi özlemimi dağların ardına bırakmışım. Annem artık ağlamıyor, kız kardeşim özlem dolu öpücükler yollamıyor. Ama, ah, dudaklarım açılmıyor sevgili kardeşlerim, dudaklarım açılmıyor ki bütün gücümle bağırabileyim.

"Yaşasın barış!"

* * *

Aaah, beklediğimiz barış bu şekilde gelmemeliydi...

Hoğov Mıgırdıvadzner

Dizin

Abdullah [Efendi] 27-29
Ahmet [Pazarcı] 32-34, 36
Ali Efendi 35, 36
Allah 29, 32, 34, 36, 41, 42, 55, 56, 61, 63, 66, 79, 82-84, 86-88, 98, 99
Alman(lar) 46, 48, 89, 91-95
Amerika 83, 84
Annik [Matmazel] 81-84
Aram 64, 65, 68
Aram Hıdıryan 45n
Arapça 88
Armen 64, 65, 68
Arşag Çobanyan **17**
Avrupa 27-29, 90

Bacon 56, 67
Bahçecik 12n
Bardizag **12**
Belçika 48
Beyazıt 38, 40
Beyoğlu 45
Bobi 70-76
Bodos Yuvanopulos [Kir] 31-33, 35, 36, 45
Boğos 14
Burgaz [Mezarlığı] 96, 99
Büyükada 96, 99

Chopin 47

Çatal Han 59
Çek 103

Danimarka 48

Eğin 17n
Einstein 38, 42
Ermeni 12n, 15n, 17n
Ermenice 23n
Esayan Okulu **15**

Fransa 48

Galata Köprüsü 15, 89, 90
Garabed [Hacı] 83, 84
Garbıs [Müsü] 33
Gümüşsuyu 45n

Hampar [Ağa] 34
Hampartzum Yortusu **23**
Hasan 43
Heybeli 96, 99
Hint Okyanusu 20
Hiroşima 105
Hisar 15
Hollanda 48
Honolulu 38
Hovhannes Esayan 15n
Hz. İsa 23n

İkinci Dünya Savaşı 101
İstanbul 17n, 24
İstiklal Caddesi 45
İzmit 12n

Japon(ya) 105
Jarden **45**

Kadıköy 96
Kınalı 96, 99
Kudüs 23n

Leh 46

Mannik [Matmazel] 81-84
Meliha [Hanım] 25-30
Melkon [Ağa] 85-87
Mıgır [Hacı] 86, 87
Mıgırdiç Esayan 15n
Mıgırdiç Tokatlıyan 45n
Mısır 88
Miltiadi [Kasap] 25-29

Nagazaki 105
Nazi 46, 47
Nersesyan-Şuşanyan 12n
Noel Yortusu 34
Norayr 103, 104
Noyemi 14-17

Othello 39

Paris 17n, 38
Park Otel **45**
Paskalya 34
Polonya(lı) 46-48

Roma 38
Rumca 32
Rumeli Hisarı 15
Rus 49

Samatya 38, 40, 43
Sarkis [Müsü] 84
Shakespeare 39
Stavro [Dimitriyadis] 32, 34, 36, 44-49.
Sultan Süleyman 88
Surp Pırgiç Ermeni Hastanesi 23n

Taksim 15n
Terezita [Madam] 22
Tokatlıyan [Oteli] **45**
Türkçe 32

Varşova 47
Vartan [Dökmeci] 84
Vasil [Müsü] 34

Yalova 86, 96, 99
Yaroslav Haşek 103
Yedikule 23
Yeni Cami 90
Yervant 17

Zeytinlik Dağı 23n

İçindekiler

Memleketini Özleyen Yengeç 11
Yama 14
Denizkızının İhaneti 19
Dulun Oğlu 25
"Tokgöz Bakkal" Kir Bodos 31
Kıyamet Kopacak Mı? 37
Stavro 44
28/3'ün Vukuatı 50
Ah Şu Anayasa 54
Abilik... 59
Yerle Gök Arasında 64
Bobi 70
İzdiham 77
Acaba Bir Şey Olur Mu Dersin? 81
Mide ve Meslek 85
Alman Dehasının Son Şaheseri 89
Ama O Laf Da Edilmez Ki! 96
Barış 101

Türkçe Yayınladıklarımız

Gâvur Mahallesi

Mıgırdiç Margosyan

104 sayfa, 8. baskı Nisan 2000

Öykülerinde Doğu insanının yaşamından kesitler sunan Margosyan, yalnızca Ermeniler'i değil, folklorik değerleri, gelenekleri, kederleri ve sevinçleriyle bütün bir yöreyi tanıtıyor okurlarına.

"Yazılarımda, bizim oraları anlattım, gördüğüm ve yaşadığım gibi. Tipleri ve adlarını hemen hemen aynen verdim, değiştirmeden, oldukları gibi. Onlardan, o bacolardan, o dayılardan, o amcalardan çoğu öte tarafa göçmüşlerdir. Adları, hatıraları, biraz da bu satırlarda, bu kitapta yaşasın..."

Söyle Margos Nerelisen?

Mıgırdiç Margosyan

112 sayfa, 6. baskı Ağustos 2000

Margosyan'ın öyküleri Anadolu çeşnisiyle damaklarda zengin, farklı bir tat bırakıyor. Ermeni, Süryani, Keldani, Pırot, Kürt, Türk, Yezidi gibi farklı kimlik ve kültürlerin Anadolu'su en yalın haliyle, renkli kişiliklerle gözlerimizin önüne seriliyor. Keşfedilmeyi bekleyen sıcak bir dünya kapı aralığından el sallıyor hepimize.

Biletimiz İstanbul'a Kesildi

Mıgırdiç Margosyan

112 sayfa, 4. baskı Kasım 1999

Öykülerinde, doğduğu yöreleri, 1940-50'li yıllarda Diyarbakır'ın sıradan insanlarını olduğu gibi resmeden Margosyan, bu kitabında biraz da kendi yaşam serüvenini ince bir mizah haddesinden çekip, gökyüzüne yerleştirdiği dev bir aynaya yansıtıyor.

Seferberlik Türküleriyle Büyüdüm

Kirkor Ceyhan

124 sayfa, 2. baskı Ekim 1998

Seferberliğin belirlediği bir yaşama doğan yazarın çocukluğunda iz bırakan nice olay bir arada... Seferberlik yıllarında kaybolup, Kızılhaç'ın ve Amerikalı misyonerlerin yıllar sonra Anadolu ve Suriye'den topladıkları Ermeni çocukların, dünyanın dört bucağına savrulan Zaralı Ermenilerin, yaşlı dul Ermeni kadınlarına gönderdiği ve öğretmen eskisi, yapı ustası Simon'un hatır kıramayıp okuduğu mektuplar, küçük Kirkor'un içine yer eden sahnelerden sadece biri...

Atını Nalladı Felek Düştü Peşimize

Kirkor Ceyhan

152 sayfa, 2. baskı Mayıs 2000

Cumhuriyet döneminin 1930-1940'lı yıllar İç Anadolu'sunun, Zara'sının, kitaplarda değil, insanların zihinlerinde, yüreklerinde, hatıralarında yazılı, içten, özlü, mizahi tarihi.

Bahtsızların, felek vurgunlarının, zalim kaderin sillesinden kurtulmak için arkalarına bakmadan gidenlerin; onların ardından gözyaşı dökenlerin, tüm bunlara rağmen özledikleri güzel günlere kavuşmak için çok uzak dehlizlerde de olsa titrek bir mum ışığının parladığını görenlerin ya da gördüklerini sananların hikâyeleri:

Atını Nalladı Felek Düştü Peşimize...

Kirkor Ceyhan, Zara ağzına özgü sözcük ve deyimlerle harmanladığı pırıl pırıl üslubuyla gençliğinin, çocukluğunun en nadide hatıralarını satır satır işliyor.

Balkan Savaşı

Aram Andonyan

Ermenice'den çeviren Zaven Biberyan

528 sayfa, 1. baskı Temmuz 1999

Bu kitap, gazeteci-yazar Aram Andonyan'ın 1912-1913 yıllarında İstanbul' da basılan, Ermenice *Badgerazart Intartzag Badmutyun Balkanyan Baderazmin* [Balkan Savaşı'nın Resimli Mufassal Tarihi] adlı eserinin Türkçe'ye çevirisi.

Yazar, eserinde sadece savaşı değil, yüzyıllar boyunca söz konusu topraklarda ve Avrupa'da süregelen siyasi olayları inceleyerek, savaşa nelerin yol açtığı konusuna ışık tutmaya çalışırken, Osmanlı, Balkan ve Avrupa ülkelerinin siyasi ve diplomatik tarihlerini, sosyal, ekonomik ve dini şartlarını göz önünde bulundurmaya özen gösteriyor. Osmanlı İmparatorluğu'nun çalkantılı son yıllarına da büyük ölçüde ışık tuttuğu eserinde Andonyan, çöküşü hızlandıran nedenleri, hataları tanımlamaya çalışırken, ülkeyi kurtarmanın yollarını da arıyor.

Armıdan Fırat'ın Öte Yanı

Hagop Mıntzuri

Ermenice'den çeviren Silva Kuyumcuyan

140 sayfa, 2. baskı Eylül 1998

"Bütün istediğim, anı doğru vermek, canlandırmaktır. Fotoğraf değildir bunlar. Ben varım içlerinde. Öyküleriımde gene köy ve köylü geniş yer tutar. Yalnızca Ermeni köylüsü yoktur bu öykülerde; çok iyi bildiğim Türk, Kürt, Kızılbaş köylü de vardır..." diyen Mıntzuri, bu kitapta Erzincan yöresinden, çoktan tarih olmuş şölenleri ve capcanlı renkleriyle düşsel bir yaşam izletiyor bizlere. Kürtçe, Türkçe ve Ermenice'nin harmanlandığı Mıntzuri'nin dilinde, yakın tarihten yaşam kesitleri bir söylence gibi aktarılıyor. Bu öyle bir dönem ki, birbirinin ocağını gözeten değişik kavimlerden Fıratlılar yan yana türkü söylüyorlar.

Yaşamı Beklerken

Antan Özer

Ermenice'den çeviren Klemans Çelik

104 sayfa, 1. baskı Ekim 1997

Sıradan insanları öyküleyen Özer, umudun ve hayal kırıklığının, yaşanmışlıkların ve beklentilerin, düşle gerçeğin, öz ile sözün çelişkin, karmaşık yumağından ustaca çektiği ipliklerle ilmek ilmek üretip tablo niteliğinde bir örgü sunar önümüze. Bu tabloyla ilintimizi, onu nasıl çerçeveleyeceğimizi düşünürüz ister istemez.

Atina Tuzun Var Mı?

Hagop Mıntzuri

Ermenice'den çeviren Silva Kuyumcuyan

160 sayfa, 2. baskı Haziran 2000

Mıntzuri, eserinde Erzincan yöresini, köyü Armıdan'ı ve çevresini, Türkleri, Kürtleri, Rumları, Lazları, Kızılbaşları, Ermenileri kısaca yöre insanını, gelenekleri, adetleriyle anlatıyor. Bunu yaparken de Anadolu'ya özgü anlatı geleneğiyle harmanladığı yeni bir üslup yaratıyor.

Atina, Tuzun Var Mı? köy evinin tüm işlerinin üstesinden gelmeye çalışırken bir yandan da büyüklerinin yanında konuşmayıp "gelinlik tutan" yeni evli kadınların kendilerini en çok ne zaman özgür hissedebildiklerinin sırrını veriyor okuyucusuna. Hayatı adeta bir roman olan Mıntzuri, ölümünün üzerinden 22 yıl geçmesine rağmen, okuyucusuna yepyeni tatlar vaat ediyor hâlâ.

Babil'den Sonra Yaşayacağız

Ara Güler

Ermenice'den çeviren Sirvart Malhasyan

128 sayfa, 2. baskı Mayıs 2000

Yaşamını fotoğrafa adayan Ara Güler'in pek bilinmeyen, arka planda kalmış yazar kimliğini sergileyen bu kitap, yıllar önce çeşitli Ermenice gazete ve dergilerde yayınlanmış öykülerinin çevirisi ve son dönemlerde Türkçe kaleme aldığı iki öyküden oluşuyor. *Babil'den Sonra Yaşayacağız*' da Ara Güler bu kez öyküleriyle adeta birer fotoğraf çekiyor. Ortaya satır satır okunurken, kare kare bakılan bir kitap çıkıyor.

Güvercinim Harput'ta Kaldı

Hamasdeğ

Ermenice'den çeviren Sarkis Seropyan

136 sayfa, 2. baskı Aralık 1998

Ermeni taşra edebiyatının önde gelen temsilcilerinden olan Hamasdeğ [Hamparsum Gelenyan] 1895 yılında Harput'un güneyinde, Ermenilerle Türklerin birlikte yaşadığı Perçenç köyünde doğdu, 1913 yılında Amerika'ya göçtü. Eserlerini doğup büyüdüğü topraklardan uzakta, "yeni dünya" Amerika'da verdi. İnsancılığın hep ön planda olduğu öykülerinde, hasretini ömür boyu çektiği köyü Perçenç, dünyanın merkezine dönüştü; ancak Hamasdeğ, köyünün yerel yaşamının anlatıcısı olmakla yetinmedi. Ermeni köylüsünün kaderinde, yaşamın dışına itilenlerin, toplumdan ve hatta doğadan kovulanların, kısacası, bütün insanlığın izini sürdü.

Özgürlük İki Adım Ötede Değil

Aram Pehlivanyan

128 sayfa, 1. baskı Ekim 1999

1940'lar Türkiye Ermenileri için edebi bir hareketin filizlenip meyve verdiği canlı bir ortamı beraberinde getirdi. Bu hareketin öncülerinden biri de Aram Pehlivanyan'dır. Pehlivanyan, sınıf arkadaşı S. K. Zanku ile birlikte yayınladığı *Aşğhadank* [Emek] adlı edebiyat dergisinde ve daha sonra, 1946 yılında kapatılan *Nor Or* [Yeni Gün] adlı haftalık gazetede eserler veren Pehlivanyan, Türkiye Komünist Partisi (TKP) faaliyetlerine katılması nedeniyle mahkûmiyetler aldı. 1949'da özgürlüğüne kavuştuğunda *Kağaki Jığhorin Meç* [Kentin Gürültüsünde] adlı Ermenice şiir kitabı yayınlandı. *Özgürlük İki Adım Ötede Değil*, Pehlivanyan'ın o kitaptaki şiirlerinin Türkçe çevirilerinin yanı sıra, kitaplaşmamış Türkçe ve Ermenice şiirlerini de içeriyor. Yazarın şiirlerine ve dünyasına nüfuz etmeyi kolaylaştırıcı kişisel tanıklıklar, fotoğraf ve belgelerle şiir kitabının ötesinde, bir döneme ışık tutan değerli bir belge-kitap niteliğine de bürünüyor.

Babam Aşkale'ye Gitmedi

Zaven Biberyan

Ermenice'den çeviren Sirvart Malhasyan

416 sayfa, 3. baskı Ekim 2000

Babam Aşkale'ye Gitmedi'de, bir ailenin ekseninde İstanbul Ermenilerinin 1940'lı ve 50'li yıllardaki yaşamından bir kesit sunuluyor. Varlık Vergisi uygulaması nedeniyle varını yoğunu kaybeden bir baba, Diran; bu güç koşulları onun yüzüne vuran aile bireyleri, Hilda ve Arus; zorlu Nafıa askerliği günlerinden sonra geri döndüğünde hiçbir şeyi bıraktığı gibi bulamayan oğul, Baret... Yazar, Baret karakterinde, bir delikanlının hızla değişen toplumsal koşullara uyum mücadelesini ve bireysel çatışmalarını çarpıcı, yalın bir dille sunarken ülkedeki siyasi gelişmelerin azınlıkları nasıl etkilediğini roman karakterlerinin ağzından bire bir ortaya koyuyor.

Yalnızlar

Zaven Biberyan

208 sayfa, 1. baskı Nisan 2000

Zaven Biberyan Türkiye'nin yakın tarihine farklı bir açıdan baktığı bu romanında, siyasi iktidarın el değiştirmesiyle toplumun da hızlı bir dönüşüm geçirmeye başladığı 1950'li yılların başlarında, İstanbul'un Anadolu yakasında bir sayfiye yerinde, Erenköy'de, bir yaz hafta sonunda yaşananları anlatıyor. Yazar, bu iki günde yaşananlarla, toplumsal sınıfların ve beraberinde çeşitli statülerden bireylerin iç dünyalarının derin bir psikolojik tahliline girişirken, başta insanlar, sonra da Türk, Ermeni, Yahudi, Rum toplulukları arasındaki iletişimsizliği, ruhların derinliklerinde gizli şiddet eğilimlerini ve bunların sonucunda kişisel-toplumsal davranış kalıplarında oluşan tahribatın getirdiği yalnızlaşmayı konu ediniyor.

Kum Saatinde Kumkapı

Jaklin Çelik

112 sayfa, 1. baskı Ağustos 2000

Jaklin Çelik, daha önce Öküz, Varlık, Fesat, Haliç Edebiyat, Uç gibi dergilerde yayınladığı öyküleriyle tanınan genç bir kadın yazar.

Kum Saatinde Kumkapı onun çocukluğunu ve gençliğinin bir dönemini geçirdiği o tarihi ve renkli semti, Kumkapı'yı anlattığı tecrübelerinin ilk ürünü, ilk kitabı. İstanbul'un en hareketli bölgelerinden birini geçmişiyle, insanlarıyla bir Kumkapılı'nın ağzından tanımak isteyenler için eşsiz bir fırsat...

Ayrıca, Varlık Yayınları'nın düzenlediği Yaşar Nabi Nayır Öykü Yarışması'nda (1999) yazara, dikkate değer öykücü sıfatı kazandıran "Kiralık Ev", "Çengelliiğne", "Sıçan Kapanı", "Hay Allah" ve "Taze Gelin" adlı öyküler de bu kitapta yer alıyor.

Մեմլէքէթինի Էօզլէյէն Ենկէչ

Հայրենաբաղձ Խեչափառը

պատմուածք, թրքերէն

գրող՝
Երուանդ Կոպէլեան

թարգմանող՝
Յակոբ Կոպէլեան

2. տպագրութիւն, Հոկտեմբեր 2000, Ստանպուլ

Memleketini Özleyen Yengeç

The Homesick Crab

short stories, Turkish

author
Yervant Gobelian

translator
Hagop Gobelian

2nd. edition, October 2000, Istanbul

FOTOĞRAF: MANUEL ÇITAK

YERVANT GOBELYAN

O saatlerde "Tokgöz Bakkal" Kir Bodos Yuvanopulos'un önünden geçerseniz kepenklerin arasından sızan zayıf bir ışık görürsünüz. İçeriden mırıldanır gibi söylenen bir ilahinin nağmeleri gelir kulaklarınıza. Bu ilahiler Rumca ayinlerin besteleri üzerine Türkçe söylenir. Kir Bodos Yuvanopulos bu saatlerde Allah'a memnuniyetlerini sunar. "Göklerdeki Babamız"ı söyler, bazen de bir ayinin tamamını söyler mırıldanarak.

Dükkânın üstündeki odada, genç bir kadın çocuğuna ninni söyler. Çocuk uyumaz, annesi baştan başlar, çocuk ağlar, annesi döver, babası bağırır ve küfreder. Bu, pazarcı Ahmet'in ailesinin gündelik hayatının son perdesidir. Çocuk uyuduğunda onlar da ışığı söndürüp yatacaklardır. Ahmet'in sırtı sebze dolu küfeleri taşımaktan sızlar. Kadın memelerini küçüğün ağzına uzatır. Ama... ekmek ve fasulye ne kadar süt yapar ki...

ISBN 975-7265-17-9

